

ВІСНИК 10/98

НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

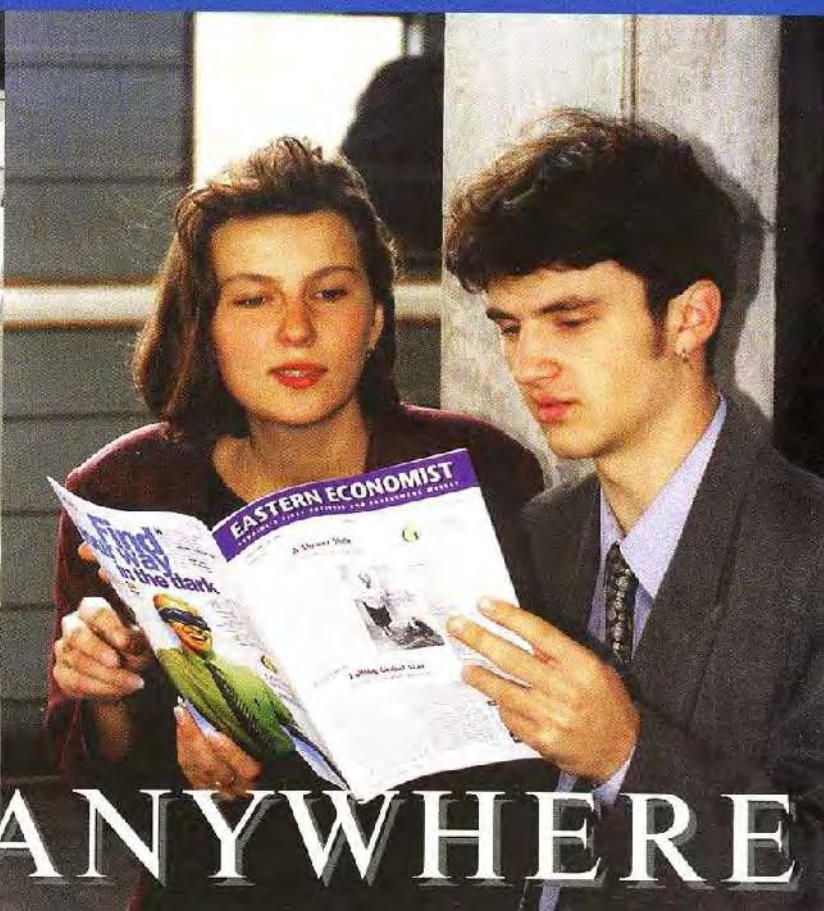
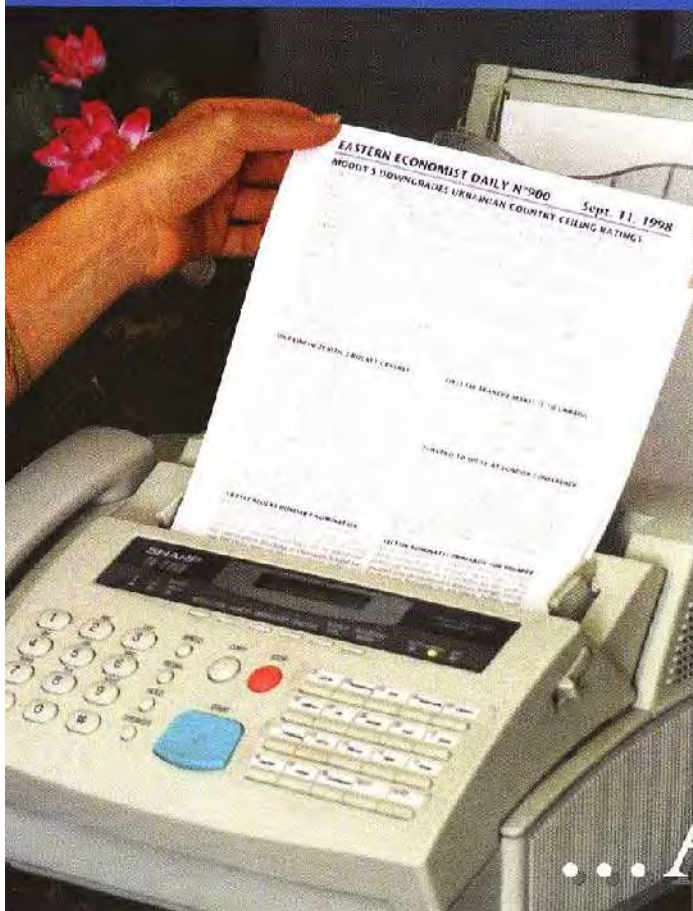

Російський тест
на фінансову
стабільність

For your free trial offer contact us at
client@easterneconomist.com

Kyiv (38044) 246-6445 • Chicago (773) 278-4051

...ANYWHERE

Редакційна колегія:

БОНДАР В.О.
(голова)
ВОРОНОВА Л.В.
ГРЕБЕНІК Н.І.
КАНДИБКА О.М.
КІРЕЄВ О.І.
КРАВЕЦЬ В.М.
КРОТЮК В.Л.
ЛИСИЦЬКИЙ В.І.
МАТВІЄНКО В.П.
МОРОЗ А.М.
ПАТРИКАЦ Л.М.
(зав.редакцією — головний редактор)
РАЄВСЬКИЙ К.Є.
САВЛУК М.І.
СТЕПАНЕНКО А.І.
ЧЕРНИК І.П.
ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено редакцією періодичних видань НБУ

Головний редактор
ПАТРИКАЦ Л.М.

Заступник головного редактора
КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ монетарної політики
Редактор відділу **ПАПУША А.В.**

Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків та інформаційно-програмного забезпечення
Редактор відділу **КОМПАНІЄЦЬ С.О.**

Відділ валютного регулювання та міжнародних банківських зв'язків
Редактор відділу **БАКУН О.В.**

Відділ економіки, законодавчого забезпечення, банківського нагляду та комерційних банків

Оглядяч фондового ринку **НАУМЕНКО В.О.**

Головний художник
КОЗИЦЬКА С.Г.

Відділ реклами і розповсюдження
Редактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**

Літературний редактор **КУХАРЧУК М.В.**

Коректори
СІЛЬВЕРСТОВА А.І., СЛІПУШКО О.М.

Комп'ютерний набір
ЛИТВИНОВА Н.В.

Фотокореспондент
НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.

Адреса редакції:

252028, Київ-28, просп. Науки, 7
тел./факс: (044) 264-96-25
тел.: (044) 267-39-44

Реєстраційне свідоцтво КВ №691
Переддрукатний індекс 74132

Дизайн, кольоропіділ і друк

БЛІЦПРИНТ

тел.: (044) 441-89-19

Комп'ютерна верстка
СЕРЬОДКІН В.К.
Дизайн обкладинки
РЯБЕЦЬ В.М.

Технічний редактор
ВОРОБЕЙ Р.М.

Умовн. друк. арк. 8:0
Підписано до друку 29.09.1998

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на "Вісник Національного банку України" обов'язкове.

Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не підляючи думку автора. Відповідальність за точність викладених фактів несе автор.

Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних матеріалів.

© Вісник Національного банку України, 1998

ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Щомісячний журнал Національного банку України
Видається з березня 1995 року

№10 (32)

ЖОВТЕНЬ
1998

ЗМІСТ

▶ ГРОШОВА РЕФОРМА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

3 Про введення в обіг банкнот номінальною вартістю 5 гривень зразка 1997 року

▶ ВАЛЮТНИЙ РИНОК

4 О.Береславська
Кризові чинники девальвації гривні

6 Загальний зовнішній довгостроковий борг України

7 Ю.Блащук
Проблеми вдосконалення контролю за обмінними операціями з готівковою валютою

12 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за серпень 1998 року)

14 Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі у серпні 1998 року

15 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за серпень 1998 року)

▶ ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

15 Почесна місія МВФ

▶ НАГЛЯД ТА АУДИТ

16 В.Терещенко
Підсистема "Банківський нагляд": аспекти побудови, пошук оптимального рішення

▶ МІЖНАРОДНІ БАНКІВСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ

20 Д.Сенніченко
Світовий банк та Україна

▶ ФОНДОВИЙ РИНОК

- 23** Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за 1998 р.
- 23** Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу
- 24** Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у серпні 1998 р.
- 25** **В.Науменко**
Фінансова пожежа від Уолл-стріт до Токіо

Індекс Доу-Джонса (США)

▶ КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

- 26** **Д.Гриджук**
Специфіка управління комерційним банком в умовах реформування економіки
- 28** Завершився новий етап ліцензування банків в Україні
- 29** Перелік операцій, які підлягають ліцензуванню Національним банком України
- 30** Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України

- 38** Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших кредитно-фінансових установ (1991—1998 рр.)

▶ ФІНАНСОВИЙ РИНОК

- 39** **Д.Гладких**
Пріоритети кредитної політики комерційних банків
- 42** **І.Корякін**
Розподіл функцій у кредитному підрозділі
- 44** Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.
- 45** **Л.Хорін**
Страхування фінансових ризиків — від ремісництва до мистецтва
- 48** Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті
- 48** Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування Національним банком України комерційних банків у 1998 р.

▶ ЕКОНОМІЧНА РЕФОРМА

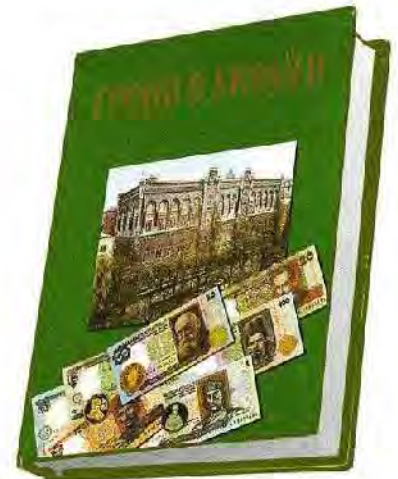
- 49** **О.Бакун**
Ціна надмірного державного споживання
- 52** **О.Вербінський, В.Туракевич**
Продаж землі підприємствам: чому це вигідно всім
- 56** **С.Компанієць**
Необхідність, продиктована часом

▶ ЮРИДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

- 59** **Н.Кривошеєва**
Запитання — відповідь

▶ НОВІ КНИГИ

- 62** **О.Сліпушко**
Літопис українських грошей

- 64** **О.Шаблій**
Комплексне видання, присвячене соціально-економічному розвитку України

ОФІЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

Про введення в обіг банкнот номінальною вартістю 5 гривень зразка 1997 року

Лицьовий бік

Зворотний бік

Банкноти номінальною вартістю 5 гривень зразка 1997 року

Національний банк України з 1 вересня 1998 року ввів у обіг банкноти номінальною вартістю 5 гривень зразка 1997 року. Це перші українські банкноти, надруковані на банкнотному папері з багатотоновими фіксованими водяними знаками, який уперше виготовлено в Україні на створеній Національним банком Фабриці банкнотного паперу.

Зовні нові банкноти не відрізняються від аналогічних банкнот зразка 1994 року, але мають такі додаткові елементи захисту:

- 1** — папір банкнот містить хаотично розміщені захисні волокна червоного та синього кольорів довжиною близько 6 мм;
- 2** — у поперечному напрямі банкноту перетинає металізована кодова захисна стрічка шириною 1.3 мм з деметалізованим макротекстом "5 ГРИВЕНЬ", яка розміщена в товщі паперу і видима при розгляданні банкноти проти світла як безперервна темна смужка з прозорим текстом;
- 3** — елементи орнаменту лицьового боку банкноти виконані багатокольорним офсетним орловським друком із різким переходом одного кольору в інший без зміщення та розривів ліній у місцях зміни кольору.

Введені Національним банком України в обіг 02.09.1996 р. та 01.09.1997 р. банкноти гривні всіх номіналів залишаються платіжними поряд із банкнотами нового зразка та обов'язкові до приймання без обмежень підприємствами й організаціями усіх форм власності, громадянами і вилучатимуться з обігу в міру їх зношення.

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ

Кризові чинники девальвації гривні

Загальна економічна криза поставила під загрозу найбільше надбання незалежної України — стабільність національної валюти. Огляд перебігу подій на валютному ринку в напружені дні розгортання кризи, заходів щодо її стримування та прогноз найвірогіднішого розвитку ситуації дає аналітик Української міжбанківської валютної біржі.

Сумна традиція новітньої української історії: ось уже протягом п'яти років наприкінці літа на вітчизняному валютному ринку виникають кризові ситуації, наслідком яких стає значна девальвація національної грошової одиниці. Не стали винятком серпень і вересень поточного року. В серпні курс гривні знизився на 5.5%, у вересні — на 32.8%, а з початку року до 20 вересня — на 57.5%. Нагадаємо, що 1996 року гривня девальвувала на 5.23%, а 1997-го — всього на 0.32%.

Стрімке зниження курсу гривні наприкінці літа цього року спричинила криза на російському фінансовому ринку, яка призвела до розвалу грошової і банківської системи Росії та зумовила напружені девальваційні очікування в Україні. Лише завдяки тому, що міжбанківський російський ринок був практично ізолюваний від українського (внаслідок обмеження операцій за ЛОРО-рахунками, запровадженого НБУ ще в першому кварталі), девальвація гривні була не такою стрімкою, як падіння російського рубля.

Криза в Росії — це криза бюджету. Вона виникла тому, що у 1996—1997 роках на один рубль доходів бюджету припадало п'ятдесят копійок запозичень. Коли Росія в результаті зниження світових цін на нафту отримала від'ємне сальдо торговельного балансу, виявилось, що віддавати борги нічим. Необхідно було зменшувати видатки бюджету, але уряд не спромігся цього зробити.

Зазначимо, що Україна має ті ж проблеми, і вони також негативно впливають на фінансовий ринок. Однак ситуація в Україні все ж краща, ніж у Росії.

Позитивним є те, що дефіцит бюджету в Україні скорочено з 3.3 до 2.5% від ВВП. Це дасть змогу знизити рівень державного споживання.

Крім того, в Україні дещо інша внутрішня структура ринку запозичень. Завдяки відпливу капіталу з початку року частка нерезидентів, які володіють ОВДП, знизилася з 60 до 16%, тоді як у Росії на час кризи нерезиденти володіли 25% ДКО. У серпні найбільша частка ОВДП була сконцентрована в НБУ — 62%. Резиденти володіли 22% від обсягу емітованих ОВДП. За такої структури ринку відплив капіталу з України був відносно повільним і невеликим. До того ж Україну врятувала від кризи

нерозвинутість фондового ринку.

Щоб вирішити бюджетні проблеми і послабити тиск на національну валюту, Мінфін наприкінці серпня конверсував резидентам ОВДП, емітовані до 26 серпня 1998 року, а також зі строком погашення до 27 серпня 1999 року на цінні папери з терміном погашення у 2001—2004 роках. Українські банки обміняли на конверсійні облигації понад 50% короткострокових ОВДП на суму 1 мільярд 359 мільйонів гривень.

Наступним кроком стала заміна держоблігацій на конверсійні папери нерезидентами. Для тих, хто обмінював ОВДП на добровільних засадах, Мінфін встановив 20% дохідності за конверсійними євробондами, які будуть випущені в доларах США. Заміні підлягають короткострокові держоблігації, випущені у 1997—1998 роках, а також середньострокові, розміщені у 1997 році через Merrill Lynch.

Дії Мінфіну на ринку ОВДП тимчасово полегшать стан справ у бюджетній сфері, але не вирішать усіх проблем. Сплата боргів лише переноситься на віддаленіший строк. Узагалі ж Мінфіну необхідно кардинально переглянути політику запозичень і перейти до розробки бездефіцитного бюджету. Надмірні видатки держави, не тотожні надходженням, особливо в країнах із кризовим станом економіки, завжди призводять до великих проблем.

У свою чергу, Національному банку, на наш погляд, також треба змінювати курсову політику. Стан валютного ринку в нинішньому році доводить, що валютний коридор — це політика, яка вже відстала від життя. До такого ж висновку дійшов ще на початку 1998 року і Центральний банк Росії. Потрібно переходити до плаваючого курсу. Звичайно, зробити це не просто, особливо в умовах фінансової нестабільності, але іншого шляху немає. При гнучкішій курсовій політиці НБУ не втратив би такої великої частини валютних резервів.

Багато фахівців вважає, що 1998 року курс гривні в Україні був занижений. Президент держави ще в травні наголошував, що курсову політику необхідно узгодити з реальними умовами, що склалися на ринку. Однак при масовому відпливі капіталу з України зробити це, не викликавши ажіотажу на валютному ринку, було важко. Отож справа постійно затягувалася, доки не виникла криза в Росії, яка й порушила відносний спокій на вітчизняному валютному ринку.

Здавалося б, на початку серпня все йшло своїм звичаєм. Курс гривні знижувався повільними темпами. Україна мала певні труднощі з погашенням облигацій внутрішньої та зовнішньої позик. Але це не загрожувало значною девальвацією національної валюти, оскільки НБУ жорстко контролював курсоутворення на УМВБ і не збирався виходити за межі оголошеного на 1998 рік валютного коридору. Та шойно в Росії спалахнула криза, як на українському ринку почався ажіотаж.

Із середини серпня котирування гривні на міжбанківському і біржовому ринках стали інтенсивно знижуватися. 17 серпня курс гривні на міжбанківському ринку впав приблизно на 230 пунктів, а на біржовому — на 320 пунктів (1.7%). Падіння курсу викликало зростання попиту на долари з боку банків та їхніх клієнтів, зумовлене високими девальваційними очікуваннями.

Щоденне зниження курсу гривні спричинило виникнення ажіотажного попиту на долари на ринку безготівкових та готівкових продажів. Незважаю-

чи на це, Голова НБУ заявив, що Україна не переглядатиме монетарної політики, тому що фінансова ситуація в Україні суттєво відрізняється від російської. Єдиним фактором, який, на його думку, сьогодні вимагає особливої уваги, є стан торговельних відносин із Росією. Це той канал, через який девальвація рубля може тиснути на українську гривню. Щоб захиститися від цього, із 17 серпня 1998 року торги російським рублем на біржовому ринку було призупинено, а наступного дня НБУ підвищив ломбардну ставку з 82 до 92%.

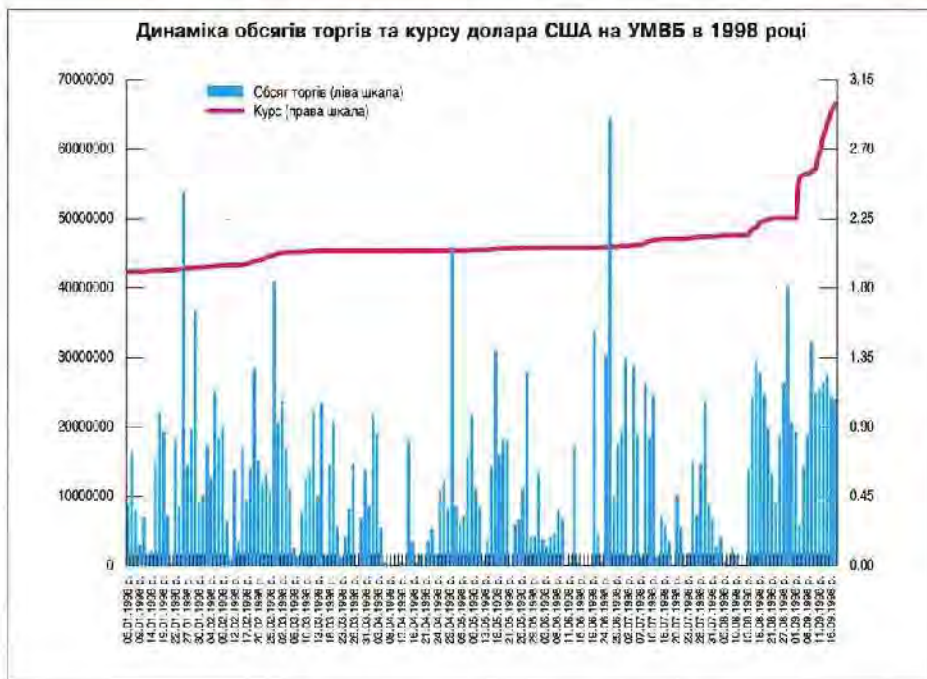
І все ж події в Росії й надалі негативно впливали на поведінку суб'єктів українського фінансового ринку. Так, оголошення мораторію на погашення ДКО із 17 серпня 1998 року викликало у власників ОВДП сумніви щодо спроможності українського уряду їх вчасно погашати. У зв'язку із цим уряд України спільно з НБУ зробив заяву про готовність виконувати зобов'язання перед зовнішніми та внутрішніми кредиторами, а також про підтримку існуючого торговельного балансу та захист інтересів українських суб'єктів господарювання під час проведення експортно-імпорتنних операцій.

Одним із заходів такого захисту став дозвіл НБУ з 18 серпня 1998 року використовувати при здійсненні уповноваженими банками операцій із російськими рублями фактичний курс купівлі та про-

НБУ тимчасово заборонив проводити операції з купівлі-продажу валюти на міжбанківському ринку. Відтепер вони здійснюються виключно на УМВБ та Кримській валютній біржі

дажу за кожною операцією без обмеження маржі та граничного відхилення від офіційного курсу. Також встановлювалося, що офіційний курс гривні щодо російського рубля визначатиметься через крос-курс, розрахований на основі курсу рубля відносно долара США, зафіксованого на торгах ММВБ у поточний робочий день.

Побоюючись дестабілізації валютного ринку, Національний банк України 21 серпня лише змінив правила здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку. Із 22 серпня 1998 року укладення уповноваженими банками нових строкових контрактів із купівлі-продажу іноземних валют за гривню та купівля іноземної валюти за рахунок власних коштів банку були тимчасово за-

боронені. Уповноважені банки мали щодня обов'язково закрити відкриту валютну позицію "вільно конвертована валюта — гривня". Ця вимога не поширювалася на операції, пов'язані з купівлею-продажем готівкової валюти для забезпечення належної роботи кас банку та обмінних пунктів.

Щоб запобігти зловживанням у роботі обмінних пунктів, НБУ заборонив банкам та їхнім агентам встановлювати різні курси купівлі-продажу іноземної валюти залежно від суми операцій, а також обмеження щодо сум таких операцій.

Зазнав змін також порядок розрахунків за імпортними контрактами. Так, із 22 серпня 1998 року заборонено використання резидентами попередньої (авансової) оплати імпорتنних контрактів; розрахунки резидентів у сумі, еквівалентній 10 тисячам доларів США, здійснюються виключно за акредитивною або інкасовою (з товаропровідними документами) формами розрахунків із залученням у разі необхідності гарантійних інструментів українських уповноважених банків.

Крім того, НБУ використовував методи економічного регулювання банківської ліквідності. Зокрема, щоб зменшити на валютному ринку обсяг гривневої маси, з 1 вересня поточного року було підвищено норматив обов'язкового резервування залучених коштів банків — із 15 до 16.5%. Цей захід давав змогу мобілізувати з ринку 100—120 млн. гривень. У середині серпня банківська ліквідність (обсяг коштів банків на коррахунках у Національному банку) становила 540 млн. грн. За оцінками НБУ,

близько 40 млн. грн. — це надлишкова ліквідність, яка "тисне" на валютний ринок.

Загострення ситуації на фінансовому ринку України та суттєве зниження валютних резервів Національного банку (нині вони становлять близько 900 млн. доларів США) спонукали НБУ переглянути курсову політику. Спочатку Голова Національного банку заявив, що допускає можливість зміни валютного коридору: "Незважаючи на те, що внутрішніх причин для девальвації гривні немає, російська криза та вплив капіталу нерезидентів усе ж має тиск на гривню. Параметри валютного коридору можуть бути змінені, якщо уряд та НБУ побажать, що близькість курсу гривні до верхньої межі коридору чинить психологічний тиск на учасників ринку".

Відзначимо, що наближення курсу до верхньої межі дійсно справило психологічний вплив, особливо на населення. Тому межі валютного коридору було розширено. Із 5 вересня уряд та НБУ прийняли рішення про зміну його параметрів на поточний рік: із 1.8 — 2.25 грн./дол. до 2.5 — 3.5 грн./дол.

Криза в Росії та її вплив на український ринок змусили МВФ відкласти розгляд питання про надання Україні

Обмеження на валютному ринку практично не торкнулись операцій із нерезидентами. Приєднавшись до статті VIII Статуту МВФ, Україна виконує свої зобов'язання

кредиту EFF у сумі 2,2 млрд. доларів США до вивчення наслідків. Розраховували, що вже до кінця серпня МВФ прийме позитивне рішення щодо надання кредиту. Очікуваний розмір першого траншу позики обчислювався у 200—250 млн. доларів США. Він мав піти на поповнення валютного резерву НБУ.

Рішення МВФ про відстрочку негативно вплинуло на поведінку нерезидентів. Попит на валюту ще більше зріс, а пропозиції практично зникли. Відтак НБУ опинився перед загрозою залишитись без резервів. Це спонукало вжити на початку вересня ряд адміністративних заходів, спрямованих на поліпшення ситуації.

Передусім НБУ тимчасово заборонив проводити операції з купівлі-продажу іноземної валюти на міжбанківському ринку. Відтепер безготівкові операції з її купівлі-продажу здійснюються виключно на УМВБ та Кримській валютній біржі. Торги проводяться лише американським доларом та німецькою маркою. Операції з іншими валютами тимчасово призупинено.

Від початку вересня до періоду стабілізації ситуації на ринку вводиться обов'язковий 50-відсотковий продаж валюти. Уповноважені банки зобов'язані без поручительства клієнтів продавати валюту, яка надійшла на рахунки, протягом двох банківських днів. 50% валютних надходжень, що залишилися, належить зараховувати на поточні рахунки клієнтів.

При здійсненні безготівкових валютних операцій з іншими іноземними валютами (якими в даний час не торгують на УМВБ) курс гривні може відхилитися від офіційного курсу НБУ щонайбільше на 10%, враховуючи комісійну винагороду.

При здійсненні операцій із готівковою іноземною валютою курс гривні може відхилитися від офіційного курсу НБУ щонайбільше на 5%, враховуючи комісійну винагороду.

Уповноважені банки та кредитно-фінансові організації мають право самостійно встановлювати курс купівлі-продажу готівкової іноземної валюти, дотримуючись маржі між курсами купівлі та продажу розміром не більше ніж 5%, які розраховано на основі офіційного курсу НБУ.

Купівля уповноваженим банком валюти на біржі для клієнта можлива лише за наявності таких документів:

- зовнішньоекономічного (імпортного) контракту, оформленого згідно з нормативними документами;
- вантажно-митної декларації, яка свідчить про надходження в Україну товарів, зазначених у контракті;

• довідки Державної податкової адміністрації з переліком необхідних даних.

Банки та кредитно-фінансові установи мають право здійснювати операції з купівлі-продажу іноземної валюти за власні кошти лише в межах ліміту відкритої валютної позиції відповідно до нормативних актів НБУ.

Щоб зменшити потік грошей на валютний ринок та виправити становище, в якому опинилася банківська система України, НБУ тимчасово заборонив комерційним банкам проводити ряд операцій, а саме:

- виплату дивідендів (у тому числі авансових);
- викуп акцій у акціонерів;
- витрати на будівництво та господарські витрати (крім технічних);
- придбання основних засобів та нематеріальних активів;
- вклячення в асоційовані та дочірні установи.

Зазначимо, що введення тимчасових адміністративних заходів мало для валютного ринку як позитивні, так і негативні наслідки.

Безумовним здобутком є те, що на валютному ринку, хоча й у примусовому порядку (50-відсотковий обов'язковий продаж), з'явилася пропозиція валюти. Це дало змогу НБУ відмовитися від участі в торгах і тимчасово припинити інтервенції.

Серед негативних наслідків — обмеження доступу до купівлі валюти. Багато банків не можуть купити її, щоб поповнити каси, відтак у багатьох обмінних пунктах бракує готівкової валюти, що спричиняє черги. Крім того, банки змушені подавати зустрічні заявки на продаж та купівлю валюти, що призводить до часткової втрати клієнтами експортної виручки.

Обмеження на валютному ринку практично не торкнулися операцій, пов'язаних із поверненням кредитів (депозитів)

у іноземній валюті нерезидентам, та оплати відсотків за ними, повернення іноземних інвестицій, доходів за інвестиціями, погашення облігацій нерезидентів, передбачених чинним законодавством. Це свідчить про те, що Україна виконує зобов'язання, які взяла на себе, приєднавшись до статті VIII Статуту МВФ.

Проаналізувавши причини фінансової кризи в Росії та її вплив на український ринок, рада директорів МВФ 4 вересня все ж схвалила трирічну програму EFF для України на загальну суму 2,2 млрд. доларів США. Відразу ж після цього рішення Україна отримала перший транш у розмірі 257 млн. доларів. Виділення наступних траншів залежатиме від реалізації урядом плану економічних реформ, зокрема зменшення бюджетного дефіциту. Алже саме надмірно великі, неспівмірні з доходами витрати держави викликають кризи на фінансовому ринку країни.

Отримання першого траншу кредиту EFF є великим важливим позитивним чинником, який може змінити психологічну настроєність учасників ринку і населення України на девальвацію гривні.

Прогнозуючи ситуацію на перспективу, зазначимо, що девальваційні очікування в Україні усе ще дуже великі. Поступове зниження курсу гривні супроводжується подорожчанням товарів. Практично всі фірми, які надають послуги, страхуючи себе від ризику, вже закладають у ціну верхню межу курсового коридору — 3,5 грн./дол., а деякі й 3,7 грн./дол. Більше того, знову існує реальна небезпека посилення доларизації економіки, оскільки внаслідок обмеженого доступу до купівлі валюти та зниження курсу гривні багато структур віддають перевагу розрахункам у доларах.

Олена Береславська,
начальник відділу аналітики Української міжбанківської валютної біржі. Кандидат економічних наук.

Загальний зовнішній довгостроковий борг України*

За станом на 30.06.1998 р. млрд. доларів США

Довгостроковий борг України (А+В)	11.35**
А. Державний та гарантований державою	10.64
у тому числі	
за кредитами МВФ	2.4
Б. Приватний негарантований	0.71

* Довгостроковий борг — борг із певним або продовженим терміном погашення понад один рік.

** До загальної суми зовнішнього довгострокового боргу включено прострочену заборгованість за основною сумою та відсотками.

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання НБУ.

МІРКУВАННЯ ПРАКТИКА

Проблеми вдосконалення контролю за обмінними операціями з готівковою валютою

Усього за кілька років в Україні створено надійну систему обміну населенням іноземної валюти. Вона враховує інтереси громадян і забезпечує керуваність руху готівкової валюти з боку держави. Пропонуємо вашій увазі короткий огляд запровадження контролю за обмінними операціями з готівковою валютою в Україні, аналіз практики його здійснення на прикладі Києва і столичної області (де, за статистикою, обсяг таких операцій найбільший), аналіз створення в країні відповідної законодавчої і нормативної бази та пропозицій щодо її поліпшення.

ПІСЛЯ ПАДІННЯ “ЗАЛІЗНОЇ ЗАВИСІ”

Ще 10–15 років тому в Україні з обміном валют на практиці була знайома порівняно невелика кількість людей. Із падінням “залізної завіси” в другій половині вісімдесятих років поновилися контакти між людьми, які проживали у прикордонних областях. Поряд із туристичними значно розширилися ділові контакти, в тому числі так звані “шоппінгові” подорожі за запрошеннями до Польщі, Югославії, Угорщини та інших країн, де в той час уже активно проводилися ринкові реформи.

Різниця в цінах на товари, зумовлена різницею економічних умов у різних країнах, давала змогу нашим громадянам, крім необхідних товарів іноземного виробництва, ввозити й доволі значні суми вільно конвертованої валюти. Так почався наступ на одну з недоторканих монополій держави — валютну.

На той час легально купити іноземну валюту громадяни могли в Зовнішконеомбанку СРСР або в Держбанку. Курс обміну (1 долар США = 62 коп.) встановлювався директивно і більше відповідав політичним прагненням, ніж економічним реаліям. Існував цілий ряд обмежень на купівлю іноземної валюти: її можна було придбати лише на закордонну поїздку (за нормами, залежно від цілі поїздки, — до 200 доларів США на особу).

Єдиним в Україні банком, який здійснював операції з купівлі-продажу валюти, був Зовнішконеомбанк СРСР, представлений обмеженою кількістю філій (у деяких містах — також Держбанк СРСР). Наприкінці 1980-х — на початку 1990-х років цей перелік було розширено за рахунок відділень Житлосоцбанку, Промінвестбанку та Агропромисло-

вого банку, а згодом і деяких інших. Торгівля здійснювалася практично в односторонньому порядку — у вигляді продажу за фіксованою ціною (офіційним курсом Держбанку СРСР).

Існування валютної монополії держави безумовно було перешкодою на шляху створення нових відносин у банківській сфері. Зародження та розвиток із кінця 1980-х років системи комерційних банків, створення власних банківських і грошових систем країнами Балтії дедалі більше розширювали базу децентралізованих валютних відносин. Водночас на фоні поглиблення процесів інтеграції в єдиний світовий простір, а також подальшого знецінення рубля зростав інтерес широких верств населення до обміну національних грошей на іноземну валюту. Проте тогочасна система не могла задовольнити існуючі потреби населення в отриманні цього виду послуг легальними шляхами.

Із часом під тиском нових реалій поряд із офіційним курсом Держбанк СРСР увів так званий комерційний курс, за яким уповноважені банки продавали іноземну готівкову валюту.

Існування певного дефіциту іноземної валюти, відсутність реальної конкуренції в умовах централізованого господарства призвели до створення тілої си-

Юрій Блазук,
голова правління НАБанку.

У 1980 році закінчив Київський інститут народного господарства. Працюючи у системі Держбанку СРСР, пройшов шлях від рядового економіста до заступника начальника Київського міського управління.

Із квітня 1992-го до кінця серпня нинішнього року обіймав посаду заступника начальника управління Національного банку України по м. Києву і Київській області, займаючись питаннями валютного регулювання і контролю.

стеми “тіньових мініяйл”. Боротьба із цим явищем лише шляхом притягнення до відповідальності (адміністративної чи карної) була не досить ефективною. Адже банківські установи, проходячи в той час етап офіційного оформлення, зосередили свою увагу на інших банківських послугах, а полем діяльності для роботи з населенням фактично поступилися вуличним ділкам.

В умовах зародження елементів ринкових відносин постало завдання правового впорядкування валютнообмінних операцій із метою розширення їх обсягу під ефективним державним контролем. Одним із першочергових завдань Національного банку України стало вироблення власної валютної політики, у тому числі створення юридичної та організаційної основи для цивілізованих відносин у торгівлі готівковою іноземною валютою, щоб не допустити повної криміналізації цього сектора економіки.

І. НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ ЯК ГОЛОВНИЙ ОРГАНІЗАТОР ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ОБМІННИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

1) Юридичне забезпечення

Період створення та перший рік становлення Національного банку України

характеризувався практично повною відсутністю законодавчих документів стосовно здійснення обмінних операцій, і готівкових зокрема. Банківські установи у своїй діяльності в основному керувалися вказівками як Національного банку України, так і колишнього Держбанку СРСР, які часто-густо суперечили одна одній і створювали ситуацію юридичного хаосу. Деякі важливі питання були зовсім нерегульованими. Так, комерційні банки самостійно, без будь-яких обмежень, визначали курси за своїми операціями. Для них не встановлювалися обмеження "відкритих позицій" щодо іноземної валюти. Не були врегульовані на законодавчому рівні правила продажу валюти громадянам, її вивезення за кордон тощо. Це, у свою чергу, створювало передумови для різноманітних зловживань.

Документом, який можна назвати базовим у регулюванні валютних відносин, став Декрет Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19 лютого 1993 року. Разом із Декретом Кабміну України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті" ці документи заклали основу принципам регулювання у сфері валютних відносин на порівняно тривалій період.

Передусім були юридично оформлені обмеження щодо використання іноземної валюти на внутрішньому ринку. Статтею 6 Декрету Кабміну України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" було встановлено, що торгівля іноземною валютою на території України юридичними особами, її купівля і продаж фізичними особами здійснюється через уповноважені банки та інші кредитно-фінансові установи, які одержали ліцензію на торгівлю іноземною валютою від Національного банку, виключно на міжбанківському валютному ринку України.

Згідно з пунктом 3 статті 5 Декрету "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" уповноважений банк та інші кредитно-фінансові установи, що одержали генеральну ліцензію Національного банку на здійснення операцій, пов'язаних із торгівлею іноземною валютою, діставали право відкривати на території України пункти обміну іноземної валюти, в тому числі на підставі агентських угод з іншими юридичними особами-резидентами.

Враховуючи вимоги декретів Кабміну "Про систему валютного регулювання і валютного контролю", "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті", Національний банк України, щоб забезпечити умови для розвитку внутрішнього валютного ринку, встановив, по-

чинаючи з 25.05.1993 р., порядок укладення агентських угод між уповноваженими банками та юридичними особами щодо відкриття обмінних пунктів (лист НБУ № 19029/935 від 25.05.1993 р.). Всі установи, які раніше отримали дозвіл на відкриття пунктів обміну (крім обмінних пунктів уповноважених банків), повинні були у встановлений термін перереєструвати ці дозволи в регіональних управліннях Національного банку України. Обмінні пункти, які не пройшли перереєстрацію, мали припинити роботу.

Таким чином, було зроблено серйозний крок у правовому закріпленні торгівлі валютою як банківської операції. Самостійно здійснювати операції обміну валюти небанківські установи

Порушення законодавства допускають переважно небанківські обмінні пункти, які працюють за агентськими угодами. Коло таких небанківських організацій необхідно обмежити, віддаючи перевагу спеціалізованим банківським установам

відтепер не мали права.

Водночас щодо отримання дозволу встановлювалися певні вимоги до агентів. Зокрема, у своїй діяльності вони не повинні були допускати порушень валютного та податкового законодавства.

Для реєстрації обмінних пунктів у регіональному управлінні Національного банку належало подати такі документи:

- ◆ копію агентської угоди;
- ◆ нотаріально завірнену копію статуту установи;
- ◆ довідку комерційного банку про відкриття валютного чи карбованцевого рахунку та про наявність у клієнта відповідно обладнаного приміщення;
- ◆ інформацію про наявність необхідної для проведення операцій з обміну валюти оргтехніки (настільних обчислювальних машинок, машин для перевірки справжності банкнот).

Комерційні банки за домовленістю з установою могли зарахувати касира обмінного пункту до штату банку.

Досвід роботи та результати контролю діяльності обмінних пунктів підтвердили необхідність розробки базового документа, який би регулював відносини при здійсненні даних операцій.

Таким документом стало "Положення про пункти обміну іноземної валюти", затверджене постановою Правління Національного банку України № 129

від 7 липня 1994 року. Положенням було визначено порядок роботи обмінного пункту та контролю за його діяльністю, санкціоновано відкриття обмінних пунктів у прикордонних зонах, аеропортах, на морських і річкових вокзалах, в інших місцях прибуття громадян в Україну та виїзду з України.

Зазначене положення було доповнене постановою Правління Національного банку України № 128 від 16 травня 1995 року стосовно обов'язкового оформлення з 1 жовтня 1995 року при обміні валют квитанцій суворої звітності за формами №№ 377 і 377-А.

Доповненням також встановлено ведення обмінним пунктом окремого обліку операцій продажу подорожніх чеків і виплати валюти за подорожніми чеками та кредитними картками.

Постановою від 16 травня 1995 року було заборонено з 10 червня 1995 року діяльність пересувних обмінних пунктів, що забезпечило ефективніший контроль та зменшило кількість правопорушень.

Крім того, з метою посилення контролю за діяльністю пунктів обміну іноземної валюти комерційні банки були зобов'язані встановити в пунктах обміну (в тому числі відкритих на агентських умовах) комп'ютерну техніку або електронні контрольно-касові апарати.

У жовтні 1994 року Національний банк прийняв постанову "Про уніфікацію курсу карбованця щодо іноземних валют та лібералізацію валютного ринку України", що знаменувала скасування фіксованого курсу карбованця. З 24 жовтня курс карбованця відносно долара США, німецької марки, російського та білоруського рублів визначався за результатами торгів на Українській міжбанківській валютній біржі.

Згідно з постановою Правління НБУ № 227 від 18 вересня 1995 року курс українського карбованця міг відхилитися від офіційного курсу Національного банку щонайбільше на 10%, включаючи комісійні винагороди.

Поглиблення кризових явищ на світових фінансових ринках 1998 року призвело до зростання активності на валютному ринку України. Попит населення на купівлю іноземної валюти в серпні—вересні нинішнього року значно перевищував пропозицію, що свідчило про певні девальваційні очікування.

З метою запровадження жорсткішого контролю Національний банк України 04.09.1998 р. прийняв постанову № 348. Нею суму одноразового продажу готівкової іноземної валюти фізичним особам обмежено 1 тисячею доларів США, тобто сумою, передбаченою пунктом 3.1.1 "Порядку переміщення валюти через митний кордон України".

Кількість пунктів обміну іноземної валюти в м. Києві та Київській області			
За станом на	Усього	Банківські	Організації, які працюють на агентських угодах
01.03.1994 р.	454	269	185
01.01.1995 р.	993	461	532
01.01.1996 р.	1652	607	1045
01.01.1997 р.	1776	881	895
01.01.1998 р.	1453	628	825

Водночас, виходячи з вимог практики, зазначеною вище постановою юридично закріплювалося право обмінного пункту утримувати в своїй касі залишок розмірних купюр в еквіваленті до 200 доларів США.

2) Досвід і практика

Практику здійснення контролю за обмінними операціями доцільно розглянути на прикладі конкретного регіону, наприклад київського, де, за статистикою, обсяг таких операцій найбільший.

На початковому етапі створення мережі обмінних пунктів система комерційних банків була недосконалою і мала слабе технічне оснащення. Новостворені банки у буквальному розумінні були зайняті пошуками даху над головою, спрямовуючи зусилля та фінансові ресурси на упорядкування взятих в оренду приміщень.

Із другого боку, за відсутності реальної конкуренції банки були мало зацікавлені в організації роботи обмінних пунктів. На той час це був не найрентабельніший напрям діяльності. Значно вигідніше було надавати кредити на торговельно-закупівельні операції, безпрограпні в період інфляції для обох сторін — і для банку, і для позичальника.

Населення було змушене користуватися послугами приватних осіб без ліцензії, які заповнили майданчики біля основних торговельних точок столиці. Виникли цілі стихійні ринки зі своєю внутрішньою системою організації, які контролювалися кримінальними структурами. Органи правопорядку були неспроможні протидіяти цій стихії. Інколи міліція просто "не помічала" порушень або не могла пред'явити обвинувачень з огляду на недосконалість законодавства. Гостро постало питання щодо розробки організаційно-економічних заходів для вирішення проблеми.

У цих умовах управління Національного банку по м. Києву і Київській області здійснило ряд заходів, спрямованих на захоплення банківських структур до роботи з населенням, у тому числі до відкриття власних обмінних пунктів.

Питання щодо надання ліцензії на здійснення неторговельних операцій розглядалося за умови готовності здій-

снювати операції обміну валют і відкриття обмінних пунктів поза межами приміщення банку. При цьому банки орієнтувалися на здійснення обміну валют на умовах агентських угод із господарчими органами, які нерідко зобов'язувалися забезпечити пункт обміну відповідним приміщенням тощо.

Лише за вісім місяців із часу прийняття рішення про порядок укладення агентських угод у Києві на цих умовах було відкрито 185 обмінних пунктів, а за станом на 01.01.1995 р. їх уже налічувалося 532, тобто більше, ніж банківських обмінних пунктів (див. таблицю).

Управління НБУ по м. Києву та Київській області доклало максимум зусиль, щоб вирішити питання щодо відкриття та реєстрації обмінних пунктів оперативним, без зволікання. Основної мети було досягнуто: вуличний обмін валют як масове соціальне явище у столиці тоді поступово зник.

Цей різновид банківського бізнесу став прозорішим, та водночас потребував якіснішого контролю за дотриманням законності. Цю функцію здійснював Національний банк України.

Розглядаючи організацію контролю НБУ за проведенням операцій з обміну валют, можна виділити вступний, поточний і виїзний контроль.

Вступний контроль

До вступного контролю необхідно віднести аналіз документів на отримання права на здійснення обмінних операцій. Це стосувалося як банківських установ (при отриманні відповідного пункту ліцензії), так і господарчих органів (при отриманні відповідного дозволу).

При наданні дозволу юридичній особі (організації, підприємству) на право відкриття пунктів обміну іноземної валюти увага зосереджувалася на наявності та правильному оформленні таких документів:

1. Лист-звернення від організації або уповноваженого банку, з яким укладено агентську угоду, на ім'я начальника управління з проханням надати дозвіл на відкриття обмінних пунктів.

2. Нотаріально завірена копія статуту організації, зареєстрованого в районній державній адміністрації.

3. Копія свідоцтва про реєстрацію в

райдержадміністрації.

4. Копія агентської угоди з уповноваженим комерційним банком.

5. Довідка з банку про відкриття агенту розрахункового рахунку в українській національній валюті.

6. Акт перевірки спеціалістами банку (або довідка) відповідності агентського обмінного пункту вимогам нормативних документів НБУ (наявність необхідної документації, технічного оснащення).

7. Відбитки штампів касирів обмінного пункту з відповідними реквізитами.

8. Лист-повідомлення організації про фізичну адресу фірми, призначення відповідального за роботу працівника обмінного пункту, його телефон.

9. Лист від банку з проханням зареєструвати даний обмінний пункт за конкретною адресою. Особлива увага приділялася виявленню випадків порушень установою в минулому валютного та податкового законодавства України.

Протягом 1997 року управління НБУ по м. Києву і Київській області надало право на відкриття пунктів обміну іноземної валюти 109 юридичним особам і з різних причин відхилило 5% звернень.

Поточний контроль

Поточний контроль базується на аналізі звітності, яку уповноважені банки мали регулярно подавати до установи НБУ. Звітність містила основні показники діяльності банку й агентів з обміну валют, а насамперед — оперативну інформацію про обсяги обмінних операцій, у тому числі в розрізі банків і валют.

Статистика свідчить про значні обсяги цього виду послуг. Так, у 1997 році лише в київському регіоні купівля валюти США становила 1.563 млн., а продаж — 1.624 млн. доларів. Тобто щодня здійснювалися операції на суму близько 10 млн. доларів, або 20 млн. гривень. Для порівняння: щоденний товарооборот у регіоні в 1997 році становив у середньому 13.4 млн. гривень, а надходження виручки в каси банків — 11.9 млн. грн. Зрозуміло, що значні суми валютної готівки, які обертаються через обмінні пункти, — це лише частина реальних операцій з іноземною валютою сьогодишньої української економіки. Але навіть ця "вершина айсберга" може свідчити про реальні обороти (в т.ч. тіньової економіки), які необхідно вивчати.

За результатами аналізу звітності складається таблиця "Зведення порушень при формуванні звіту", яка використовується виїзним контролем.

Виїзний контроль

Виїзний контроль поділяється на вивчення постановки роботи власне в самому банку та перевірку роботи об-

мінних пунктів, у тому числі тих, які відкриті на підставі агентських угод із уповноваженими банками.

Контроль за організацією роботи в банку проводиться спеціалістами відділу валютного контролю управління НБУ, як правило, під час проведення комплексних ревізій або тематичних перевірок виконання банківською установою своїх функцій. При цьому з'ясується, як виконуються умови ліцензії на здійснення операцій з іноземною валютою, вимоги "Положення про пункти обміну" та інших нормативних і законодавчих актів.

Перевіряється дотримання умов установлення курсів і лімітів щодо залишків готівки в касі, порядку підкріплення обмінних пунктів готівкою тощо. Вивчаються акти перевірок обмінних пунктів, інші матеріали стосовно здійснення уповноваженим банком контролю за їхньою роботою.

Звертається увага на структуру контролю та кваліфікацію кадрів, з'ясується, до штату банку чи агентів входить касир обмінного пункту і таке інше. У разі необхідності керівництву банків даються рекомендації щодо поліпшення організаційної структури з метою посилення контролю за роботою обмінних пунктів.

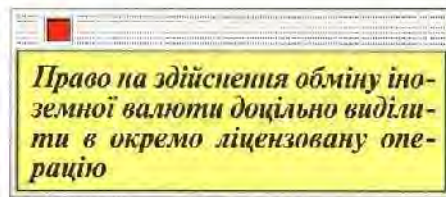
При перевірці діяльності пунктів обміну валют у місцях вивчаються такі документи:

- ◆ розпорядження щодо встановлених на даний робочий день курсів купівлі-продажу валют;
- ◆ копія свідоцтва про реєстрацію обмінного пункту в регіональному управлінні НБУ;
- ◆ копія агентської угоди з уповноваженим банком;
- ◆ копія дозволу (ліцензії) на право здійснення обмінних операцій і відкриття пунктів обміну валют;
- ◆ копія розпорядження про встановлення уповноваженим банком ліміту каси;
- ◆ журнали-реєстри купівлі-продажу валют (за наявності ЕККА);
- ◆ журнали експлуатації комп'ютерної системи;
- ◆ копія сертифіката і відповідних документів на встановлену комп'ютерну систему;
- ◆ копія угоди про охорону (або наявність охоронної сигналізації);
- ◆ торговельний патент на право здійснення торгівлі іноземною валютою;
- ◆ інструкція касиру обмінного пункту, затверджена керівником уповноваженого банку;
- ◆ бланки суворой звітності (ф.377-А, 377);

◆ бухгалтерські документи щодо наявних в обмінному пункті готівкових коштів.

При перевірці технічного оснащення контролюється:

- ◆ наявність комп'ютерної системи, забезпеченої сертифікованою програмою, або електронно-касового апарата;
- ◆ забезпеченість засобами для визначення справжності банкнот (детектор валют);
- ◆ відповідність кабіни касира технічним вимогам;

- ◆ використання сейфа для зберігання грошових коштів та документації;
- ◆ наявність охоронної сигналізації;
- ◆ використання касиром штампа з відповідними реквізитами;
- ◆ наявність машини для покупного рахування готівки, калькулятора тощо;
- ◆ обладнання для обслуговування кредитних карток.

Крім того, перевіряються:

- ◆ правильність установлення курсів купівлі-продажу валют (а саме: дотримання маржі і лімітів відхилень);
- ◆ оформлення документів і ведення обліку обмінних операцій;
- ◆ відповідність даних комп'ютера (чи ЕККА) наявній сумі готівкових коштів щодо кожного виду валют;
- ◆ наявність документації стосовно здійснення уповноваженим банком контролю за роботою даного обмінного пункту;
- ◆ дотримання встановлених банком лімітів щодо кожного виду валют;
- ◆ відповідність обладнання пункту даним уповноваженого банку щодо цього, зареєстрованим у регіональному управлінні НБУ.

Загалом у 1997 році управлінням Національного банку України по м. Києву і Київській області перевірено 100 обмінних пунктів. У 25% випадків застосовано різного роду санкції, в тому числі анулювання дозволу на право відкриття обмінних пунктів, штрафи тощо. Зважаючи на досить розгалужену мережу обмінних пунктів у столиці, управління за рекомендацією органів прокуратури проводило перевірки спільно з правоохоронними та податковими органами. У першому півріччі 1998 року проведено низку нарад-семініарів за участю керівників банків, податкових адміністрацій, на яких розглянуто проблеми в організації роботи обмінних

пунктів. Для підвищення ефективності контролю управління НБУ та податкова адміністрація намітили спільні заходи.

II. ВДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВАЛЮТООБМІННИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

Загальний розвиток економічних відносин потребує внесення змін до порядку контролю за обмінними операціями. У зв'язку з рішеннями міжнародної співдружності щодо боротьби з відмиванням грошей ця сфера у більшості країн переживає період рестриktivних новацій. Водночас існує певний потенціал м'якого адміністративного впливу на курсоутворення в умовах перехідної економіки. Так, Банк Словенії з метою наближення обмінного курсу до підприємницького в червні 1997 року рекомендував банкам обмежити викуп валюти за національні гроші (толари). Тепер клієнти можуть обміняти в обмінних пунктах, скажімо, Нового Люблянського банку не більше 1 тисячі німецьких марок на день. Із цією ж метою Банк Словенії організував аукціон по викупу валюти з правом підписки на так звані касові записи в іноземній валюті. На пропозицію відгукнулися три великих банки, які зобов'язалися купувати валюту в підприємств у своїх обмінних пунктах за курсом у межах 91.70 — 91.37 толара за марку.¹ Подібні аукціони свого часу ефективно проводилися в Україні. Тож є сенс відновити їх нині, коли стабільність банківської системи та національної валюти залежить, крім багатьох інших, і від ряду психологічних факторів (наприклад, поведінки вкладників).

Питання щодо запровадження жорсткішого регулювання діяльності обмінних пунктів обговорюється в Голландії. Тоді як, скажімо, в Японії дозволили здійснювати обмін усім торговельним установам без ліцензії, що де факто означає вільний обіг іноземної валюти.

Визнаючи необхідність оновлення чинного законодавства щодо обміну валют у цілому, розглянемо деякі проблеми.

На наш погляд, контроль за діяльністю обмінних пунктів, які працюють за агентськими угодами з комерційними банками, та система діючих санкцій за порушення порядку обміну валют недостатньо ефективні. Об'єктивно Національний банк України не контролює господарську діяльність небанківських структур і не може гарантувати "чистоту" грошей, що використовуються в

¹ Бізнес и банки. — 1998. — № 25. — С. 7.

обміні. З другого боку, результати перевірок свідчать, що порушення чинного законодавства допускають переважно небанківські обмінні пункти, що, у свою чергу, свідчить про недостатній контроль комерційних банків за діяльністю агентів.

Зважаючи на досить широкий розвиток мережі обмінних пунктів у Києві (приміром, на території лише залізничного вокзалу їх діє понад 30), для забезпечення передумов їх діяльності в межах правового поля можна запропонувати такі заходи:

- ♦ обмежити коло небанківських організацій, які можуть укладати з банками агентські угоди щодо обміну валют, віддаючи перевагу спеціалізованим фінансовим установам із відповідною репутацією та розміром власних коштів;

- ♦ запровадити регулярне надання агентами звітності (за спеціальною формою) стосовно здійснених операцій з обміну валют безпосередньо регіональному управлінню НБУ та податковій адміністрації.

Крім того, необхідно узгодити практику отримання юридичними особами авансів у національній та іноземній валютах із вимогами інструкцій (№ 1, № 4), які регулюють порядок організації емісійно-касової роботи та здійснення операцій із готівкою в банках України. Сьогодні ці дані не фігурують у діючих формах звітності і, на думку контролерів грошового обігу, є не зовсім законними.

Суттєвого перегляду заслуговує діюча система санкцій за порушення порядку обміну валют. Так, згідно з "Положенням про пункти обміну іноземної валюти" у разі порушення правил здійснення операцій купівлі та продажу іноземної валюти власними обмінними пунктами та пунктами-агентами уповноважений банк позбавляється ліцензії НБУ на право здійснення цих операцій.

Чотирирічний практичний досвід свідчить про односторонність і неефективність такого виду санкцій у конкретних економічних умовах.

По-перше, з юридичної точки зору можна говорити про позбавлення банку дозволу на здійснення неторговельних операцій, оскільки право обміну валют передбачається саме цим пунктом ліцензії. Проте здійснення неторговельних операцій із валютою — широка, органічно притаманна банківській функція, спрямована на комплексне обслуговування клієнта. Заборона неторговельних операцій може в окремих випадках паралізувати діяльність банку в інших, дозволених ліцензією, напрямках.

По-друге, реально застосувати цю санкцію можна лише після третього порушення валютного законодавства.

Фактично за останні роки ліцензії на здійснення неторговельних операцій із цієї причини було відкликано лише кілька разів. Як свідчить аналіз, із перевірених із вересня 1994 до кінця 1997 року 249 обмінних пунктів регіону порушень не виявлено лише у 38. У 211 випадках було застосовано такі заходи впливу: попередження — 101, анулювання дозволу на право відкриття обмінного пункту — 43, закриття обмінного пункту — 43, накладення штрафів — 56.

З другого боку, досвід управління НБУ по м. Києву та Київській області свідчить про більшу оперативність та адекватність застосування до банків та агентів адміністративних заходів впливу, а саме: рекомендацій банку про розірвання агентських угод і про закриття конкретного обмінного пункту.

Беручи до уваги зміни в порядку ліцензування установ банків та підвищення ролі юридичних осіб у наданні дозволів на здійснення банківських операцій філіям, доцільно право на здійснення обміну іноземних валют виділити в окремо ліцензовану операцію. За регіональним управлінням НБУ необхідно залишити право при виявленні порушень, які свідчать про серйозні недоліки в роботі обмінного пункту (розбіжності готівкової каси і даних комп'ютера або ЕККА, здійснення односторонніх операцій купівлі-продажу іноземних валют, перевищення встановленого розміру маржі, відмова перевіряючому НБУ в перевірці, відсутність умов безпеки), вимагати від банку негайного закриття обмінного пункту. Такі пункти необхідно виключати з реєстру і вимагати від банку розірвання агентської угоди. При повторенні порушень регіональному управлінню НБУ надається право відмовляти банку у реєстрації нових агентських угод.

Необхідно на рівні нормативного акту Національного банку України передбачити порядок здійснення перевірок діяльності обмінних пунктів. Ревізори Національного банку України при пред'явленні спеціального посвідчення повинні отримувати можливість перевірки з питань організації діяльності обмінного пункту без будь-яких умов чи застережень. Зважаючи на велику кількість обмінних пунктів, необхідно розробити механізм залучення до контролю за їхньою діяльністю районних податкових адміністрацій.

Нерідко у практичній роботі виникають питання стосовно визначення розміру ліміту авансу в національній та іноземній валютах ("Положення про пункти обміну іноземної валюти"). Якщо стосовно ліміту в гривні все зрозуміло, то відносно порядку встановлен-

ня ліміту іноземної валюти існують різні підходи. А саме: ліміт обмежує верхню чи нижню межу грошової суми; яка його функція? З бухгалтерської точки зору це — максимальний розмір авансу касиру обмінного пункту. Водночас ліміт повинен давати хоча б мінімальну можливість працювати протягом дня (включаючи його початок) із певною валютою.

На наш погляд, у порядку роз'яснення "Положення про пункти обміну іноземної валюти" необхідно уточнити, що банком установлюються ліміти авансу в гривні та ліміти іноземної валюти (наприклад, еквівалент долара США). Цей розмір ліміту повинен давати можливість виконання обмінних операцій усіх основних видів валют першої категорії та інших, які традиційно обмінюються в даному регіоні.

Вважаємо за необхідне також уточнити вид рахунку, який відкривається агентом у банку для отримання грошового авансу, та специфіку його використання.

Для гарантування безпеки необхідно встановити жорсткіші вимоги щодо конструктивного облаштування обмінних пунктів. Водночас уже сьогодні деякі банківські обмінні пункти в м. Києві обладнані з урахуванням певних вимог стосовно захисту цінностей. На наш погляд, було б доцільно дозволити їм зберігати визначену суму коштів у спеціально обладнаних приміщеннях без їх щоденної інкасації. Для цього необхідно внести поправки до відповідних інструкцій, якими регулюються операції з готівкою.

Загалом же, підсумовуючи цей короткий огляд історії регулювання валютнообмінних операцій, можна констатувати, що в Україні створено систему, яка враховує інтереси громадян України і забезпечує керованість руху готівкової валюти з боку держави. Історично склалися деякі особливості організації валютнообмінного бізнесу в Україні, як, наприклад, наявність агентських обмінних пунктів. Однією з головних проблем, що стоїть сьогодні перед контролюючими органами, є забезпечення прозорості та ефективності контролю. Система санкцій повинна бути гнучкішою і конкретнішою. Реалізуючи принцип невідворотності покарання за порушення вимог чинного законодавства, необхідно одночасно забезпечити диференційований підхід до порушників залежно від серйозності допущених порушень. Запровадження конкретної відповідальності за кожне виявлене порушення дасть змогу підвищити відповідальність банків та агентів за діяльність обмінних пунктів.

Офіційний курс гривні щодо іноз Національним банком України

№ п/п	Код валют	Назва валюти	01.08.1998 р.	02.08.1998 р.	03.08.1998 р.	04.08.1998 р.	05.08.1998 р.
			1	036 AUD	100 австралійських доларів	129.6416	129.6416
2	040 ATS	100 австрійських шиллінгів	17.0516	17.0516	17.0516	17.0040	17.0293
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	349.6581	349.6581	349.6581	347.2146	349.5419
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	5.5265	5.5265	5.5265	5.5294	5.5333
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	58.1780	58.1780	58.1780	58.0156	58.1019
6	112 BYB	10000 білоруських рублів	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	7.2115	7.2115	7.2115	7.2069	7.2129
8	208 DKK	100 датських крон	31.4818	31.4818	31.4818	31.3987	31.4395
9	840 USD	100 доларів США	213.4900	213.4900	213.4900	213.6000	213.7500
10	233 EEK	100 естонських крон	14.9965	14.9965	14.9965	14.9546	14.9769
11	352 ISK	100 ісландських крон	2.9880	2.9880	2.9880	2.9054	2.9524
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	301.3574	301.3574	301.3574	300.8593	301.3548
13	724 ESP	10000 іспанських песет	14.1291	14.1291	14.1291	14.0909	14.1154
14	380 ITL	10000 італійських лір	12.1604	12.1604	12.1604	12.1262	12.1446
15	124 CAD	100 канадських доларів	142.0707	142.0707	142.0707	141.0880	141.1421
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	2.7503	2.7503	2.7503	2.7498	2.7538
17	428 LVL	100 латвійських латів	356.6483	356.6483	356.6488	356.8326	357.0632
18	440 LTL	100 литовських літів	53.3725	53.3725	53.3725	53.4000	53.4376
19	498 MDL	100 молдовських лей	44.8857	44.8857	44.8857	44.9089	44.9404
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	106.3995	106.3995	106.3995	106.1013	106.2568
21	280 DEM	100 німецьких марок	119.9719	119.9719	119.9719	119.6371	119.8150
22	578 NOK	100 норвезьких крон	28.2534	28.2534	28.2534	28.1327	28.1230
23	985 PLN	100 польських злотих	61.9980	61.9980	61.9980	62.0299	62.2398
24	620 PTE	100 португальських ескудо	1.1718	1.1718	1.1718	1.1682	1.1711
25	810 RUR	10 російських рублів	3.4208	3.4208	3.4208	3.4209	3.4205
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	124.8261	124.8261	124.8261	124.8904	123.8054
27	703 SKK	100 словацьких крон	6.1660	6.1660	6.1660	6.1691	6.1566
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0790	0.0790	0.0790	0.0790	0.0788
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	4.1056	4.1056	4.1056	4.1077	4.1106
30	348 HUF	100 угорських форинтів	9.8769	9.8769	9.8769	9.8820	9.8977
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	2.1298	2.1298	2.1298	2.1144	2.1159
32	246 FIM	100 фінських марок	39.4588	39.4588	39.4588	39.3666	39.4132
33	250 FRF	100 французьких франків	35.7816	35.7816	35.7816	35.6841	35.7372
34	203 CZK	100 чеських крон	6.7812	6.7812	6.7812	6.7847	6.9300
35	752 SHK	100 шведських крон	26.9337	26.9337	26.9337	26.7592	26.7343
36	756 CHF	100 швейцарських франків	142.3345	142.3345	142.3345	142.3394	142.3452
37	392 JPY	100 японських ен	14.8021	14.8021	14.8021	14.6878	14.7612
38	954 XEU	100 ЕКЮ	236.1407	236.1407	236.1407	235.5773	235.8079
39	960 XDR	100 СПЗ	283.4456	283.4456	283.4456	283.0373	283.4943

№ п/п	Код валют	Назва валюти	16.08.1998 р.	17.08.1998 р.	18.08.1998 р.	19.08.1998 р.	20.08.1998 р.	21.08.1998 р.
			1	036 AUD	100 австралійських доларів	127.9371	127.9371	129.2279
2	040 ATS	100 австрійських шиллінгів	17.0180	17.0180	17.2510	17.2560	17.6445	17.7096
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	348.3098	348.3098	352.0479	353.3313	360.3204	363.7363
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	5.5502	5.5502	5.5460	5.5668	5.7613	5.7897
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	58.0620	58.0620	58.6832	59.0131	59.8621	60.4308
6	112 BYB	10000 білоруських рублів	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	7.1374	7.1374	7.1769	7.2346	7.3582	7.4130
8	208 DKK	100 датських крон	31.4473	31.4473	31.6791	31.9586	32.4165	32.7263
9	840 USD	100 доларів США	214.3500	214.3500	218.0500	218.8500	222.5000	223.6000
10	233 EEK	100 естонських крон	14.9669	14.9669	15.1719	15.2114	15.4300	15.5782
11	352 ISK	100 ісландських крон	2.9904	2.9904	2.9904	3.0506	3.1015	3.1277
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	300.3558	300.3558	304.3111	305.2631	309.5743	312.3721
13	724 ESP	10000 іспанських песет	14.1132	14.1132	14.3062	14.3426	14.5486	14.6653
14	380 ITL	10000 італійських лір	12.1388	12.1388	12.3062	12.3371	12.5143	12.6317
15	124 CAD	100 канадських доларів	141.3115	141.3115	143.4651	143.1214	145.2391	146.2546
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	2.7820	2.7820	2.7920	2.7879	2.8344	2.8464
17	428 LVL	100 латвійських латів	355.5318	355.5318	361.6888	362.9966	366.0119	369.8313
18	440 LTL	100 литовських літів	53.5875	53.5875	54.5125	54.7125	55.6250	55.9000
19	498 MDL	100 молдовських лей	45.0125	45.0125	45.7656	46.8334	48.6486	48.8292
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	106.1895	106.1895	107.6340	107.9075	109.4661	110.4578
21	280 DEM	100 німецьких марок	119.7352	119.7352	121.3749	121.6915	123.4397	124.6099
22	578 NOK	100 норвезьких крон	28.1498	28.1498	28.4624	28.4319	28.7861	29.0391
23	985 PLN	100 польських злотих	62.2833	62.2833	63.3590	63.5015	64.6520	64.9717
24	620 PTE	100 португальських ескудо	1.1701	1.1701	1.1858	1.1890	1.2060	1.2176
25	810 RUR	10 російських рублів	3.4079	3.4078	3.4078	3.4786	3.5191	3.5566
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	122.6961	122.6961	124.8140	125.2719	127.3612	127.9408
27	703 SKK	100 словацьких крон	6.1675	6.1675	6.2730	6.2960	6.4020	6.4336
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0786	0.0786	0.0800	0.0803	0.0818	0.0820
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	4.1221	4.1221	4.1933	4.2087	4.2788	4.3000
30	348 HUF	100 угорських форинтів	9.8843	9.8843	10.0549	10.0918	10.2801	10.3108
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	2.1087	2.1087	2.1315	2.1393	2.1750	2.1857
32	246 FIM	100 фінських марок	39.3889	39.3889	39.9283	40.0219	40.6055	40.9742
33	250 FRF	100 французьких франків	35.7182	35.7182	36.2098	36.2981	36.8221	37.1711
34	203 CZK	100 чеських крон	6.9333	6.9333	7.0530	7.0789	7.1969	7.2325
35	752 SHK	100 шведських крон	26.4292	26.4292	26.6721	26.7306	27.1999	27.5388
36	756 CHF	100 швейцарських франків	143.8823	143.8823	145.2858	145.1232	147.3623	148.6285
37	392 JPY	100 японських ен	14.7909	14.7909	14.9376	15.0362	15.4127	15.7121
38	954 XEU	100 ЕКЮ	235.6868	235.6868	238.5750	239.5254	242.9910	245.4240
39	960 XDR	100 СПЗ	283.4612	283.4612	287.5891	288.6766	293.2566	296.0357

1 До уваги міністерств, відомств, зацікавлених організацій і широкого кола читачів.

Службою офіційно інформацією у друкованих періодичних виданнях про офіційні курси гривні, які встановлюються щодо іноземних валют щоденно та один раз на місяць, є їх опублікування у "Віснику Національного банку України".

ЕМНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ЩОДЕННО (за серпень 1998 року)

Офіційний курс

06.08.1998 р.	07.08.1998 р.	08.08.1998 р.	09.08.1998 р.	10.08.1998 р.	11.08.1998 р.	12.08.1998 р.	13.08.1998 р.	14.08.1998 р.	15.08.1998 р.
130.7193	129.9452	129.6593	129.6593	129.6593	127.9599	127.1256	128.3860	127.8145	127.9371
17.1667	17.2048	17.1567	17.1667	17.1667	17.0650	17.0357	17.1693	17.0453	17.0190
350.4609	349.9503	350.0662	350.0662	350.0662	349.1520	349.7278	349.2079	348.4485	348.3008
5.5407	5.5440	5.5440	5.5440	5.5440	5.5453	5.5461	5.5461	5.5461	5.5502
58.5760	58.6999	58.5707	58.5707	58.5707	58.2942	58.1250	58.5806	58.1573	58.0620
0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	0.3765
7.2692	7.2919	7.2759	7.2759	7.2759	7.2485	7.2380	7.2613	7.1501	7.1374
31.6990	31.7655	31.6980	31.6990	31.6990	31.6590	31.4693	31.7111	31.4941	31.4473
213.9800	214.1100	214.1100	214.1100	214.1100	214.1800	214.1900	214.1900	214.1900	214.3500
15.0968	15.1310	15.0977	15.0977	15.0977	15.0258	14.9825	15.1000	14.9903	14.9659
3.0164	3.0067	3.0089	3.0089	3.0089	2.9990	2.9978	2.9969	2.9983	2.9904
303.6668	304.1940	303.5127	303.5127	303.5127	301.9709	301.0766	303.2677	301.0654	300.3658
14.2308	14.2643	14.2317	14.2317	14.2317	14.1651	14.1231	14.2326	14.1322	14.1132
12.2421	12.2682	12.2424	12.2424	12.2424	12.1853	12.1490	12.2455	12.1582	12.1388
141.3850	140.8395	139.6601	139.6601	139.6601	140.5936	140.7158	141.0459	141.1903	141.3115
2.7550	2.7550	2.7529	2.7529	2.7529	2.7505	2.7543	2.7481	2.7388	2.7320
356.4551	356.6717	356.6717	356.6717	356.6717	356.7520	356.8049	356.2662	356.2662	356.5316
53.4950	53.5275	53.5275	53.5275	53.5275	53.5400	53.5475	53.5475	53.5475	53.5875
44.9821	45.0095	45.0028	45.0028	45.0028	45.0133	45.0197	45.0189	44.9790	45.0126
107.1205	107.3467	107.1069	107.1069	107.1069	106.5958	106.3067	107.1373	106.3622	106.1896
120.7903	121.0482	120.7819	120.7819	120.7819	120.2086	119.8501	120.7997	119.9272	119.7352
28.3132	28.3688	28.3076	28.3076	28.3076	28.1704	28.0173	28.3481	28.1709	28.1498
62.3067	62.3446	62.3446	62.3446	62.3446	62.3591	62.3679	62.2374	62.2374	62.2839
1.1806	1.1831	1.1806	1.1806	1.1806	1.1750	1.1713	1.1805	1.1718	1.1701
3.4225	3.4290	3.4211	3.4211	3.4211	3.4200	3.4168	3.4168	3.4147	3.4078
123.9386	124.0139	124.0139	124.0139	124.0139	124.0429	124.0602	122.6045	122.6045	122.6961
6.1632	6.1669	6.1669	6.1669	6.1669	6.1684	6.1692	6.1629	6.1629	6.1675
0.0789	0.0789	0.0789	0.0789	0.0789	0.0790	0.0790	0.0788	0.0788	0.0788
4.1150	4.1175	4.1175	4.1175	4.1175	4.1155	4.1190	4.1190	4.1190	4.1221
9.9083	9.9143	9.9143	9.9143	9.9143	9.9177	9.9160	9.8769	9.8769	9.8843
2.1182	2.1195	2.1195	2.1195	2.1195	2.1088	2.1071	2.1071	2.1071	2.1087
39.7328	39.6236	39.7312	39.7312	39.7312	39.5431	39.4280	39.7322	39.4489	39.3859
36.0269	36.1038	36.0244	36.0244	36.0244	35.8528	35.7471	36.0273	35.7743	35.7132
6.9455	6.9497	6.9497	6.9497	6.9497	6.9513	6.9523	6.9281	6.9281	6.9333
26.9229	26.9659	26.7761	26.7761	26.7761	26.4490	26.2470	26.4793	26.4320	26.4252
143.4989	143.7447	143.5613	143.5613	143.5613	143.0679	143.4845	144.1612	143.5965	143.6823
14.3645	14.8223	14.7088	14.7088	14.7088	14.6207	14.5306	14.7557	14.7019	14.7939
237.8119	238.2349	237.7108	237.7108	237.7108	236.5545	236.9446	237.9151	236.9963	236.6858
285.9348	285.6132	284.9648	284.9648	284.9648	283.1706	283.0157	285.6672	283.6033	283.4612

22.08.1998 р.	23.08.1998 р.	24.08.1998 р.	25.08.1998 р.	26.08.1998 р.	27.08.1998 р.	28.08.1998 р.	29.08.1998 р.	30.08.1998 р.	31.08.1998 р.
130.7783	130.7783	130.7783	130.7783	129.5402	129.1783	126.1509	127.8575	127.8575	127.8575
17.7265	17.7265	17.7265	17.7265	17.7265	17.6950	17.0962	17.8463	17.8463	17.8463
366.5159	366.5159	366.5159	366.5159	366.5528	369.0436	370.7208	371.0026	371.0026	371.0026
5.8079	5.8079	5.8079	5.8079	5.8221	5.8237	5.8260	5.8245	5.8245	5.8245
60.4860	60.4360	60.4860	60.4860	60.6640	60.3723	60.3712	60.8836	60.8836	60.8836
0.3765	0.3765	0.3765	0.3765	—	—	—	—	—	—
7.3977	7.3977	7.3977	7.3977	7.3440	7.2364	7.1965	7.2643	7.2643	7.2643
32.7501	32.7501	32.7501	32.7501	32.8305	32.6794	32.6869	32.9777	32.9777	32.9777
224.3000	224.3000	224.3000	224.3000	224.8500	224.9100	224.0600	225.0000	225.0000	225.0000
15.5911	15.5911	15.5911	15.5911	15.6389	15.5634	15.5634	15.5965	15.5965	15.5965
3.1375	3.1375	3.1375	3.1375	3.1382	3.1390	3.1197	3.1013	3.1013	3.1013
312.5707	312.5707	312.5707	312.5707	313.7916	312.2692	312.6132	315.4370	315.4370	315.4370
14.7005	14.7005	14.7005	14.7005	14.7419	14.6655	14.6657	14.7874	14.7874	14.7874
12.6425	12.6425	12.6425	12.6425	12.6850	12.6226	12.6151	12.7129	12.7129	12.7129
146.4567	146.4567	146.4567	146.4567	145.3793	144.7397	142.9096	142.9010	142.9010	142.9010
2.8554	2.8554	2.8554	2.8554	2.8613	2.8635	2.8841	2.8846	2.8846	2.8846
370.9891	370.9091	370.9091	370.9091	371.8988	372.4292	372.5120	372.5782	372.5782	372.5782
56.0750	56.0750	56.0750	56.0750	56.2125	56.2275	56.2400	56.2500	56.2500	56.2500
46.9758	46.9758	46.9758	46.9758	47.0949	47.1075	47.1180	47.0534	47.0534	47.0534
110.6021	110.6021	110.6021	110.6021	110.9487	110.4156	110.4144	111.3008	111.3008	111.3008
124.7289	124.7289	124.7289	124.7289	125.1113	124.5073	124.5074	125.5721	125.5721	125.5721
29.0643	29.0643	29.0643	29.0643	29.7093	28.1511	26.6570	27.7389	27.7389	27.7389
65.1751	65.1751	65.1751	65.1751	65.3349	65.3523	69.0803	60.0000	60.0000	60.0000
1.2187	1.2187	1.2187	1.2187	1.2220	1.2154	1.2158	1.2253	1.2253	1.2253
3.2020	3.2020	3.2020	3.2020	2.8507	2.8615	2.8621	2.8626	2.8626	2.8626
128.3915	128.3915	128.3915	128.3915	128.7064	128.7407	127.3118	127.3345	127.3345	127.3345
6.4537	6.4537	6.4537	6.4537	6.4596	6.4713	6.2816	6.2827	6.2827	6.2827
0.0823	0.0823	0.0823	0.0823	0.0825	0.0825	0.0807	0.0807	0.0807	0.0807
4.3135	4.3135	4.3135	4.3135	4.3240	4.3252	4.3262	4.3269	4.3269	4.3269
10.3431	10.3431	10.3431	10.3431	10.3684	10.3712	10.0257	10.0285	10.0285	10.0285
2.1926	2.1926	2.1926	2.1926	2.1979	2.1857	2.1852	2.1866	2.1866	2.1866
41.0134	41.0134	41.0134	41.0134	41.1453	40.9405	40.9007	41.2629	41.2629	41.2629
37.2068	37.2068	37.2068	37.2068	37.3207	37.1405	37.1351	37.4519	37.4519	37.4519
7.2551	7.2551	7.2551	7.2551	7.2729	7.2749	6.7052	6.7054	6.7064	6.7064
27.4366	27.4366	27.4366	27.4366	27.2455	26.8625	26.5823	27.4576	27.4576	27.4576
149.4003	149.4003	149.4003	149.4003	149.7832	149.5682	149.9318	152.1180	152.1180	152.1180
15.5225	15.5225	15.5225	15.5225	15.5463	15.5422	15.7751	15.7066	15.7066	15.7066
245.7160	245.7160	245.7160	245.7160	246.8819	245.5190	245.6407	247.9922	247.9922	247.9922
297.0419	297.0419	297.0419	297.0419	298.0276	296.5764	297.5976	300.9585	300.9585	300.9585

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання Національного банку України.

**ІНФОРМАЦІЯ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ТОРГІВ НА УКРАЇНСЬКІЙ МІЖБАНКІВСЬКІЙ ВАЛЮТНІЙ БІРЖІ
у серпні 1998 року**

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
доларами США					
За 100 USD		Дані в тис. USD			
03.08.1998 р.	213.60	6710	6710	0	18
04.08.1998 р.	213.75	2740	2930	0	16
05.08.1998 р.	213.98	4070	4330	0	13
06.08.1998 р.	214.11	510	510	0	3
07.08.1998 р.	214.11	0	30	0	1
10.08.1998 р.	214.16	2500	2550	0	9
11.08.1998 р.	214.19	1360	1360	0	6
12.08.1998 р.	214.19	0	30	0	1
13.08.1998 р.	214.19	0	30	0	1
14.08.1998 р.	214.35	14030	14370	0	28
17.08.1998 р.	218.05	24400	25240	0	35
18.08.1998 р.	218.85	29570	29580	0	48
19.08.1998 р.	222.50	27790	28370	0	49
20.08.1998 р.	223.60	24690	24750	0	35
21.08.1998 р.	224.30	19740	19750	0	22
25.08.1998 р.	224.85	13350	13350	0	21
26.08.1998 р.	224.91	8830	8830	0	36
27.08.1998 р.	224.96	18840	18840	0	25
28.08.1998 р.	225.00	26240	26240	0	42
31.08.1998 р.	225.00	40240	40240	0	49
російськими рублями					
За 10 RUR		Дані в тис. RUR			
03.08.1998 р.	3.402	30	0	930	2
04.08.1998 р.	3.402	998	998	700	5
05.08.1998 р.	3.403	53	2533	36	5
06.08.1998 р.	3.403	391	719	41	6
07.08.1998 р.	3.406	124	2755	0	5
10.08.1998 р.	3.395	859	859	2399	3
11.08.1998 р.	3.401	11	3500	11	4
12.08.1998 р.	3.390	765	123	2694	7
13.08.1998 р.	3.356	870	370	6986	10
14.08.1998 р.	3.113	2039	146	5377	13
18.08.1998 р.	2.745	2999	1540	3035	9
19.08.1998 р.	3.015	1579	6455	1072	11
20.08.1998 р.	3.105	2518	5960	2388	13
21.08.1998 р.	3.095	2787	2287	2819	10
25.08.1998 р.	2.495	1678	65	6146	10
італійськими лірами					
За 10000 LTL		Дані в млн. LTL			
05.08.1998 р.	12.00	9	0	123	2
12.08.1998 р.	12.00	0	20	0	1
19.08.1998 р.	12.45	22.9	23.8	19.9	5
26.08.1998 р.	13.00	1	115.2	0	3

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
німецькими марками					
За 100 DEM		Дані в тис. DEM			
03.08.1998 р.	120.6	346	651	301	9
04.08.1998 р.	120.6	379	363	731	10
05.08.1998 р.	121.3	31	1058	0	10
06.08.1998 р.	121.0	390	7	519	7
07.08.1998 р.	121.5	99	509	0	8
10.08.1998 р.	120.6	112	1	1212	10
11.08.1998 р.	120.4	218	17	828	8
12.08.1998 р.	121.0	281	3311	229	10
13.08.1998 р.	120.2	696	75	1506	9
14.08.1998 р.	120.8	294	1544	0	10
17.08.1998 р.	120.8	337	262	655	9
18.08.1998 р.	126.0	547	2356	29	16
19.08.1998 р.	126.0	728	654	728	14
20.08.1998 р.	131.6	602	2921	182	20
21.08.1998 р.	135.0	1221	2445	319	14
25.08.1998 р.	135.0	1557	1623	1354	13
26.08.1998 р.	124.2	807	341	2631	15
27.08.1998 р.	136.6	1666	3444	36	25
28.08.1998 р.	147.4	1682	3647	890	26
31.08.1998 р.	170.0	1378	2016	0	22
французькими франками					
За 100 FRF		Дані в тис. FRF			
04.08.1998 р.	35.8	466	574	189	8
11.08.1998 р.	36.0	1294	1533	279	9
18.08.1998 р.	38.2	749	1150	213	10
25.08.1998 р.	38.2	655	655	287	7
англійськими фунтами стерлінгів					
За 100 GBP		Дані в тис. GBP			
06.08.1998 р.	347	25	8	135	8
13.08.1998 р.	351	16	89	16	2
20.08.1998 р.	387	40	275	22	6
27.08.1998 р.	431	35	105	26	4

Примітка. Торги білоруськими рублями у серпні не проводилися.

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання
Національного банку України.

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за серпень 1998 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	1000 болгарських левів	1.2051
2	986 BRL	100 бразильських реалів	183.0831
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	42.5988
4	410 KRW	1000 вонів Республіки Корея	1.7132
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	1.6427
6	381 GEL	100 грузинських ларі	158.4410
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	27.5441
8	318 EGP	100 єгипетських фунтів	62.2942
9	218 EGS	100000 еквадорських sucre	0.4037
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	58.2605
11	356 INR	1000 індійських рупій	50.1869
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	0.7114
13	368 IQD	100 іракських динарів	686.4587
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	10.9551
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	696.3132
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	1.4143
17	434 LYD	100 лівійських динарів	553.3316

18	470 MTL	100 мальтійських лір	545.9708
19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	24.1003
20	496 MNT	10000 монгольських тугриків	26.1029
21	554 NZD	100 новозеландських доларів	111.0117
22	586 PKR	100 пакистанських рупій	4.3896
23	604 PEN	100 перуанських нових солів	73.1141
24	408 KPW	100 північнокорейських вонів	97.0091
25	642 ROL	10000 румунських леїв	2.4447
26	682 SAR	100 саудівських ріялів	56.8999
27	760 SYP	100 сирійських фунтів	5.3355
28	705 SIT	100 словенських толарів	1.2629
29	901 TWD	100 нових тайванських доларів	6.2094
30	762 TJR	1000 таджицьких рублів	2.8305
31	952 XOF	1000 франків КФА	3.5779
32	152 CLP	1000 чилійських песо	4.5912
33	191 HRK	100 хорватських кун	32.8865
34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	25.7766
35	255	100 доларів США за розр. із Індією	170.7360

* Курс встановлено з 01.08.1998 року.

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання Національного банку України.

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

Почесна місія МВФ

Діяльність Міжнародного валютного фонду здебільшого пов'язують із наданням кредитів. У наш неспокійний час, коли цілі континенти потерпають від фінансових криз, позики МВФ часом справді виявляються рятівним кругом для країн, перед якими постає загроза краху. Кредити — суттєвий, але не єдиний різновид допомоги. Не менш важливо — навчити учасників новостворюваних фінансових ринків власними силами долати фінансово-економічні труднощі, а головне — вести справи так, щоб не виникло подібних проблем.

Почесною місією МВФ назвав його навчально-освітню діяльність директор департаменту персоналу Національного банку України М.В.Ільїн, відкриваючи семінар із макроеко-

номічної та фінансової політики за участю фахівців МВФ, який тривав із 25 серпня по 4 вересня цього року у Банківській академії НБУ.

Від України у семінарі взяли участь спеціалісти Національного банку, Міністерства економіки, Міністерства фінансів, Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України, органів державного управління, навчальних і науково-дослідних інститутів.

Лекції і практичні заняття проводили радник Інституту Міжнародного валютного фонду Грегорі С. Доль, головний економіст Об'єднаного віденського інституту Ейнджел Антоня та економіст Інституту МВФ Сюзен Джордж. У роботі семінару взяла участь постійний представник МВФ в Україні Патрик Ленен.

Учасники семінару прослухали лекції на теми: національні рахунки; платіжний баланс; бюджетні рахунки; грошово-кредитні рахунки; макроекономічна стабілізація і структурна реформа; податково-бюджетна політика і реформа; інфляція — причини і наслідки; взаємозв'язок між макроекономічними рахунками; фінансове програмування та інші. Майже на кожну тему проводилося практичне заняття. Обчислення і розрахунки велися на основі статистичних даних, які характеризують фінансово-економічний стан України. Серію практичних занять учасники семінару присвятили одній із найактуальніших нині тем — фінансовому програмуванню.

Фото В. Закусила.

З лекцією перед учасниками семінару виступає радник Інституту Міжнародного валютного фонду Грегорі С. Доль.

Якісних змін об'єкта можна досягти за умови комплексного аналізу достовірної інформації про об'єкт, визначення його місця і ролі у системі, ефективного використання всіх інструментів і засобів впливу на нього. Пропонуємо увазі читачів продовження актуальної теми "Банківський нагляд як комплексний процес", яку в однойменній статті відкрив заступник Голови Правління НБУ Олександр Кіреєв ("Вісник НБУ", № 3 за 1998 рік).

Віталій Терещенко,
начальник відділу банківського
нагляду Головного управління
НБУ.

ПРОЕКТИ

Підсистема "Банківський нагляд": аспекти побудови, пошук оптимального рішення

Із переходом на новий план рахунків і міжнародні стандарти бухгалтерського обліку з'явилося багато нових нормативних документів, покликаних ефективно організувати роботу підрозділів банківського нагляду, розкрити нові підходи щодо контролю та регулювання діяльності комерційних банків. У структурних підрозділах банківського нагляду Національного банку України здійснено суттєву реорганізацію, основна мета якої — впровадження оптимальної схеми співпраці підрозділів НБУ з комерційними банками, оперативне вжиття заходів, спрямованих на стабілізацію і поліпшення фінансового стану банків України.

Кожна з підсистем банківського нагляду розробляє і втілює певні напрями роботи з комерційними банками: департамент реєстрації і ліцензування реєструє відкриття банку, ліцензує його діяльність, аналізує і фіксує зміни у роботі банків; департамент інспектування веде нагляд, перевірку й аналіз їх поточної діяльності; департамент безвізного нагляду простежує та аналізує стан банку за певний період, здійснює його моніторинг, аналіз тенденцій розвитку, прогнозування; департамент з питань роботи з проблемними банками працює з установою до часу її виходу з кризи або вирішує питання щодо її ліквідації. Всі департаменти об'єднують одне — робота з комерційними банками України, тобто різні департаменти працюють з одним і тим же банком у різних площинах його діяльності. Інакше кажучи, між департа-

ментами існує глибокий структурний та інформаційний взаємозв'язок.

Із практики відомо, що у кожному департаменті міститься та обробляється значна частина інформації, необхідної у повсякденній роботі й сусідньому підрозділу. І перш ніж інформація стане корисною у роботі як цього департаменту, так і сусідніх, кожному з них необхідно обробити величезний обсяг даних (щодо всіх банків України) і не лише за звітну дату, а також у період між звітами. Крім того, завжди існує проблема оперативного оновлення спільних даних, що містяться у різних підрозділах банківського нагляду. З огляду на це було б доцільно перейти до єдиної підсистеми збору, обробки та передачі інформації згідно з вимогами (або потребами) кожного її користувача (структурного підрозділу).

Із розширенням повноважень і завдань регіонального управління у питаннях банківського нагляду зростає й обсяг інформації, яку повинен обробити та проаналізувати кожен працівник банківського нагляду (надалі — інспектор). Для підвищення якості та ефективності роботи інспектора (безвізного, візного) нагляду на рівні регіонального управління НБУ варто було б на першому етапі:

- ♦ звільнити його від роботи, пов'язаної з підготовкою інформації для аналізу або перевірки даних, пошуком додаткової інформації в інших підрозділах, підготовкою стандартних запитів до комерційного банку;

- ♦ забезпечити інспектора відповідними інструментами та матеріалами: автоматизованим робочим місцем (АРМ), єдиною чіткою методикою аналізу діяльності комерційного банку, оперативною інформацією тощо;

- ♦ забезпечити зв'язок між інспекторами підрозділів НБУ через АРМ, а також зв'язок АРМу інспектора регіонального управління з головним офісом комерційного банку. (Можливо, було б варто рекомендувати банкам створити підрозділи, аналогічні відділу банківського нагляду або служби координації дій із питань банківського нагляду для знятої роботи та економії робочого часу спеціалістів).

Сьогодні все більшої актуальності набуває питання щодо створення в НБУ єдиної інформаційної підсистеми "Банківський нагляд", підмурівок якої вже закладено у 1997 році. Вона допомогла б підрозділам банківського нагляду ефективно виконувати свої завдання, дала б змогу в реальному масштабі часу отримувати дані для оцінки критичності фінансового стану комерційного банку, системних ризиків, приймати правильні рішення й оперативно реагувати на зміни.

Інформаційна підсистема "Банківський нагляд" має складатися зі взаємозв'язаних на різних рівнях АРМів банківського нагляду, забезпечуючи оперативний обмін загальною і спеціальною інформацією. Методологічна база такої підсистеми вже частково сформувалась, але потребує певного часу для більшо-

го опрацювання та вдосконалення. Це закони, інструкції, нормативні документи НБУ, вже затверджені і на стадії розробки, методики аналізу, що застосовуються у підрозділах банківського нагляду. З технічної точки зору за основу підсистеми "Банківський нагляд" можна використати базу статистичних і фінансових показників, спеціальні бази-картотеки, технологічну схему збору та обробки статистичної інформації. Але на початку побудови необхідно вирішити такі завдання.

АНАЛІЗ ТА АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ

Інспектори банківського нагляду і спеціалісти комерційних банків використовують багато методик і підходів для визначення фінансового стану комерційного банку. На жаль, майже всі сучасні методики суттєво відрізняються набором показників і переліком компонентів (даних), які входять до показника. Оцінка діяльності банку на різних структурних рівнях (відділення, філія, регіональна дирекція, головне управління банку) потребує введення відповідних показників, і на певному етапі аналізу ті з них, які застосовуються на вищому рівні, втрачають зв'язок (залежність) із показниками нижнього рівня. Це веде до різного тлумачення, а іноді — й викривлення даних на верхніх структурних рівнях. Із цієї проблемою доводиться мати справу на різних рівнях банківського нагляду, а також у великих банках із багаторівневою структурою.

Для аналізу або перевірки діяльності банку нині використовуються три базові нормативні документи: План рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України, Правила організації фінансової та статистичної звітності, Інструкція про порядок регулювання та аналізу діяльності комерційних банків. Але для проведення детального аналізу, з урахуванням особливостей у діяльності конкретного банку, інспектору регіонального управління необхідно опрацювати численні нормативні документи, розглянути та дослідити велику кількість даних і форм звітності, зробити додаткові розрахунки для порівняння показників. Оскільки інспектор працює з кількома банківськими установами, то навантаження при здійсненні аналізу та розрахунків, властиво, зростає у кілька разів. Схожі процеси відбуваються і на вищих рівнях нагляду, де обробляється інформація стосовно всієї України. Все це спонукає спеціалістів банківського нагляду шукати шляхів до

прискорення та інтенсифікації своєї роботи — використовувати додаткові методи аналізу, створювати нові показники, застосовувати самостійно розроблені програми розрахунків.

Для вирішення проблем удосконалення методики аналізу та застосування аналітичних даних у підсистемі банківського нагляду необхідно:

- ♦ створити та затвердити єдиний для всіх інспекторів перелік (реєстр) аналітичних показників, які були б побудовані на основі нового плану рахунків для комерційного банку і задовольняли б вимоги працівників різних рівнів банківського нагляду;
- ♦ розробити за участю спеціалістів різних підрозділів банківського нагляду та затвердити загальну методику аналізу, за якою можна використовувати показники і їх співвідношення;
- ♦ автоматизувати процес розрахунку необхідних показників, використовуючи переваги системи збору та обробки статистичних даних, досвід створення програм для підрозділів НБУ;
- ♦ провести апробацію показників, методики, програм розрахунку показників і доопрацювати їх з урахуванням зауважень спеціалістів;
- ♦ забезпечити автоматизовані робочі місця фахівців розробленими програмами і затвердити технологію роботи АРМів.

Для застосування аналітичних даних у підсистемі банківського нагляду необхідно створити єдиний реєстр аналітичних показників

На етапі проектування і розробки аналітичних показників слід загострити увагу на таких питаннях і заходах:

- ♦ на кожному рівні нагляду створити набори показників, які б задовольняли потреби спеціалістів цього рівня;
- ♦ показники формувати за принципом: кожний показник вищого рівня є похідною від показників попереднього рівня (сумою, відношенням тощо);
- ♦ показники вищого рівня можуть використовуватися на нижчому рівні лише як довідкові;
- ♦ середні значення показника мають доповнюватися значенням відхилення (+ та -) від середнього значення та показником інтенсивності зміни відхилення за обраний період часу;
- ♦ для певних груп показників визначити характерний період зміни та опти-

мальний момент виконання розрахунку;

♦ оптимізувати дату розрахунку спочатку всередині групи показників, а потім між групами показників;

♦ встановити через коефіцієнти ступінь впливу одних показників на інші за основними напрямками діяльності комерційного банку;

♦ передбачити можливість самостійного формування та використання спеціалістами різних рівнів додаткових показників для задоволення потреб, які, вірогідно, виникатимуть із часом.

При виробленні єдиної методики аналізу та переліку аналітичних показників для банківського нагляду обов'язковою вимогою має бути створення документації, в якій детально описано порядок формування, тлумачення і практичного застосування показників.

За умови комплексного вирішення зазначених питань показники на всіх рівнях підсистеми "Банківський нагляд" розглядатимуться за єдиною методикою і матимуть єдине розуміння серед спеціалістів.

ПОБУДОВА МОДЕЛІ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Щоб діяльність банку була прибутковою, його керівники повинні щодня аналізувати результати роботи за попередній день, зіставляти їх із запланованим рівнем прибутку і вносити при необхідності корективи у діяльність підрозділів. Окрім того, кожен банк планує власну стратегію розвитку, а отже, його керівництву необхідно мати розрахунки оптимальних значень показників діяльності установи на поточний момент, проаналізувати тенденції її розвитку за попередній період, розглянути за прогнозними даними ймовірні сценарії розвитку на майбутнє. Це потребує регулярного розрахунку за обраною методикою великої кількості показників, залежність між якими може бути виражена математичною функцією, спрямованою на оптимізацію параметрів для досягнення найкращого результату. Відтак рано чи пізно керівники банку усвідомлюють необхідність комплексного вирішення проблеми — побудови моделі оптимізації діяльності банку (МОДБ). Така математична модель дає змогу оперативної оцінити нинішній стан банку, розробити сценарій його розвитку в майбутньому, з'ясувати, які корективи необхідно внести у його діяльність. Реалізація проекту потребує об'єднаних зусиль групи фахівців різних спеціальностей і певних матеріальних витрат, але ці витрати, як правило, ком-

пенсуються приростом прибутку банку.

За допомогою сучасних технологій обробки і передачі інформації деякі банки з багаторівневою (багатофілією) структурою вже сьогодні успішно вирішують питання щодо впровадження внутрішньої (для юридичної особи) платіжної системи, паралельно створюють внутрішню систему обміну інформацією, автоматизують процес розрахунків для прийняття оптимальних рішень в основних підрозділах. Такі установи мають змогу в цілому побудувати МОДБ. Варто, однак, зауважити, що з точки зору взаємовідносин між НБУ і комерційним банком побудова моделі може здійснюватися у двох стратегічних напрямках:

1. МОДБ створюється виключно для банку — за внутрішньою методикою аналізу, на індивідуально обраних показниках — і задовольняє тільки його власні потреби. При цьому цілі центрального і комерційного банків різнитимуться: перший прагнучиме регулювати діяльність комерційного банку у контексті розвитку фінансової системи країни; другий спрямовуватиме всю свою діяльність на отримання максимального прибутку. За такої ситуації розрахунки виконуються за двома варіантами показників: внутрішня модель банку і блок розрахунків для епостереження за дотриманням обов'язкових показників.

2. МОДБ будується з використанням алгоритмів розрахунку затверджених НБУ показників і методик аналізу, що застосовуються у підрозділах банківського нагляду. В цьому разі модель, спрямована на отримання максимального прибутку, дасть змогу організувати діяльність банку так, що і його ресурси використовуватимуться з оптимальним результатом, і водночас виконуватимуться вимоги НБУ. Цей варіант моделі може спільно використовуватися спеціалістами комерційного банку і підрозділів банківського нагляду для комплексного вирішення проблем установи.

Ілюстрацією таких підходів може слугувати використання Інструкції про порядок регулювання та аналізу діяльності комерційного банку, затвердженої постановою Правління НБУ № 141 від 14.04.1998 р. З одного боку, керівники комерційного банку для прийняття рішення користуються внутрібанківськими показниками для аналізу та організації своєї діяльності, сприймаючи економічні нормативи лише як обов'язкові для виконання показники. З другого — вони використовують нормативи, складові нормативів та алгоритми їх розрахунку для оцінки окремих параметрів фінансового стану свого банку. У другому випадку зберігається єдиний

підхід, і в аналітичних підрозділах комерційного банку та в підрозділах банківського нагляду НБУ використовуються єдині показники. При цьому керівник комерційного банку водночас контролює додержання нормативів. Зазначимо, що ця інструкція — результат плідної спільної роботи фахівців комерційних банків і банківського нагляду НБУ.

ЗАГАЛЬНА СХЕМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДСИСТЕМИ “БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД”

З точки зору обробки інформації, вимог щодо підготовки даних та побудови інформаційної підсистеми можна виділити такі рівні банківського нагляду:

- ◆ комісія НБУ з питань нагляду і регулювання діяльності банків, Голова НБУ;
- ◆ заступник Голови Правління НБУ, директор департаменту;
- ◆ управління (відділ) департаменту банківського нагляду;
- ◆ комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків регіонального управління, начальник регіонального управління;
- ◆ відділ банківського нагляду регіонального управління.

Зауважимо, що для комісії з питань нагляду і регулювання діяльності банків регіонального управління та для комісії НБУ з питань нагляду і регулювання діяльності банків документи готуються на папері. На інших рівнях інформацію обробляють і передають через відповідні АРМи і лише в разі потреби подають на папері.

Інформаційна підсистема “Банківський нагляд” успішно функціонуватиме за таких умов:

- ◆ наявність єдиної методики аналізу стану комерційного банку та єдиного переліку аналітичних показників;
- ◆ наявність у системі НБУ загальної для всіх учасників головної обчислювальної машини, де мають бути розташовані та експлуатуватися АРМ головного адміністратора, головна база даних, архів даних для банківського нагляду;
- ◆ забезпечення горизонтальних ін-

формаційних зв'язків між підрозділами одного рівня та вертикальних — між різними рівнями;

◆ закріплення на відповідних рівнях за кожним АРМом переліку показників, які формуються, коригуються та передаються до головної бази лише через даний АРМ;

◆ забезпечення захисту надходження даних до головної бази за єдиною схемою через структурні підрозділи НБУ;

◆ жорстка регламентація доступу до інформації головної бази даних, електронних довідників, архіву;

◆ доступ до інформації на першому етапі здійснюється в режимі “запит — відповідь” (off line), на наступному — в режимі реального часу (on line);

◆ загальна інформація, яка стосується всіх учасників підсистеми, знаходиться в одному місці головної бази і є доступною для них;

◆ зміни у функціонуванні системи та регламентації доступу здійснює комісія НБУ з питань нагляду і регулювання діяльності банків після узгодження з підрозділами-користувачами;

◆ за супроводження та безпеку інформаційної підсистеми “Банківський нагляд” відповідає одна спеціалізована служба НБУ.

На схемі зображено один із варіантів моделі інформаційного забезпечення підсистеми “Банківський нагляд”. Векторами вказано односторонні шляхи надходження інформації (довідковий режим), прямими лініями — канали обміну інформацією (довідковий режим, підготовка та передача даних).

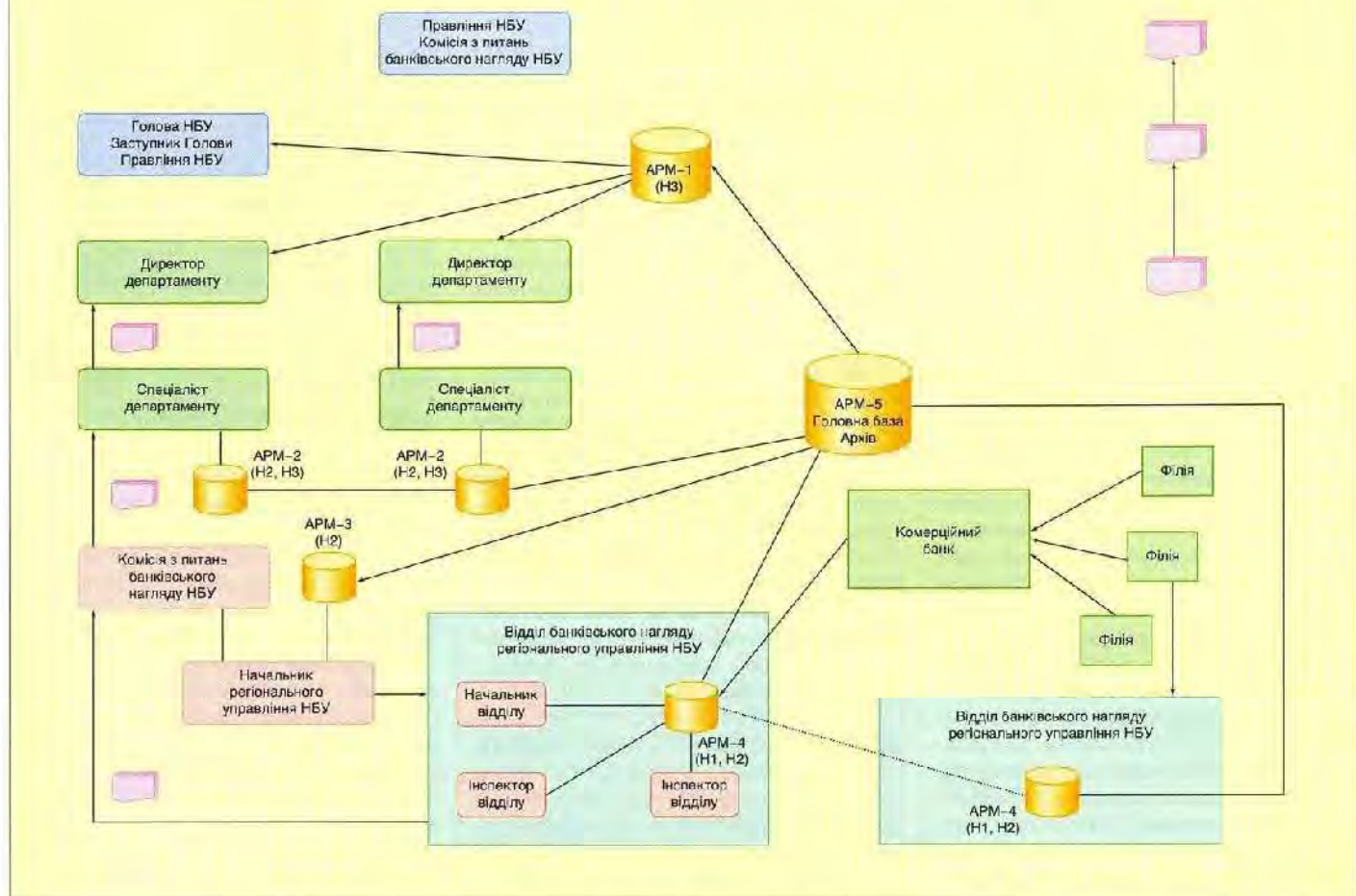
Перший рівень (відділ банківського нагляду регіонального управління НБУ) забезпечує збір інформації від комерційних банків регіону та їхніх філій, обробку даних і формування для банківського нагляду детальних показників, які далі передаються через АРМ-4 до головної бази даних на АРМ-5. Щоб інтенсифікувати шоденну роботу інспектора регіонального управління, АРМ-4 необхідно укомплектувати додатковими програмами: пошуку нормативних документів “Закон”, розрахунку аналітичних показників і коефіцієнтів, побудови графіків тенденцій тощо.

На регіональному рівні використовуються два набори показників:

◆ Н1 — детальні (статистичні, аналітичні, спеціальні), за якими визначають тенденції розвитку кожного комерційного банку (філії банку) області. Використовується інспектором і начальником відділу банківського нагляду.

◆ Н2 — консолідовані (аналітичні, спеціальні), на основі яких комісія з питань банківського нагляду затверджує висновки про фінансовий стан ко-

Модель інформаційного забезпечення підсистеми "Банківський нагляд"

мерційного банку, начальник регіонального управління приймає рішення, а начальник відділу банківського нагляду доповідає про стан комерційних банків та їхніх філій.

На другому рівні інформація з питань банківського нагляду готується на папері, а в кращому варіанті — всі члени комісії отримують її через комп'ютер на своєму робочому місці. При необхідності інформація затверджується електронним підписом. Крім того, начальник регіонального управління через окремий АРМ-3 може зробити запит щодо додаткової інформації, яку при потребі надає начальнику відділу банківського нагляду або членам комісії. Також через АРМ-5 на АРМ-3 частково надходить інформація, що використовується на АРМ-1.

На третьому рівні спеціалісти департаментів банківського нагляду використовують АРМ-2, укомплектований відповідними програмами, мають доступ до необхідної інформації через АРМ-5, використовують набір показників регіонального рівня Н2 та виконують розрахунки набору показників Н3 (за всіма банками України). Показники на-

бору Н3 надходять до головної бази і можуть бути використані через АРМ-1. Департаменти також готують документи для Комісії з питань банківського нагляду НБУ та Правління НБУ.

На рівні АРМ-1 директори департаментів банківського нагляду і керівництво НБУ користуються однаковими показниками набору Н3; вони також можуть отримувати додаткову (детальнішу) інформацію з головної бази.

ОБМІН РЕЗУЛЬТАТАМИ У ПІДСИСТЕМІ

Підсистема "Банківський нагляд" насамперед спрямована на забезпечення оперативного обміну інформацією між підрозділами банківського нагляду. У разі погіршення фінансового стану комерційного банку вона дає змогу своєчасно вжити комплексних заходів, оскільки спеціалісти і керівники різних підрозділів банківського нагляду використовують єдину достовірну інформацію.

Головна база підсистеми "Банківський нагляд" частково складається з

первинних даних, частково — з результатів розрахунків, зроблених на різних рівнях банківського нагляду. Доступ до даних та архіву регламентується головним адміністратором. Система має бути автоматизованою на етапі отримання інформації від комерційних банків, виконання розрахунків показників у регіональному управлінні (або департаменті) та передачі даних після їх перевірки. Інформація про діяльність філій комерційних банків має автоматично надходити від головної бази даних до відділу банківського нагляду регіонального управління, на обслуговуванні якого знаходиться головний офіс комерційного банку.

Побудова єдиної системи збору, обробки даних та створення архіву показників сприятиме вирішенню проблеми оперативного моніторингу комерційних банків, дасть змогу своєчасно приймати рішення на різних рівнях банківського нагляду, оперативно складати загальну схему розвитку банківської системи України та швидко накопичувати досвід у вирішенні складних питань.

АКТУАЛЬНА ТЕМА

Світовий банк
та Україна

В умовах загострення кризи навіть противники зарубіжних позичок визнають, що нині для України вельми доречною є допомога МВФ і Світового банку. Що являють собою ці міжнародні інститути? Які перешкоди стоять на шляху їх активного співробітництва з Україною? Які подальші перспективи співпраці нашої держави із цими могутніми фінансово-кредитними організаціями? Відповідь на ці та інші запитання — у пропонуваному читачам матеріалі.

У процесі становлення Української держави гостро постали питання співробітництва з такими глобальними міждержавними організаціями, як Міжнародний валютний фонд і Світовий банк. Ці фінансово-кредитні інституції є частиною системи світового господарства. Світ вступив у той етап розвитку, коли дуже важливого значення набуває координація зусиль у сферах, які досі вважалися внутрішньою справою країни.

Світовий банк та МВФ становлять подвійну міждержавну опору, що підтримує світову економічну та фінансову структуру. Ці інститути займаються економічними проблемами, спрямовуючи свої зусилля на розширення та зміцнення економіки держав, які є їхніми членами. Обидві організації проводять щорічні зустрічі, що широко висвітлюються у засобах масової інформації. Вони мають спільну бібліотеку та інші служби, постійно обмінюються економічними даними, іноді організовують спільні семінари, щодня перебувають у робочих контактах і час від часу формують спільні місії. Штаб-квартири організації знаходяться у Вашингтоні.

Однак Світовий банк та МВФ мають різні структури та джерела фінансування, допомагають різним категоріям країн-членів і намагаються досягти власних цілей специфічними методами.

Основні статутні завдання МВФ та Світового банку — надання консультацій і забезпечення співробітництва між країнами-членами з метою сприяння збалансованому зростанню міжнародної торгівлі, а відтак — підвищенню та підтримці на високому рівні зайнятості та реальних прибутків населення. Проте із часом функції цих спеціалізованих установ суттєво змінилися — вони стали активними діючими особами, що не лише здійснюють нагляд і фіксують зміни, а беруть безпосередню участь у координації та формуванні валютної політики в усіх її напрямках. Група Світового банку має неполітичне спрямування, і статутами її

організації забороняється при прийнятті рішень брати до уваги політичні міркування. Однак створені для виконання допоміжних функцій у регулюванні валютно-фінансових відносин фонд і банк значною мірою переросли межі первісного задуму і перетворилися на важливі міжнародні органи з широкими функціями і повноваженнями.

Ні Світовий банк, ні МВФ не вимагають в обмін на фінансову допомогу чогось особливого. Вони лише пропонують діяти за правилами, яких дотримуються всі, зважати на закони економіки. Надаючи кошти, Світовий банк хоче мати гарантію, що вони будуть ефективно використані і вчасно повернуті — це загальне правило кредитування. Співпраця зі Світовим банком є показником довіри до політичної та економічної системи держави, сприятливо впливає на розвиток співробітництва з фінансовими установами — як міжнародними, так і окремих країн.

СВІТОВИЙ БАНК
І ЙОГО СТРУКТУРА

Міжнародний банк реконструкції та розвитку, який частіше називають Світовим банком, засновано у червні 1944 року на валютно-фінансовій конференції, що відбулася під егідою ООН у Бреттон-Вудсі, США. Розпочав свою діяльність 25 червня 1946 року.

Світовий банк вбачає своє завдання у сприянні економічному зростанню країн, що розвиваються. Допомога спрямовується на будівництво шляхів сполучення, електростанцій, шкіл, зрошувальних систем, розвиток сільського господарства, перекваліфікацію вчителів, програми поліпшення харчування дітей і вагітних жінок. Деякі позики Світового банку йдуть на фінансування витрат, пов'язаних зі структурною перебудовою, спрямованою на зміцнення стабільності, підвищення ефективності економіки та її ринкову орієнтацію.

Дмитро Сенніченко,
економіст сектора управління проектами
департаменту міжнародних зв'язків
Національного банку України.

Світовий банк забезпечує також технічну допомогу (консультації експертів), яка дає змогу урядам підвищити ефективність і релевантність специфічних секторів їх економік відповідно до цілей національного розвитку.

Перші позики Світового банку пішли на фінансування реконструкції зруйнованих війною економік у країнах Західної Європи. Сьогодні він кредитує країни, що розвиваються, в Африці, Азії, Латинській Америці та Європі.

Світовий банк функціонує під адміністративним контролем Ради керуючих. Кожну з країн — членів Світового банку представляє один керуючий, як правило, на рівні міністра. Рада керуючих делегує свої повноваження меншій групі представників — Раді виконавчих директорів, яка несе відповідальність за рішення, що впливають на функціонування банку, і підтвердження виплат усіх позичок. Рішення про позики приймаються на основі економічних і політичних критеріїв. Президент Світового банку є головою Ради виконавчих директорів. Менеджмент і щоденну діяльність банку здійснюють близько 100 членів персоналу з понад 100 країн світу.

До групи Світового банку входить п'ять міжнародних організацій: Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Багатостороннє агентство гарантії інвестицій (БАГІ), Міжнародний центр урегулювання інвестиційних конфліктів (МЦУІК).

МБРР. Діяльність банку зосереджена на двох сферах — макроекономічна стабілізація та інституційні зміни. Активніше МБРР діє в інституційній сфері: надає допомогу в здійсненні привати-

зації, зміні форм власності, впровадженні антимонопольних заходів, розвитку торгівлі, проплатуванні реформ.

Процентна ставка за позиками Світового банку для країн, що розвиваються, змінюється кожні шість місяців. На початку 1998 року вона становила 6.3%. Згідно із загальними правилами позики мають 5-річний термін відстрочення платежів і сплачуються протягом 15—20 років. За станом на 1997 бюджетний рік МБРР затвердив виплату позик на загальну суму 107 млрд. доларів США. Деякі позики банк надає із внесків, які надійшли від країн — членів організації. Проте більшість грошових надходжень отримана за рахунок бонів, виданих на світових фінансових ринках.

МАР. Міжнародна асоціація розвитку заснована в 1960 році і налічує 160 країн-учасниць (за станом на початок 1998 р.). Ця організація групи Світового банку видає безпроцентні позики найбіднішим країнам світу. Отримати їх можуть лише ті країни, де річний дохід на душу населення не перевищує 925 доларів США. Позики МАР мають 10-річний пільговий період і підлягають відшкодуванню впродовж 35—40 років (залежно від платоспроможності країни-позичальника). За станом на 30 червня 1997 року МАР надала позик на загальну суму 101.6 млрд. доларів для реалізації 2780 проектів розвитку і програм перебудови економічних структур у країнах-членах. Копії організації формуються за рахунок внесків економічно розвинутих країн. Час від часу вони надходять від МБРР, а також поповнюються за рахунок погашення раніше виданих кредитів. Хоча МАР офіційно є незалежною від Світового банку, вона має спільний із ним персонал та організаційно-технічні засоби.

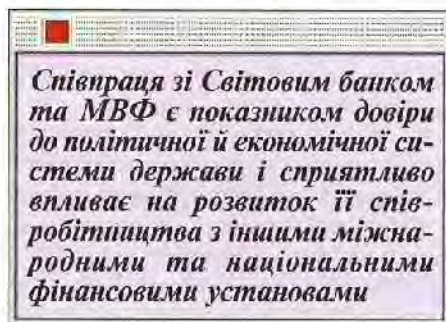
МФК. Міжнародна фінансова корпорація заснована в 1956 році, налічує 173 країни-учасників (за станом на початок 1998 р.). МФК — найбільше джерело прямого фінансування проектів приватного сектора в країнах, що розвиваються. І хоча корпорація інвестує і надає позики на ринкових умовах, вона не конкурує з приватним капіталом, оскільки фінансує проекти, які не можуть на прийнятних умовах одержати суттєвої підтримки з інших джерел. МФК фінансує не більше 25% від загальної суми витрат на проект. Незважаючи на те, що МФК може купити до 35% акціонерного капіталу компанії, вона ніколи не стає найбільшим тримачем акцій і не бере участі у менеджменті фірми.

На відміну від МБРР, Міжнародна фінансова корпорація надає позики без

урядових гарантій; весь фінансовий ризик вона відносить на рахунок проектів зі своїми партнерами. Протягом 1997 бюджетного року ця філія Світового банку ухвалила надання 6.7 млрд. доларів США на фінансування 276 проектів.

БАГІ. Багатостороннє агентство гарантії інвестицій засновано в 1988 році з метою сприяння країнам, що розвиваються, у залученні іноземних інвестицій. Нині організація налічує вже 145 країн-членів. БАГІ забезпечує гарантії інвестицій, захищаючи інвесторів від таких некомерційних ризиків, як війна або націоналізація. Організація надає консультативні послуги на рівні уряду, допомагає знайти шляхи залучення приватних інвестицій. За станом на червень 1997 року агентством видано 293 гарантії на загальну суму 3.4 мільярда доларів США.

МЦУІК. Міжнародний центр урегулювання інвестиційних конфліктів засновано в 1966 році для сприяння припливу міжнародних інвестицій шляхом створення умов для примирення й урегулюван-

ня спорів між урядами та іноземними інвесторами. За станом на червень 1997 року членами МЦУІК були 128 країн. На сьогодні центром зареєстровано 45 випадків — із них три стосуються примирення, решта пов'язана з арбітражем.

Основним кредитором організації Світового банку є МБРР. Він отримує більшість своїх ресурсів завдяки операціям на світових фінансових ринках. Банк продає бони та інші гарантії заборгованості пенсійним фондам, страховим компаніям, корпораціям, іншим банкам, а також фізичним особам з усього світу.

На початок 1998 року сума позик МБРР країнам — членам банку становила 107 мільярдів доларів США.

Основним джерелом фондів банку є акціонерний капітал. МБРР може надавати позики найбіднішим країнам світу без процентів або з незначним відшкодуванням послуг.

Як і кожній фінансовій організації,

банку необхідні бази капіталу. Їх забезпечують уряди країн-учасниць, але не традиційним шляхом. Це мінімізує їх накладні витрати. Уряди купують акції, однак сплачують лише невелику частину їх вартості. Несплачені ресурси залишаються недоторканими — «до запитання» і сплачуються тільки в разі неспроможності банку розрахуватися зі своїми кредиторами. (Зауважимо, що такого ще жодного разу не трапилось.) Цей гарантійний капітал не можна використати на покриття адміністративних витрат або видачу позик.

У позику банку входять комісійні — 0.75% від незвибраних залишків кредиту. Починаючи з 1989 року, реальні комісійні становили 0.25% за всіма позиками МБРР, оскільки банк відмовлявся від 0.50% виплат за кредит.

Із 1947 року банк щорічно має прибуток. У 1995 фінансовому році він становив 1.1 млрд. доларів США. Хоча МБРР не ставить за мету отримання прибутку, генерування доходів сприяє підвищенню його кредитоспроможності. Банк не сплачує дивідендів урядам країн-членів. Частина його прибутку використовується для підтримки діяльності МАР.

СПІВПРАЦЯ З УКРАЇНОЮ

Урозробці угод про МВФ і МБРР на Бреттон-Вудській конференції брала участь і Україна. Проте, перебуваючи у складі Радянського Союзу, вона з ряду об'єктивних та суб'єктивних причин не мала змоги вступити до цих організацій. Перебудова, проголошена в колишньому СРСР у 1985 році, поклала початок трансформаційним процесам і входженню утворених пізніше незалежних держав у світове співтовариство. Україна не могла без збитку для своєї економіки перебувати в ізоляції. Крім того, вступ до найбільших фінансових організацій забезпечував доступ до важливого джерела валютних кредитів. Необхідна була тісна інтеграція та встановлення торговельно-економічних зв'язків із країнами Заходу. Досвід країн Східної Європи, що вже ввійшли до бреттон-вудських організацій, свідчив на користь таких кроків.

Ішлося не лише про фінансову допомогу Україні, а й про залозичення досвіду реформування економіки, розвитку ринкової системи, накопиченого Світовим банком. Вступ України до МВФ і Світового банку у 1992 році поставив наші взаємовідносини з іншими країнами на якісно новий рівень.

Допомога МВФ та Світового банку — не єдиний компонент об'єктивного та диверсифікованого пакета допомоги Заходу. Але за своєю суттю він є визначальним: досвід і думка експертів МВФ та

Головний шлях до поглиблення співпраці України зі Світовим банком — реформування економіки на засадах, визнаних та апробованих світовою економікою. Однак членство в міжнародних організаціях — корисний, але тільки допоміжний інструмент розв'язання внутрішніх господарських проблем

Світового банку є вирішальними для реалізації багатьох проєктів в Україні.

Практична діяльність представництва Світового банку в Києві протягом 1994—1998 років дала дуже багато корисного. Значно зміцнилися партнерські зв'язки, започатковано велику кількість програм і проєктів. За результатами останнього, шостого, перегляду проєктного портфеля Світового банку 16—17 червня 1998 року у стані розробки та реалізації перебувають 34 проєкти. Обсяг допомоги Світового банку обмежується нашою спроможністю освоювати кошти, що надаються, рівнем підготовленості відповідних об'єктів, здатністю банківської системи забезпечити проходження інвестицій, наявністю необхідної інфраструктури.

За обсягом кредитів, наданих Світовим банком, Україна посідає останнє місце. Впродовж п'яти років Радою директорів Світового банку для України було затверджено 16 проєктів на загальну суму позик 2,2 млрд. доларів. На сьогодні із цих коштів перераховано 1,2 млрд. доларів. Нинішнього року Україна розраховувала отримати від Світового банку 750 млн. доларів. Його кредити введено до прибуткової частини бюджету на 1998 рік.

17 березня Світовий банк відклав розгляд двох проєктів — щодо розвитку підприємництва і фінансового сектора — на загальну суму 600 млн. доларів. Своє рішення банк мотивував тим, що Міжнародний валютний фонд призупинив виконання програми "stand-by". Раніше в рамках цієї програми Україна одержала від МВФ 242 млн. доларів.

Головний шлях до поглиблення співпраці України зі Світовим банком — реформування економіки на засадах, визнаних та апробованих світовою економікою. Досвід Росії, інших країн СНД і Східної Європи дає підстави зробити деякі висновки щодо можливих наслідків і перспектив такого співробітництва. Головний із них полягає в тому, що членство в міжнародних організаціях — корисний, але тільки допоміжний ін-

струмент розв'язання внутрішніх господарських проблем. Справді ефективним для України воно стане лише за умови проведення радикальних структурних реформ, спрямованих на ринкову трансформацію економіки та докорінну технологічну реконструкцію.

Для Світового банку Україна була і буде країною особливої уваги і підходу. З огляду на її геополітичне значення банк виявив своєчасну та адекватну готовність підтримати курс реформ, активно сприяв його формуванню і фінансовому підкріпленню.

Україна не може поскаржитися на брак уваги з боку вишого керівництва банку. Його президент Вульфенсон відніс Україну до тих країн світу, котрим приділяє персональну увагу й опікується якими, не передовіряючи своїм заступникам (до цього списку увійшли також Бразилія, Китай, Боснія, Росія). Саме Вульфенсон ініціював регулярне (кожних шість місяців) листування з Президентом України, щоб забезпечити постійний моніторинг стану реалізації українських програм, і був дуже задоволений із того.

Існує розбіжність між заповненнями уряду України про прагнення співпраці зі Світовим банком і навіть тиском щодо розширення фінансування, з одного боку, та ваганнями, а часом і прямою відмовою виконувати зобов'язання у рамках погоджених і затверджених проєктів, — із другого

Вище керівництво Світового банку систематично відвідує Україну і підтримує діалог на високому політичному рівні, використовуючи із цією метою міжнародні форуми і візити до трьох країн. Практично повсякчас в Україні перебувають працівники банку. Вони відряджаються з Вашингтона для розробки подальших проєктів, проведення дослідницької роботи, допомоги у реалізації затверджених програм. Місію банку в Києві поповнено новими працівниками, наділеними мандатом приймати оперативні рішення на місці, без узгодження з Вашингтоном.

НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Останнім часом у представників Світового банку різного рівня склалося стійке враження, що існує кардинальна розбіжність між заповненнями уряду України про прагнення співпраці

і навіть тиском щодо розширення фінансування, з одного боку, та ваганнями, а інколи і прямою відмовою виконувати зобов'язання у рамках погоджених і затверджених проєктів, — із другого.

Із восьми грантів на розробку проєктів і здійснення дослідницької роботи (у тому числі українськими фахівцями) шість було скасовано через відсутність зацікавленості уряду або відхилення Верховною Радою.

Українська сторона досі не завершила оформлення членства у БАПІ, що унеможливило використання ресурсів організації на численні запити гарантій іноземних інвесторів, а також у Міжнародній асоціації розвитку (процес триває майже чотири роки), що може позбавити українські підприємства права участі у торгах за контракти по проєктах.

Щодалі менше Світовий банк прислухається до таких виправдувальних аргументів, як протистояння уряду і Верховної Ради, недосконалість законодавчої бази, політико-економічна ситуація, виборчі кампанії, заборгованість із виплати зарплат і пенсій. Натомість Світовий банк схиляється до думки, що дії уряду не адекватні високому рівню програм, розроблених зі Світовим банком, а відповідні гілки влади не бажають (або неспроможні) втілювати в життя проголошений курс реформ. На підтвердження він наводить конкретні приклади щодо своїх проєктів.

Так, проєкт розвитку енергоринку призупинено через невиконання умови про підвищення тарифів на електроенергію (попри неодноразові обіцянки, у тому числі на високому рівні). Пояснення, що нині на заваді стоять політичні перешкоди та заборгованість із виплати зарплат і пенсій, сприймаються як спроба виправдати наслідки бездіяльності, оскільки міжнародну угоду із цього приводу було підписано ще навесні 1997 року, одразу після того, як із 31 січня 1997 року відповідний проєкт набув чинності. Симптоматично, що після нотифікації про призупинення проєкту Світовий банк так і не одержав від уряду України офіційного письмового роз'яснення своєї позиції та намірів щодо подальших дій. Із метою подолання кризи із затвердженням грантів фахівці банку розробили і передали українській стороні проєкт "рамкової" угоди, що має створити умови для виходу з тупикової ситуації. Угода все ще узгоджується в урядових структурах.

Українською стороною гальмується погодження проєкту передекспортних гарантій. Пояснюють це суто внутрішніми бюрократичними причинами. Проте на думку експертів, які спостерігали за розвитком ситуації з експортом урожаю минулого року, це обумовлено на-

самперед небажанням уряду зв'язувати себе міжнародною угодою (яка матиме бюджетні наслідки) щодо незворотності лібералізації торговельного режиму.

Ще в 1996 році Рада директорів банку схвалила проект розвитку житла. Двічі на прохання уряду України Світовий банк переносив строки набуття чинності проектом. 10 вересня 1997 року Верховна Рада "не добрала" при голосуванні проекту необхідної кількості голосів. Попри опір лівого крила (55 голосів "проти") головною причиною відхилення проекту була його слабка презентація урядом на засіданні Верховної Ради та недостатня робота з народними депутатами, зокрема з представниками міст — бенефіціарів кредиту та будівельної галузі. Керівництво банку прийняло рішення розпочати процес канцелярії проекту з 15 вересня 1997 року, з огляду на положення Статуту Світового банку про правило 18 місяців, а також для того, щоб Україна не продовжувала сплачувати "відсоток за запозичення" (із розрахунку 0.25% річних від 17 млн. доларів). Світовий банк занепокоєний тим політичним підґрунтям, на якому проходило обговорення проекту у Верховній Раді. Ще більше банк стурбований долею тих проектів, які визначають глибину економічних перетворень і набуття чинності якими відкладено на "післяви-

Слід очікувати, що керівництво Світового банку із часом усе гостріше ставитиме питання про співробітництво з Україною, оскільки воно відчуває значний моральний тиск із боку донорів і мусить діяти у рамках статутних положень та адміністративно-бюджетних обмежень

борчай" період.

За браком коштів української сторони на покриття її частки структурного вугільного проекту назріла необхідність не лише прийняти кардинальне рішення про його канцеляцію, а й обговорити підходи щодо подальшої участі банку у реструктуризації цієї важливої та однієї з найпроблемніших галузей нашої економіки. Одним із виходів, який пропонує банк, є поєднання інвестиційного та суто бюджетного компонентів, застосування послідовної низки кредитів, що стало можливим із затвердженням (з ініціативи Вульфенсона) системи "адаптованих" позичальних інструментів.

Варто також звернути увагу на співвідношення між структурними (бюд-

жетними) та суто інвестиційними проектами портфеля (останніх надто мало щодо обсягів та кількості). Хоча в цьому напрямі є позитивні зрушення, необхідно враховувати це стосовно тих проектів, які перебувають на стадії підготовки. Одразу після впровадження проекту структурної перебудови фінансового сектора розглядатиметься проект фінансових послуг. Одним із його компонентів є кредитна лінія на 100—150 млн. доларів США через комерційні банки. Обговорюється також низка проектів, спрямованих на кредитування виробника у сфері малого та середнього бізнесу. Вкрай важливо створити чітку й надійну схему провадження фінансування.

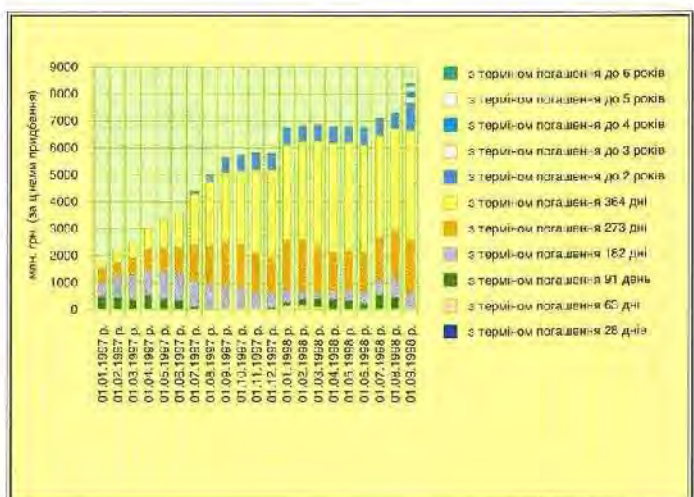
Слід очікувати, що керівництво Світового банку із часом усе гостріше ставитиме питання про ефективність співробітництва, оскільки воно відчуває значний моральний тиск із боку донорів і мусить діяти в рамках статутних положень та адміністративно-бюджетних обмежень. Не варто розцінювати заяву про неможливість продовжувати реалізацію програми за сучасних обставин як ультиматум. Це, ймовірно, чергова, хоча й рішуча, спроба спонукати до вирішення накопичених проблем, у чому й українська сторона, і Світовий банк вбачають реальну можливість досягти успіху. □

ФОНДОВИЙ РИНОК

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за 1998 р.

Період	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.
Січень	8 504 247	635 164.55
Лютий	10 423 818	762 054.89
Березень	9 655 744	708 165.73
I квартал	28 583 809	2 095 385.17
Квітень	9 263 263	677 165.12
Травень	7 443 787	527 169.70
Червень	16 423 532	1 207 634.84
II квартал	33 130 582	2 411 969.65
I півріччя	61 714 391	4 507 348.83
Липень	14 839 235	981 204.82
Серпень	26 966 882	1 626 504.77
Вересень	0	0
III квартал	41 806 117	2 607 709.59
Жовтень	0	0
Листопад	0	0
Грудень	0	0
IV квартал	0	0
Усього з початку року	103 520 508	7 115 058.41

Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу

Матеріал підготовлено емісійно-кредитним департаментом Національного банку України.

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у серпні 1998 р.

Номер аукціону	Дата проведення аукціону	Пропозиція			Результати аукціону				Ставка дохідності, %	
		Виставлено облігацій, шт.	Номинал облігацій, грн.	Проголошена ставка дохідності, %	Термін погашення облігацій	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.	Відсічна ціна, грн.		Середньо-зважена ціна, грн.
413	04.08.1998 р.	не оголош.	100	—	27.11.1998 р.	459 564	40 621.78	81.02	81.30	73.64
414	04.08.1998 р.	не оголош.	100	—	21.04.1999 р.	321 209	21 874.33	68.10	68.10	66.01
415	04.08.1998 р.	не оголош.	100	—	05.05.1999 р.	380 000	25 840.00	68.00	68.00	62.92
416	04.08.1998 р.	не оголош.	100	—	04.08.1999 р.	450 000	27 630.00	61.40	61.40	63.04
417	06.08.1998 р.	не оголош.	100	—	13.01.1999 р.	331 648	25 416.47	76.25	76.64	69.97
418	06.08.1998 р.	не оголош.	100	—	21.04.1999 р.	162 932	10 636.42	69.55	69.55	62.18
419	06.08.1998 р.	не оголош.	100	—	05.05.1999 р.	200 000	13 680.00	68.40	68.40	62.22
420	06.08.1998 р.	не оголош.	100	—	04.08.1999 р.	200 035	12 342.16	61.70	61.70	62.59
421	10.08.1998 р.	не оголош.	100	—	13.01.1999 р.	160 022	12 277.42	76.21	76.72	71.92
422	10.08.1998 р.	не оголош.	100	—	05.05.1999 р.	1 400 050	97 373.48	69.55	69.55	60.08
423	10.08.1998 р.	не оголош.	100	—	02.06.1999 р.	1 800 000	127 300.00	67.00	67.00	61.15
424	10.08.1998 р.	не оголош.	100	—	11.08.1999 р.	1 861 050	115 385.10	62.00	62.00	61.46
425	10.08.1998 р.	не оголош.	100	—	02.02.2000 р.	2 400 000	132 000.00	55.00	55.00	56.41
426	10.08.1998 р.	не оголош.	100	—	03.05.2000 р.	2 690 000	138 535.00	51.50	51.50	54.56
427	10.08.1998 р.	не оголош.	100	—	02.08.2000 р.	2 600 000	126 620.00	48.70	48.70	53.33
428	10.08.1998 р.	не оголош.	100	—	01.11.2000 р.	2 900 000	132 820.00	45.80	45.80	53.19
429	13.08.1998 р.	не оголош.	100	—	13.01.1999 р.	273 795	21 010.37	76.70	76.74	72.78
430	13.08.1998 р.	не оголош.	100	—	05.05.1999 р.	219 355	15 300.01	69.75	69.75	59.96
431	13.08.1998 р.	не оголош.	100	—	02.06.1999 р.	226 670	15 300.23	67.55	67.55	60.19
432	13.08.1998 р.	не оголош.	100	—	11.08.1999 р.	244 430	15 300.18	62.58	62.58	60.29
433	15.08.1998 р.	не оголош.	100	—	12.05.1999 р.	215 000	14 996.25	69.75	69.75	59.51
434	13.08.1998 р.	не оголош.	100	—	16.06.1999 р.	745 200	49 995.40	67.00	67.00	59.73
435	13.08.1998 р.	не оголош.	100	—	16.08.1999 р.	796 900	49 995.16	62.58	62.58	59.96
436	15.08.1998 р.	не оголош.	100	—	11.01.2000 р.	602 000	33 501.30	55.65	55.65	57.04
437	20.08.1998 р.	не оголош.	100	—	12.05.1999 р.	544 470	37 981.33	69.75	69.76	59.93
438	20.08.1998 р.	не оголош.	100	—	16.06.1999 р.	340 000	22 780.00	67.00	67.00	60.13
439	20.08.1998 р.	не оголош.	100	—	18.08.1999 р.	325 000	20 526.24	62.58	62.58	60.29
440	20.08.1998 р.	не оголош.	100	—	11.01.2000 р.	310 000	17 251.50	55.65	55.65	57.26
441	25.08.1998 р.	не оголош.	100	—	13.01.1999 р.	219 480	17 854.70	81.35	81.35	59.77
442	25.08.1998 р.	не оголош.	100	—	02.04.1999 р.	201 000	14 783.55	73.55	73.55	59.94
443	25.08.1998 р.	не оголош.	100	—	07.07.1999 р.	254 000	16 725.90	65.85	65.85	60.09
444	25.08.1998 р.	не оголош.	100	—	01.09.1999 р.	300 000	18 615.00	62.05	62.05	60.17
445	27.08.1998 р.	не оголош.	100	—	13.01.1999 р.	93 948	7 653.00	81.46	81.46	59.76
446	27.08.1998 р.	не оголош.	100	—	02.04.1999 р.	240 000	17 685.60	73.69	73.69	59.78
447	27.08.1998 р.	не оголош.	100	—	07.07.1999 р.	300 000	19 800.00	66.00	66.00	59.88
448	27.08.1998 р.	не оголош.	100	—	01.09.1999 р.	330 000	20 526.00	62.20	62.20	59.95
449	29.08.1998 р.	не оголош.	100	—	02.04.1999 р.	700 394	51 654.06	73.75	73.75	59.87
450	29.08.1998 р.	не оголош.	100	—	07.07.1999 р.	700 000	46 221.00	66.03	66.03	59.99
451	28.08.1998 р.	не оголош.	100	—	01.09.1999 р.	332 570	20 695.83	62.23	62.23	60.04
Разом		X	X	X	X	26 966 882	1 626 504.77	X	X	X

Матеріал підготовлено емісійно-кредитним департаментом Національного банку України.

МІЖНАРОДНИЙ ОГЛЯД

Фінансова пожежа від Уолл-стріт до Токіо

Світовий ринок досяг нині високого рівня інтеграції. Але про це явище, здається, вже не можна говорити однозначно як про позитивне. Справа в тому, що капітал, який обертається на фондовому ринку, відіграє все більшу роль в економіці не лише розвинутих країн, але й країн із перехідними економіками, до яких належать Україна та Росія. Перебіг подій у другій половині 1998 року продемонстрував, наскільки небезпечною може бути інтеграція фінансових ринків.

Ось уже більше року аналітики фінансових ринків ламують голову над причинами подальшого поглиблення світової кризи. Неначе цунамі, вона прокотилася від азіатського регіону до Сполучених Штатів Америки і повернулася назад. Здається, жодна країна не уникла її згубного впливу. Тепер уже важко встановити, де знаходиться епіцентр кризових явищ, оскільки вони посилюються то в одній, то в іншій країні. То крах російської фінансової системи наганає жах на інвесторів усього світу, то паніка на Уолл-стріт викликає падіння курсів на всіх провідних фондових біржах, а також у Росії.

Країни з перехідними економіками за цих умов живуть, немов у вогні. Ринки Індонезії, Малайзії, Філіппін, Сінгапуру, Тайваню в серпні 1998 року знову зазнали краху. Лише за місяць фондові індекси в цих країнах знизилися більш як на 20%. Справжня фінансова пожежа розгорілася в Латинській Америці. Так, в Аргентині, Бразилії, Венесуелі спад на фондовому ринку в серпні становив близько 30%, у Чилі та Колумбії — 20%.

Близькість цих країн до США викликала хвилювання інвесторів також і на Уолл-стріт. Індекс Дсу-Джонса усе ніяк не може вийти зі смуги падіння, спричиненої подіями то в Росії, то в Латинській Америці.

Європейський ринок, який залишався найстабільнішим, також не витримав загальної лихоманки на світових фінансових ринках. Болісно зреагувала на російську кризу і Німеччина, яка має з Росією вельми тісні економічні зв'язки. Так, із середини липня по вересень нинішнього року фондовий індекс DAX знизився на 20%.

Байдужим до фінансової кризи не може залишитися ніхто. Багато країн, особливо з перехідними економіками, зазнають відчутних втрат. Дуже прикро, що часто розвиток подій на фондовому ринку кожної конкретної країни практично не пов'язаний із суто економічними процесами. Іноді інвестори піддаються загальній паніці, не маючи на те справді вагомих причин.

Прикладом такого відриву від реальності може слугувати фондовий ринок США. Безумовно,

криза в Росії ущемила інтереси деяких корпорацій, які активно працювали на російському ринку. Не дивно, що акції таких корпорацій, як Кока-кола, Проктер енд Гембл, на кожен новий виток кризи реагували зниженням котирувань на кілька відсотків. Але ж акції інших корпорацій, зв'язок яких із російським ринком є досить умовним, за логікою, не повинні були падати в ціні. Однак паніка серед торговців цінними паперами викликала зниження котирувань практично за всіма акціями, про що яскраво свідчить динаміка індексу Доу-Джонса у липні-вересні цього року. Кожна негативна новина — чи то відхилення кандидатури на крісло прем'єра Росії, чи повідомлення про чергове зниження курсу рубля — обов'язково залишала слід на Уолл-стріт. Важко знайти вагомі економічні підстави для такої бурхливої реакції. Пояснити це можна лише дією психологічного фактора.

РОЛЬ ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ ПЕРЕБІЛЬШУЄТЬСЯ

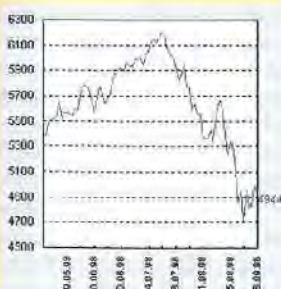
Колі йдеться про країни з перехідними економіками, можна погодитися, що майже жодна з них має свої суттєві проблеми. І Україна чи Росія — не виняток. Але психологічний фактор набагато посилює негаразди економіки. В момент, коли економічні проблеми випливають на поверхню, інвестори завжди схильні "перегравати" і перебільшувати значимість цих проблем.

Аналітики АТ "Востсибкомбанк" з Іркутська Т.І.Мордвінова та В.І.Мордвінов дослідили взаємодію російського та американського фондових ринків і дійшли висновку, що чергової кризи, яка почалася влітку цього року, Росія зазнала виключно через зниження темпів зростання на американському фондовому ринку. Важко погодитися з таким трактуванням подій, але раціональне зерно в цих висновках, безумовно, є. На думку згаданих аналітиків, у кризові періоди однією з основних причин падіння перехідних ринків є виведення коштів нерезидентів. Інтенсивність цього процесу залежить як від подій на світових ринках, так і від місцевих макроекономічних та політичних потрясінь. Розділити ці два фактори за значимістю дуже важко, тому аналітики частіше обмежуються суб'єктивними оцінками. Це аж ніяк не сприяє успішності ні фундаментального, ні технічного аналізу.

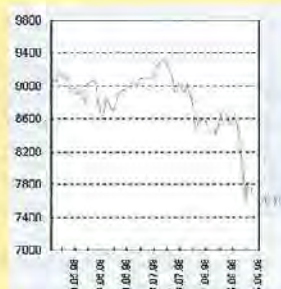
На думку аналітиків, починаючи з жовтня 1997 р. і до березня 1998 р., роль внутрішнього фактора в динаміці російського ринку була перебільшена. Нерезиденти в цей період орієнтувалися на поведінку світових ринків, і в першу чергу — американського. Зв'язок між фондовими індексами не вдалося помітити лише тому, що методи аналізу не були адекватні типу зв'язку. Аналітики Мордвінови встановили, що кожне коливання в бік зниження на перехідних ринках є глибшим, а з бік зростання — слабшим, ніж на провідному ринку. Ці особливості необхідно враховувати як при фундаментальному, так і при технічному аналізі.

Індекс DAX (Німеччина)

Індекс Доу-Джонса (США)

Індекс Ніккей-225 (Японія)

Індекс РТС (Росія)

ДОСЛІДЖЕННЯ

Специфіка управління комерційним банком в умовах реформування економіки

Дмитро Гриджук,
заступник голови правління банку "Україна", директор Київської дирекції банку "Україна".

Найпоширеніший нині вид фінансово-кредитного інституту — універсальний комерційний банк, що у своїй стратегії зорієнтований на створення філій та освоєння нових ринків, ставить перед собою такі першочергові управлінські завдання:

- визначення стратегії банківської діяльності;
- визначення організаційної діяльності банку;
- визначення політики управлінської діяльності;
- завдання, пов'язані з мотивацією діяльності;
- завдання, пов'язані з контролем за діяльністю банку.

Зупинимось на завданнях, які вирішуються в процесі взаємодії внутрішніх структур комерційного банку:

- забезпечення балансу між стратегією банку та його оперативною діяльністю;
- координація взаємодії всіх структур банку;
- забезпечення відповідності стратегічних завдань напрямкам розвитку діяльності банку;
- створення механізму зворотного зв'язку та контролю за банківською діяльністю.

РОЗРОБКА ТА КОРИГУВАННЯ СТРАТЕГІЇ

Головним завданням управлінської діяльності комерційного банку є розробка та коригування стратегії. Йдеться про здатність посадових осіб стратегічно мислити, що є важливою передумовою успішного управління банком. Серед основних факторів, від яких залежить виконання головного завдання, такі:

- оцінка середовища, в якому банку доводиться функціонувати, визначення джерел поповнення пасивів, напрямів найдоцільнішого розміщення коштів банку;

- постійний нагляд за банківською діяльністю, виявлення її сильних і слабких сторін;

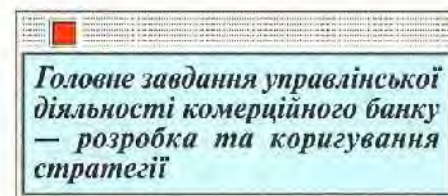
- передбачення змін у рівні ризику банківських операцій;

- розробка рекомендацій щодо корекції обраних сфер діяльності банку;

- визначення напрямів найефективнішого маневрування ресурсами банку;

- розробка рекомендацій щодо адаптації до потреб клієнтів;

- підготовка рекомендацій щодо формування та розвитку банківської мережі.

ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЕЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Визначення цілей комерційного банку — найвідповідальніший етап у розробці стратегії. Хоча кожен банк своєю головною метою вважає одержання найбільшого прибутку, однак мета не повинна вступати у суперечність із суспільними потребами соціального характеру, а також із загальнонаціональним завданням зміцнення єдиної кредитно-грошової системи країни.

З метою попередження згаданої су-

перечності треба вносити корективи у стратегію розвитку банку, затверджуючи їх на загальних зборах акціонерів.

УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

Будь-яка діяльність пов'язана з ризиком, а тим більше — бізнес. Ризик у банківській справі поєднаний із загрозою втрати банком частини своїх ресурсів, недоотриманням прибутків, додатковими витратами у результаті проведення певних фінансових операцій. Тож управління банківськими ризиками — важливе завдання керівників банку.

Банк стикається з різними видами ризиків: невизнанням ринком продуктів банку, збитками, спричиненими зміною законодавства тощо. Саме тому першочерговим завданням банківського менеджменту є пошук у межах виробничо-господарської діяльності оптимального співвідношення між прибутком, ризиком і ліквідністю. На цьому базуються процеси, пов'язані з управлінням прибутками, ліквідністю та ризиками.

Йдеться про виявлення ризиків, аналіз їх потенційної безпеки та контроль. Останнє передбачає усунення ризику шляхом відмови від будь-якої банківської операції, якій притаманний високий коефіцієнт ризику, зменшення ризику за допомогою того чи іншого методу, перенесення його на інших учасників операції тощо.

Дуже важливо розробити таку стратегію управління, яка могла б забезпечити виконання банківських операцій, що мінімізували б ризик і гарантували певний фінансовий результат. Отже, у процесі банківської діяльності слід не

уникати ризику взагалі, а передбачати та зменшувати його до мінімального рівня.

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ

Формування оптимальної структури капіталу у певному економічному просторі значною мірою залежить від управління активами та пасивами. Нині це дуже складне завдання, оскільки фінансово-кредитна сфера в Україні поки що не забезпечує потрібного економіці перерозподілу капіталів як у кожній галузі зокрема, так і між галузями, не сприяє структурній перебудові виробництва, його оновленню. Саме тому особливого значення набуває впорядкування структури пасивів банку, її відповідність структурі активів. Тобто кожен вид пасиву за розмірами і строками залучення коштів потрібно узгоджувати з відповідним видом активу. Важливо знати відсоткову еластичність кожної позиції пасивів, адже це може дати змогу керівникам банку передбачити потенційний вплив депозитів, що спроможне спричинити кризу ліквідності.

Отже, необхідно постійно дбати про оптимізацію структури пасивів: удосконалювати існуючі види послуг, розробляти і впроваджувати принципово нові їх види тощо. Врешті-решт слід підтримувати таку структуру пасивів, яка б забезпечувала певне співвідношення власного та позичкового капіталу, що дає змогу підвищити ефективність банківської діяльності. Загалом це завдання полягає у створенні економічно доцільної структури кредитного ресурсу, встановленні кореспондентських відносин банку з іншими комерційними фінансово-кредитними установами з урахуванням перспектив розвитку ресурсної бази, створенні організаційного та економічного механізму оперативного маневрування кредитними ресурсами.

Управління пасивами потребує вирішення двох завдань: визначення розміру ставки, яку банки повинні сплачувати, щоб зберегти наявні кошти і засоби, та залучення нових ресурсів. Насамперед це стосується тих джерел, які надходять від юридичних і фізичних осіб: залишків коштів на розрахункових, поточних та інших рахунках клієнтів банку. Щоправда, ці ресурси не є надійними, адже в будь-який момент клієнти можуть зажадати їх повернення. Проте залишки коштів, як правило, у банку є постійно. І вони тим більші, чим різноманітніші категорії клієнтів банку та види рахунків. Звідси випливає, що

важливим завданням комерційного банку є розширення кола його клієнтів, які мають різноманітний характер діяльності та різні вимоги до ведення рахунків.

РОЗШИРЕННЯ КЛІЄНТСЬКОЇ БАЗИ

Для вирішення цього завдання важливе значення має імідж банку (насамперед ідеться про професійний, інтелектуальний, психологічний, моральний потенціал його працівників).

Серед методів, які надають банку привабливості, слід назвати такі: максимальне врахування інтересів клієнтів, доступність і якість запропонованих послуг, сучасні технології організації розрахунків. У цілому обсяг послуг, які надаються банком, повинен формуватися з огляду на те, що важливою вимогою до банківської системи є гарантування збереження коштів для конкретного підприємства або громадянина.

ПЛАНУВАННЯ КАПІТАЛУ

Оскільки капітал відіграє важливу роль у стабілізації доходів і зменшенні ризиків, то головні питання управління активами і пасивами пов'язані із визначенням оптимальної величини капіталу. Банки з більшим капіталом можуть брати кошти в борг під менший відсоток, надавати великі позички, проводити ризикові інвестиційні операції. При цьому головне завдання управлінських органів — забезпечити надійність і платоспроможність банку.

Загальний процес управління активами та пасивами передбачає планування приросту капіталу, яке починається з розробки керівництвом банку типових балансових звітів і звітів про прибутки і збитки на кілька років уперед, прогнозування обсягів фінансових надходжень із альтернативних депозитних і недепозитних джерел. Процес планування передбачає кілька етапів: порівняння типових балансових звітів і звітів про прибутки і збитки; визначення норми виплати дивідендів; аналіз вартості і переваг альтернативних джерел зовнішнього капіталу.

СЕГМЕНТАЦІЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

З метою ефективного аналізу стану справ у банку та на ринку, а також для прийняття результативних управлінських рішень необхідно проводити сегментацію ринку банківських послуг, тобто поділяти його на частини (за географічними ознаками, за видами пропо-

нованих послуг, групами клієнтів і за іншими ознаками).

Індивідуалізація споживчого попиту, спеціалізація виробництва товарів і послуг пов'язані з таким поняттям, як ніша на ринку, інакше кажучи — із вузькоспеціалізованим виробництвом певних послуг. Воно розраховане на обмежене коло споживачів. Існують такі поняття, як горизонтальна ніша та вертикальна ніша. Перша — це надання найрізноманітніших банківських послуг певній групі клієнтів, друга — надання конкретних послуг різним групам клієнтів банку.

Вирішення завдань, пов'язаних із пошуком ніш на ринку, передбачає необхідність одержання відповідної інформації як про існуючих і потенційних клієнтів, так і про діяльність фірм-конкурентів. Така інформація дає можливість провадити детальну сегментацію свого ринку банківських послуг. Шляхи одержання інформації можуть бути різними:

- знайомство з опублікованими річними звітами банків;
- огляд матеріалів газет, журналів, радіо, телебачення та інших засобів масової інформації;
- особисті контакти з клієнтами;
- обмін інформацією з керівництвом і службовцями інших банків;
- постійне вивчення діяльності кон-

Визначення цілей комерційного банку — найвідповідальніший етап у розробці стратегії

курентів, систематичний збір даних про роботу їх структурних підрозділів.

Усе це робиться з урахуванням кінцевої мети — прогнозування попиту на послуги банку на різних сегментах його ринку та вироблення рекомендацій щодо вибору цільових сегментів, стратегії дій, політики цін тощо. Вирішення таких завдань передбачає визначення стану справ банку на різних сегментах ринку, прогнозування впливу на попит зовнішніх і внутрішніх факторів. Серед них — репутація банку, рівень цін на послуги, кількість та якість послуг, що надаються, сервісний рівень обслуговування клієнтів, діяльність конкурентів, політична та економічна ситуація в країні, тенденції до змін у законодавстві тощо.

Пріоритетні напрями роботи з персоналом — підвищення його кваліфікації та упровадження сучасних методів управління.

ІНФОРМАЦІЯ ІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛ

Завершився новий етап ліцензування банків в Україні

З метою підвищення надійності та стабільності банківської системи України, забезпечення інтересів кредиторів, вкладників комерційних банків і відповідно до статті 17 Закону України "Про банки і банківську діяльність" постановою Правління Національного банку України № 77 від 27.03.1996 р. затверджено і введено в дію Положення про порядок ліцензування банків в Україні. Цим документом визначено порядок та умови надання комерційним банкам ліцензій на здійснення банківських операцій.

Протягом 1996 року Національний банк України надав усім діючим комерційним банкам ліцензії на здійснення банківських операцій. За станом на 01.06.1998 р. такі ліцензії мали 184 комерційні банки, у тому числі 163 банки отримали ліцензії на здійснення операцій із валютними цінностями.

Відповідно до постанови Правління Національного банку України № 180 від 09.06.1997 р. функції ліцензування операцій комерційних банків із валютними цінностями були закріплені за департаментом реєстрації та ліцензування банків НБУ. У зв'язку із цим виникла необхідність розробки єдиного нормативного акта, що регламентував би надання та розширення ліцензії на здійснення банківських операцій у національній та іноземній валюті. Враховуючи це, а також пропозиції Асоціації українських банків та рекомендації Світового банку, Національний банк України розробив нове Положення про порядок видачі банкам ліцензії на здійснення банківських операцій. Його затверджено постановою Правління Національного банку України № 181 від 06.05.1998 р. і зареєстровано Міністерством юстиції України 10.06.1998 р. (№ 373/2813).

Положення містить змінений перелік банківських операцій, що підлягають ліцензуванню, яких тепер не 35, а 30. Назви банківських операцій змінено, об'єднано або розділено.

Умови надання ліцензій на здійснення окремих операцій переглянуто та

вдосконалено, а саме: за більш ризиковими операціями встановлено підвищені вимоги до статутного капіталу банку та до якості його кредитного портфеля. Для отримання ліцензії на здійснення 14 операцій із 30 повинен бути зареєстрований та фактично сплачений статутний капітал у сумі, еквівалентній 3 млн. ЕКЮ. Зокрема, це стосується операцій, зазначених у підрозділі 2.2 розділу 2 цього Положення:

13 — залучення депозитів фізичних осіб;

14 — емісія цінних паперів;

29 — управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів.

Комерційний банк може виконувати операції, зазначені в пунктах 28—30 підрозділу 2.2 розділу 2, лише після отримання відповідної ліцензії Національного банку України, а також відповідного дозволу Державної комісії із цінних паперів та фондового ринку, що надається у порядку, визначеному чинним законодавством України.

Банк може здійснювати депозитарну діяльність зберігача цінних паперів на підставі отриманого дозволу Державної комісії із цінних паперів та фондового ринку, що видається у порядку, визначеному чинним законодавством України.

З метою запобігання порушенням банками валютного законодавства та досягнення прозорості проведення банківських операцій, а також їх адекватного відображення в бухгалтерському обліку оновлено перелік операцій із валютними цінностями. Дві операції, пов'язані зі встановленням кореспондентських відносин з іноземними банками, розділено на 4 операції, які передбачені у підрозділі 2.2 розділу 2 за такими пунктами:

17 — ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті;

18 — ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України;

19 — відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

20 — відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними.

Операції за міжнародними торговельними розрахунками в окремий пункт не виділено, вони передбачені Положенням у пункті 15 підрозділу 2.2 розділу 2 — ведення рахунків клієнтів (резидентів та нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України.

Ліцензія банку, яка дає право на здійснення операцій із валютними цінностями як у межах повного переліку пунктів підрозділу 2.2 розділу 2 (пункти 15—25), так і в межах частини цих пунктів, є генеральною ліцензією на здійснення валютних операцій згідно з Декретом Кабінету Міністрів України № 15-93 від 19.02.1993 р. "Про систему валютного регулювання і валютного контролю".

Комерційний банк, який отримав ліцензію на право здійснення операцій, зазначеної в пункті 21 підрозділу 2.2 розділу 2, має право здійснювати операції в іноземній валюті, зазначені в пунктах 1, 8—10 (окрім кредитування фізичних осіб), 12, 13, 26 цього ж розділу за умов їх наявності в ліцензії банку.

Комерційний банк, який отримав ліцензію на право здійснення операцій, зазначеної в пункті 22 розділу 2, має право проводити операції в іноземній валюті з банками-нерезидентами, що передбачені в пунктах 8, 12, 27 цього ж розділу, за умови їх наявності в ліцензії банку, а також має право на конверсійні операції.

Комерційний банк, який отримав ліцензію на право здійснення операцій, зазначеної в пункті 23 підрозділу 2.2 розділу 2, має право здійснювати в іноземній валюті такі операції:

— операції з іноземними цінними паперами;

— операції з валютними деривативами.

Відповідно до пункту 5 постанови Правління Національного банку України № 181 від 06.05.1998 р. протягом червня та липня поточного року всім діючим комерційним банкам були надані нові ліцензії з новим переліком операцій.

У зв'язку із цим, а також у зв'язку з оновленням електронної бази даних про комерційні банки пропонуємо увазі читачів "Вісника НБУ" повний перелік банків України із зазначенням їх реквізитів та пунктів заліцензованих операцій.

Перелік операцій, які підлягають ліцензуванню Національним банком України

№ операції	Назва операції	Кількість банків, які одержали ліцензію на проведення операції
1	Касове обслуговування клієнтів	174
2	Перевезення грошово-валютних цінностей та інкасація грошових коштів	46
3	Відповідальне збереження цінностей клієнтів банку	107
4	Ведення рахунків клієнтів (резидентів) у грошовій одиниці України	180
5	Ведення рахунків банків-кореспондентів (резидентів) у грошовій одиниці України	101
6	Проведення операцій із касового виконання державного бюджету України, в тому числі ведення бюджетних рахунків клієнтів та рахунків державних позабюджетних фондів	6
7	Проведення операцій із касового виконання місцевого бюджету, ведення бюджетних рахунків клієнтів та рахунків місцевих позабюджетних фондів	36
8	Надання та отримання кредитів на міжбанківському ринку	178
9	Кредитування юридичних і фізичних осіб та фінансовий лізинг	179
10	Факторинг	163
11	Вкладення коштів у статутні фонди інших юридичних осіб	140
12	Залучення депозитів юридичних осіб	180
13	Залучення депозитів фізичних осіб	141
14	Емісія цінних паперів	111
15	Ведення рахунків клієнтів (резидентів та нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України	159
16	Неторговельні операції з валютними цінностями	156
17	Ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті	134
18	Ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України	134
19	Відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними	160
20	Відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними	135
21	Залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України	129
22	Залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках	102
23	Валютні операції на міжнародних ринках	67
24	Операції з банківськими металами на валютному ринку України	1
25	Операції з банківськими металами на міжнародних ринках	0
26	Фінансування калігальних вкладень за дорученням власників або розпорядників інвестованих коштів	150
27	Видача поручительств, гарантій та інших зобов'язань за третіх осіб, що передбачають їх виконання у грошовій формі	114
28	Купівля, продаж цінних паперів та операції з ними	128
29	Управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів	160
30	Купівля, продаж державних цінних паперів та операції з ними	174

Матеріали підготував Андрій Ільницький, економіст відділу досьє банків управління координації з питань банківського нагляду НБУ.

Офіційний список комерційних банків України

комерційні банки отримали ліцензію

№ п/п	Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний фонд, грн.	Дата реєстрації банку	Номер реєстрації
м. Київ і Київська область					
1	Акціонерний комерційний агропромисловий банк "УКРАЇНА"	ВАТ	70 338 850	27.09.1991 р.	2
2	Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку "УКРОСЦБАНК"	ВАТ	36 450 400	27.09.1991 р.	3
3	Державний спеціалізований комерційний ОЩАДНИЙ БАНК України	ДЕР	10 686 918	31.12.1991 р.	4
4	Державний експортно-імпорتنний банк України "УКРЕКСІМБАНК"	ДЕР	100 000+200 млн. доларів США	23.01.1992 р.	5
5	Акціонерне товариство "УКРАЇНСЬКИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ БАНК" ("УКРІНБАНК")	ВАТ	20 000 000	02.10.1991 р.	9
6	Акціонерний комерційний банк розвитку промисловості будівельних матеріалів "БУДМБАНК"	ВАТ	1 150 000	02.10.1991 р.	10
7	Акціонерний банк "АЖІО"	ВАТ	8 725 600	02.10.1991 р.	11
8	Акціонерний "КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК"	ВАТ	2 300 000	07.10.1991 р.	15
9	Акціонерний комерційний банк "ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"	ВАТ	7 500 000	07.10.1991 р.	16
10	Акціонерний комерційний банк "ЛЕГБАНК"	ВАТ	3 176 481	08.10.1991 р.	17
11	Акціонерний банк "БРОКБІЗНЕСБАНК"	ВАТ	14 920 000	07.10.1991 р.	18
12	Акціонерний комерційний банк "КОРАЛ-БАНК"	ВАТ	2 201 180	08.10.1991 р.	19
13	Акціонерний банк "ІНКО"	ВАТ	1 000 000	08.10.1991 р.	20
14	Акціонерний комерційний Український банк "ВІДРОДЖЕННЯ"	ВАТ	682 537	08.10.1991 р.	21
15	Акціонерний комерційний банк "ТРАНСБАНК"	ВАТ	7 000 000	08.10.1991 р.	22
16	Акціонерне товариство "ГРАДОБАНК"	ВАТ	96 000 000	09.10.1991 р.	23
17	Український акціонерний комерційний банк розвитку нафтогазового комплексу "УКРНЛТОГАЗБАНК"	ВАТ	20 462 785	30.10.1991 р.	26
18	Акціонерно-комерційний банк "КИСВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ БАНК"	ВАТ	7 000 000	15.10.1991 р.	33
19	Комерційний банк "ФІНАНСИ І КРЕДИТ"	ТОВ	20 000 000	30.10.1991 р.	63
20	Акціонерний банк "ЕНЕРГОБАНК"	ВАТ	10 151 430	31.10.1991 р.	68
21	Акціонерний комерційний банк "КИЇВ-ПРИВАТ"	ВАТ	7 500 000	31.10.1991 р.	69
22	Український акціонерний банк "РЕЗИДЕНТ"	ВАТ	20 730	09.12.1991 р.	70
23	Комерційний банк "Кредитно-фінансова спілка "ЕКСПОБАНК"	ТОВ	10 500 000	26.12.1991 р.	75
24	Акціонерний банк "СТАРОКИЇВСЬКИЙ БАНК"	ЗАТ	2 700 000	31.12.1991 р.	79
25	Акціонерний банк "ПОЛІССЯ"	ВАТ	2 802 835	09.01.1992 р.	81
26	Акціонерний банк "УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК"	ВАТ	3 244 000	30.01.1992 р.	83
27	Комерційний банк "КОНТИНЕНТ"	ТОВ	100	28.02.1992 р.	88
28	Акціонерний комерційний банк "АЛЬЯНС"	ВАТ	2 275 300	10.03.1992 р.	89
29	Комерційний банк "САНА"	ТОВ	100 000	18.03.1992 р.	91
30	Акціонерно-комерційний банк "ІНТЕРБАНК"	ВАТ	6 516 000	23.03.1992 р.	93
31	Акціонерний поштово-пенсійний банк "АВАЛЬ"	ВАТ	34 673 873	27.03.1992 р.	94
32	Акціонерний банк "АНТЕК"	ЗАТ	25 000	15.04.1992 р.	104
33	Акціонерний комерційний банк "СЛАВУТИЧ"	ВАТ	4 460 672	16.05.1992 р.	110
34	Всеукраїнський акціонерний банк "ВАБАНК"	ВАТ	30 008 205	02.07.1992 р.	120
35	Комерційний банк "АЛЕКС"	ТОВ	558 000	15.07.1992 р.	123
36	Акціонерний комерційний банк "СИНДИКАТ"	ЗАТ	4 500 000	16.07.1992 р.	124
37	Український акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк "ПРОМІНВЕСТБАНК"	ЗАТ	200 175 000	28.08.1992 р.	125
38	"УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК"	ЗАТ	6 883 030	30.10.1992 р.	127
39	Акціонерний комерційний банк "МРІЯ"	ВАТ	7 635 454	11.11.1992 р.	128
40	Акціонерний комерційний банк "ГЕОСАНТРИС"	ВАТ	6 390 000	10.12.1992 р.	133
41	Акціонерний банк "ЛІГА"	ВАТ	250 000	11.12.1992 р.	134
42	Банк "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	ВАТ	6 500 000	25.12.1992 р.	138
43	Акціонерний комерційний банк "ПРАВЕКС-БАНК"	ВАТ	30 000 000	29.12.1992 р.	139
44	Комерційний банк "УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНО-ТРАНСПОРТНИЙ БАНК"	ТОВ	3 600 000	13.01.1993 р.	142
45	Акціонерний банк "АЛЛОНЖ"	ВАТ	15 000 000	29.01.1993 р.	148
46	Інвестиційно-акціонерний банк "ІНТРАСТЕБАНК"	ВАТ	92 345	15.03.1993 р.	154
47	Акціонерний комерційний "ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	ВАТ	4 869 500	18.03.1993 р.	155
48	Акціонерний комерційний банк "КИЇВСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	ЗАТ	3 868 800	24.03.1993 р.	158
49	Міжнародний акціонерний комерційний банк "ХРИСТИЯНСЬКИЙ БАНК"	ВАТ	50 000	01.04.1993 р.	160
50	Акціонерний інвестиційний банк "ЮНІВЕРС"	ВАТ	150 000	21.04.1993 р.	162
51	Комерційний банк "ДЕМОСБАНК"	ТОВ	4 000 000	21.04.1993 р.	164
52	Акціонерний комерційний банк "УКРХАРЧПРОМБАНК"	ВАТ	2 960 155	28.04.1993 р.	165

* Назви банків подано за орфографією реєстраційних записів

** Перелік операцій, які підлягають ліцензуванню НБУ, опубліковано на сторінці 29.

та перелік операцій, на право здійснення яких Національного банку України*

За станом на 1 вересня 1998 року

Юридична адреса	Номер ліцензії	Дата одержання ліцензії	Операції, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію НБУ**
м. Київ, пров. Рильський, 10	3	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,6,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Ковпака, 29	5	06.08.1998 р.	1,2,3,4,5,6,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30,7
м. Київ, просп. Науки, 7	—	—	Відповідно до постанови Правління НБУ № 30 від 10.02. 1997 р. виконує операції згідно зі своїм статутом
м. Київ, вул. Горького, 127	2	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,6,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Інститутська, 12-а	23	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,28,29,30
м. Київ, вул. Володимирська, 24	—	—	—
м. Київ, вул. Лесюка, 9	4	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Велика Житомирська, 24	144	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,29,30
м. Київ, вул. Сагайдачного, 17	27	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Желянська, 27	45	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, просп. Перемоги, 41	138	06.08.1998 р.	1,2,3,4,5,6,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30,7
м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а	180	23.06.1998 р.	1,4,8,9,12,26,30
м. Київ, вул. Мечникова, 18	—	—	—
м. Київ, вул. М.Коцюбинського, 7-а	—	—	—
м. Київ, вул. Фізкультури, 9	33	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Анрі Барбіуса, 9-а	—	27.11.1997 р.	1,3,16,20,33
м. Київ, вул. Празька, 5	13	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. І.Кудрі, 32	116	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,26,29,30
м. Київ, вул. Тургенєвська, 38	28	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Лютеранська, 9/9	46	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, пров. Рильський, 10	38	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,29,30
м. Київ, вул. Вокзальна, 7	—	—	—
м. Київ, вул. Володарського, 2/4	15	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Микільсько-Ботанічна, 6/8	130	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,26,29,30
м. Київ, вул. Володимирська, 60	58	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Марини Раскової, 15	132	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,15,16,19,29,30
м. Київ, вул. Грушевського, 10	—	—	—
м. Київ, просп. Оболонський, 26	97	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Сагайдачного, 37-а	—	—	—
м. Київ, вул. Індустріальна, 27	102	25.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Лесюка, 9	10	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,6,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, Повітрофлотський просп., 94	—	—	—
м. Київ, вул. Фрунзе, 47	60	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,27,28,29,30
м. Київ, вул. Зоологічна, 5	35	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Горького, 114	—	—	—
м. Київ, вул. Воробського, 22	100	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,15,16,17,18,19,20,26,29,30
м. Київ, пров. Шевченка, 12	1	06.08.1998 р.	1,2,3,4,5,6,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30,7
м. Київ, просп. Перемоги, 37	16	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,29,29,30
м. Київ, вул. Гоголівська, 22/24	79	23.06.1998 р.	1,2,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Щербаківська, 35	25	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Велика Житомирська, 6/11	—	—	—
м. Київ, просп. Перемоги, 67	26	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Кловський узвіз, 9/2	7	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30
м. Київ, просп. Червонозоряний, 51	72	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,12,15,16,19,26,28,29,30
м. Київ, вул. Шота Руставелі, 5	181	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Герсів Дніпра, 36-а	—	—	—
м. Київ, вул. Дегтярівська, 8-а	134	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Десятинна, 4/6	61	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,26,29,30
м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 6	—	—	—
м. Київ, вул. Арсенальна, 9/11	—	—	—
м. Київ, вул. Волоська, 18/17	67	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Бориса Грінченка, 1	52	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

53	Акціонерний банк "ДАМІАНА-БАНК"	ЗАТ	200 000	05.05.1993 р.	166
54	Комерційний акціонерний банк "ДЕНД"	ВАТ	6 874 871	14.05.1993 р.	167
55	Акціонерний комерційний банк розвитку малого та середнього бізнесу "АНТАРЕС"	ВАТ	3 500 000	18.05.1993 р.	168
56	Акціонерне товариство "КРЕДІ ЛЮНЕ УКРАЇНА"	ЗАТ	22 261 000	19.05.1993 р.	169
57	Акціонерний комерційний банк "КИЇВ"	ВАТ	12 874 200	19.05.1993 р.	171
58	Комерційний банк сприяння розвитку міського господарства та підприємництва "ХРЕЩАТИК" (колишній комерційний банк сприяння розвитку підприємництва "ЗГОДА")	ТОВ	20 000 000	19.05.1993 р.	172
59	Акціонерний банк "БАНК РСЬКИЙ ДІМ"	ВАТ	8 260 000	11.06.1993 р.	175
60	Акціонерний комерційний банк "АРКАДА"	ВАТ	8 015 000	23.06.1993 р.	177
61	Акціонерний комерційний банк "НЕЗАЛЕЖНІСТЬ"	ЗАТ	1 205 040	12.07.1993 р.	181
62	Акціонерний банк "УКРГАЗБАНК"	ВАТ	2 300 000	21.07.1993 р.	183
63	ІПОТЕЧНИЙ комерційний акціонерний банк	ВАТ	2 350 000	10.08.1993 р.	189
64	Акціонерний комерційний банк "СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК"	ВАТ	2 217 000	27.08.1993 р.	195
65	Акціонерний банк "ЛАНБАНК"	ВАТ	150 000	21.09.1993 р.	197
66	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ акціонерний банк	ВАТ	2 355 500	21.09.1993 р.	198
67	Акціонерний комерційний банк "ЗЕВС"	ЗАТ	18 000 000	29.09.1993 р.	199
68	Акціонерний банк "ЛІКО"	ВАТ	1 000 000	13.10.1993 р.	201
69	Акціонерний банк "СТОЛИЧНИЙ"	ЗАТ	3 280 000	22.10.1993 р.	202
70	Акціонерний банк "УКООСПІЛКА"	ВАТ	4 755 040	25.10.1993 р.	204
71	Акціонерний комерційний банк "НАДРА"	ВАТ	25 400 000	26.10.1993 р.	205
72	Акціонерний банк "НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	ЗАТ	9 000 000	09.11.1993 р.	210
73	Комерційний банк "УКРУНІВЕРСАЛБАНК"	ТОВ	2 130 442	17.11.1993 р.	213
74	Акціонерний комерційний банк "ЮНЕКС"	ВАТ	8 000 000	03.12.1993 р.	216
75	Акціонерний банк "МЕТА-БАНК"	ЗАТ	2 000 000	03.12.1993 р.	217
76	Акціонерний комерційний банк "КОНКОРДІЯ-БАНК"	ЗАТ	4 382 870	03.12.1993 р.	219
77	Акціонерний банк "СИНТЕЗ"	ВАТ	4 725 000	24.12.1993 р.	221
78	Акціонерний банк "АВТОРИТЕТ"	ВАТ	7 000 000	24.12.1993 р.	222
79	Акціонерний банк "СОЛОНЬ"	ВАТ	1 860 000	26.01.1994 р.	227
80	Акціонерний банк "ОЛБАНК"	ЗАТ	7 783 600	26.01.1994 р.	228
81	Акціонерний комерційний банк "ФОРУМ"	ВАТ	15 500 000	31.01.1994 р.	231
82	Акціонерний банк "ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	ЗАТ	100 000	31.01.1994 р.	232
83	Акціонерний банк "ВІТЧИЗНА"	ВАТ	2 200 000	18.03.1994 р.	239
84	Акціонерний комерційний банк "РОСТОК БАНК"	ЗАТ	6 894 460	25.03.1994 р.	240
85	Акціонерний банк "ЕКСПРЕС-БАНК"	ВАТ	4 931 000	12.04.1994 р.	243
86	Акціонерний комерційний банк "ТК КРЕДИТ"	ВАТ	2 498 750	28.04.1994 р.	245
87	Акціонерний комерційний банк "ІНТЕГРАЛ"	ВАТ	7 604 227	30.09.1994 р.	250
88	Акціонерний банк "ЕТАЛОН"	ЗАТ	3 400 000	29.06.1995 р.	252
89	Акціонерний комерційний банк "НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	ЗАТ	5 769 000	30.01.1996 р.	255
90	Акціонерний банк "УКРГАЗПРОМБАНК"	ВАТ	7 200 000	27.03.1996 р.	256
91	КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	ЗАТ	12 107 500	17.04.1996 р.	257
92	Акціонерний банк "КИЇВСЬКА РУСЬ"	ЗАТ	4 225 000	30.05.1996 р.	258
93	Акціонерний комерційний банк "СОСЬСТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	ЗАТ	23 311 200	07.06.1996 р.	260
94	Акціонерний комерційний банк "АВІАТЕКБАНК"	ЗАТ	7 000 000	26.09.1996 р.	262
95	Акціонерний банк "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	ВАТ	4 000 000	30.12.1996 р.	264
96	Комерційний банк "ІНКОМБАНК-УКРАЇНА"	ТОВ	20 971 000	20.05.1997 р.	266
97	Акціонерний банк "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	ЗАТ	3 159 340	20.06.1997 р.	267
98	Акціонерний банк "КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)"	ЗАТ	28 275 000	05.08.1997 р.	268
99	Акціонерний комерційний банк "КРЕДИТАНШТАЛТ УКРАЇНА"	ЗАТ	21 160 000	02.09.1997 р.	269
100	Акціонерний банк "АНДРІВСЬКИЙ"	ЗАТ	2 370 000	09.10.1997 р.	270
101	Акціонерний банк "ІНГ БАНК УКРАЇНА"	ЗАТ	20 971 000	15.12.1997 р.	271
102	Акціонерний комерційний "ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК"	ВАТ	12 500 000	29.12.1997 р.	272
103	Акціонерний комерційний банк "РАЙФДІЗЕНБАНК УКРАЇНА"	ЗАТ	21 625 000	02.03.1998 р.	273
104	Акціонерний комерційний банк "СТІБАНК (УКРАЇНА)"	ЗАТ	50 000 000	11.05.1998 р.	274
105	Акціонерний комерційний банк "БНП-ДРЕЗДНЕР БАНК (УКРАЇНА)"	ЗАТ	22 200 000	14.08.1998 р.	275
Вінницька область					
—					
Волинська область					
106 (1)	Комерційний банк "ВОЛИНЬТОРГІНВЕСТБАНК"	ТОВ	3 000 000	04.01.1992 р.	80
107 (2)	Комерційний банк "ЗАХІДІНКОМБАНК"	ТОВ	6 300 000	11.03.1993 р.	153
108 (3)	БАНК ДЕПОЗИТНО-КРЕДИТНИЙ (УКРАЇНА) ЛТД у м. Луцьку	ТОВ	22 469 000	28.02.1997 р.	265
Дніпропетровська область					
109 (1)	Акціонерний комерційний банк "П'ВДЕНКОМБАНК"	ВАТ	12 148 910	03.10.1991 р.	12
110 (2)	Комерційний банк "ПРИВАТБАНК"	ТОВ	140 000 000	19.03.1992 р.	92
111 (3)	Акціонерний комерційний банк "НОВИЙ"	ЗАТ	6 738 974	06.04.1992 р.	101
112 (4)	Акціонерний комерційний банк "ПРИЧОРНОМОР'Я"	ВАТ	11 000 000	21.04.1993 р.	163
113 (5)	Акціонерний банк "КРЕДИТ-ДНІПРО"	ЗАТ	21 888 000	07.07.1993 р.	180

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

м. Київ, вул. Вороського, 6	—	—	—
м. Київ, вул. Щорса, 15	—	—	—
м. Київ, вул. Лагерна, 38	161	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Хрещатик, 2	111	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 16/22	14	23.06.1998 р.	1,2,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,29,30
м. Київ, вул. Хрещатик, 8-а	158	23.06.1998 р.	1,3,4,7,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,26,28,29,30
м. Київ, вул. Ярославів Вал, 36-а	136	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Суворова, 4/6	80	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,26,28,29,30
м. Київ, просп. Червонозорний, 123	—	—	—
м. Київ, вул. Брєвлянська, 1	123	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Межигірська, 83	127	30.06.1998 р.	1,3,4,9,12,30
м. Київ, вул. Патриса Лумумби, 21	51	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,15,16,19,26,30
м. Київ, вул. Суворова, 9	—	—	—
м. Київ, вул. Предславинська, 28	109	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,26,28,29,30
м. Київ, вул. Комінтерну, 15	41	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, Контрактова площа, 4	—	—	—
м. Київ, просп. Возз'єднання, 15	114	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,26,28,29,30
м. Київ, вул. Хрещатик, 7/11	17	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,21,26,29,30
м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4	21	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, Русанівська Набережна, 18	78	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Біла Церква, вул. Росьова, 6; (м. Київ, вул. Клінічна, 25-а)	39	23.06.1998 р.	1,4,8,9,12,29
м. Київ, вул. Почайнінська, 38/44	56	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,29,30
м. Київ, вул. Оболонська, 47	—	—	—
м. Київ, вул. Вороського, 6	186	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,13,14,15,16,19,26,29,30
м. Київ, вул. І.Кудрі, 5	30	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Дмитрова, 9-а	53	06.08.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,29,30,5,14,28
м. Київ, Оболонський проспект, 26	—	—	—
м. Київ, вул. Марини Раскової, 19	11	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, бул. Верховної Ради, 7	62	23.06.1998 р.	1,2,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. В.Яна, 3/5	—	—	—
м. Київ, вул. Волинська, 65	117	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,15,16,19,21,26,29,30
м. Київ, бул. І.Лєпєса, 4	115	23.06.1998 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Київ, Повітрофлотський просп., 25	89	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,28,29,30
м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	82	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,26,29,30
м. Київ, просп. Перемоги, 52/2	81	23.06.1998 р.	1,2,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, (вул. Прорєзна, 6)	57	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,25,27,28,29,30
м. Київ, вул. Тургенєвська, 52/58	103	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,15,16,19,21,26,27,29
м. Київ, Дніпровська Набережна, 13	24	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, бул. Л.Українки, 34	192	23.06.1998 р.	4,8,9,10,11,12,15,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 52-б	19	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4	40	23.06.1998 р.	1,4,8,9,12,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30
м. Київ, просп. Перемоги, 14	108	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Київ, просп. Червонозорний, 132	171	23.06.1998 р.	1,4,5,8,11,12,14,15,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30
м. Київ, бул. Дружби Народів, 38	174	23.06.1998 р.	1,2,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Київ, просп. Червонозорний, 132	178	23.06.1998 р.	4,8,9,10,12,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Червоноармійська, 34	179	23.06.1998 р.	4,8,9,11,12,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30
м. Київ, вул. І.Франка, 29	185	23.06.1998 р.	4,5,8,9,10,12,15,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Еспланадна, 8/10	183	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,15,16,19,26,27,29,30
м. Київ, вул. Комінтерну, 28	190	06.08.1998 р.	4,8,9,11,12,15,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30,1
м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	189	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Вороського, 40	191	23.06.1998 р.	4,5,8,9,11,12,15,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30
м. Київ, вул. Сєксаганського, 115	—	—	—
м. Київ, вул. Волєдимирська, 23-а	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
м. Луцьк, вул. Копєрника, 8	59	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,28,29,30
м. Луцьк, просп. Перемоги, 15	71	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Луцьк, вул. Шопєна, 1	176	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,15,16,17,18,19,20,21,22,30
—	—	—	—
м. Дніпропетровськ, вул. Рєгалєєва, 12	44	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,28,29,30
м. Дніпропетровськ, Набережна Перемоги, 50	22	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса,93	112	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,29,30
м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 33	88	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 17	70	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

114 (6)	Акціонерний банк "ДІАМАНТ"	ЗАТ	2 360 700	17.11.1993 р.	212
115 (7)	Акціонерний банк "РАДАБАНК"	ЗАТ	5 470 000	03.12.1993 р.	220
116 (8)	Комерційний банк "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	ТОВ	6 673 700	31.01.1994 р.	236
117 (9)	Акціонерний комерційний банк "ЮГТОКОБАНК"	ЗАТ	11 346 500	22.06.1994 р.	247
118 (10)	Акціонерний комерційний банк "ТЕХНОБАНК"	ЗАТ	2 500 000	23.06.1994 р.	248
119 (11)	Акціонерно-комерційний банк інвестування реконструкції і розвитку "ЗАВОДБАНК"	ВАТ	3 050 000	20.12.1994 р.	251
120 (12)	Комерційний банк "КЛАСИК"	ТОВ	2 207 800	06.10.1995 р.	254
121 (13)	Український банк міжнародного співробітництва "ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК"	ЗАТ	2 206 000	18.10.1996 р.	263
Донецька область					
122 (1)	Донецький акціонерний банк "ІКАР-БАНК"	ВАТ	4 140 000	01.10.1991 р.	6
123 (2)	Акціонерний банк "ДОНВУГЛЕКОМБАНК"	ВАТ	2 300 000	01.10.1991 р.	7
124 (3)	Макіївський акціонерний комерційний банк "ШАХТЕКОНОМБАНК"	ВАТ	2 450 000	01.10.1991 р.	8
125 (4)	Акціонерно-комерційний банк "КАПІТАЛ"	ВАТ	3 000 000	31.10.1991 р.	65
125 (5)	Акціонерний комерційний банк "АЗОВ-БАНК"	ВАТ	2 500 000	31.10.1991 р.	67
127 (6)	ЗАТ з іноземними інвестиціями і участю українського капіталу "ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"	ЗАТ	23 000 000	23.12.1991 р.	73
128 (7)	Донецький комерційний біржовий банк "ДОНБІРЖБАНК"	ТОВ	6 595 948	27.12.1991 р.	78
129 (8)	Донецький акціонерно-комерційний МІСЬКИЙ БАНК	ЗАТ	13 160 000	08.04.1992 р.	99
130 (9)	Акціонерний банк "ТРАСТ"	ЗАТ	1 236	25.03.1993 р.	159
131 (10)	Сільськогосподарський акціонерний банк "СІЛЬГОСПБАНК"	ВАТ	2 660 938	19.05.1993 р.	170
132 (11)	Акціонерно-комерційний банк "ПРОМЕКОНОМБАНК"	ВАТ	6 700 019	25.06.1993 р.	194
133 (12)	Комерційний банк "ПОЛІС"	ТОВ	300 000	22.10.1993 р.	203
134 (13)	Акціонерний комерційний банк "ДОНКРЕДИТІНВЕСТ"	ЗАТ	6 868 237	24.11.1993 р.	214
Житомирська область					
135 (1)	Комерційний банк "АМАСКО"	ТОВ	3 000 000	01.04.1993 р.	161
Закарпатська область					
136 (1)	Закарпатський акціонерний комерційний банк "ЛІСБАНК"	ВАТ	762 823	04.10.1991 р.	14
137 (2)	Комерційний кооперативний інвестиційний банк "КООПІНВЕСТБАНК"	ТОВ	5 600 000	16.12.1992 р.	135
138 (3)	Акціонерний комерційний банк "СЕРВІС"	ВАТ	2 200 000	23.07.1993 р.	186
Запорізька область					
139 (1)	Акціонерний комерційний банк "ІНДУСТРІАЛБАНК"	ВАТ	7 811 260	16.10.1991 р.	36
140 (2)	Акціонерний банк "АВТОЗАБАНК"	ВАТ	7 000 000	25.05.1991 р.	43
141 (3)	Комерційний акціонерний банк "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	ВАТ	16 640 542	21.10.1991 р.	44
142 (4)	Акціонерний банк "ТАВРИДА-БАНК"	ВАТ	3 514 700	21.10.1991 р.	45
143 (5)	Акціонерний банк "МЕТАЛУРГ"	ЗАТ	11 623 590	12.07.1993 р.	182
144 (6)	Акціонерний банк "ЕЛІТА"	ВАТ	10 007 000	17.11.1993 р.	211
Івано-Франківська область					
145 (1)	Акціонерний комерційний банк "ПРИКАРПАТТЯ"	ВАТ	7 500 000	22.10.1991 р.	46
146 (2)	Акціонерний комерційний банк "ЗАХІДБУДГАЗБАНК"	ВАТ	4 000 000	22.10.1991 р.	47
Кіровоградська область					
—					
АР Крим і м. Севастополь					
147 (1)	Акціонерний комерційний банк "ТАВРІЯ"	ВАТ	2 300 000	24.10.1991 р.	51
148 (2)	Азово-Чорноморський комерційний банк "АЗЧЕРКОМБАНК"	ТОВ	100 000	24.10.1991 р.	52
149 (3)	Акціонерний банк "ТАВРИКА"	ВАТ	3 000 000	24.10.1991 р.	53
150 (4)	Акціонерний комерційний банк "КРИМ-БАНК"	ЗАТ	1 067 601	25.10.1991 р.	54
151 (5)	Акціонерний комерційний банк "ІНТЕРКОНТБАНК"	ЗАТ	2 500 000	13.12.1991 р.	71
152 (6)	"ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	ВАТ	2 303 570	23.12.1991 р.	74
153 (7)	Відкрите акціонерне товариство "НЕВІКОН-БАНК"	ВАТ	3 075 000	20.01.1992 р.	82
154 (8)	Акціонерний банк "КРИМКРЕДИТ"	ВАТ	4 180 000	21.02.1992 р.	86
155 (9)	Кримський комерційний ЦЕРКОВНИЙ БАНК "КЦБ"	ТОВ	200 000	07.05.1992 р.	108
156 (10)	Комерційний банк "ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ"	ТОВ	3 700 000	22.06.1992 р.	118
157 (11)	Акціонерний банк "АБСОЛЮТ"	ЗАТ	2 430 200	26.11.1993 р.	215
158 (12)	Кримський комерційний банк "КРИМ-ЮРТ"	ТОВ	2 126 890	20.01.1994 р.	225
159 (13)	Акціонерний Сімферопольський банк "АКСІ-БАНК"	ВАТ	2 698 453	26.01.1994 р.	229
160 (14)	Акціонерний банк "МОРСЬКИЙ"	ВАТ	2 913 000	17.05.1994 р.	246
161 (15)	Акціонерний комерційний банк "ЯЛТАБАНК"	ЗАТ	2 400 000	09.07.1996 р.	261
Луганська область					
162 (1)	Комерційний банк "УКРКОМУНБАНК"	ТОВ	4 058 000	10.08.1993 р.	187
163 (2)	Комерційний "СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	ТОВ	4 000 000	13.09.1995 р.	253
Львівська область					
164 (1)	Акціонерний комерційний банк "ЕЛЕКТРОН БАНК"	ВАТ	7 000 000	10.10.1991 р.	25
165 (2)	Селянський комерційний банк "ДНІСТЕР"	ВАТ	2 311 830	14.10.1991 р.	27
166 (3)	Акціонерно-комерційний банк "ЛЬВІВ"	ЗАТ	2 350 754	14.10.1991 р.	28

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

м. Дніпропетровськ, вул. Т.Шевченка, 59	125	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,13,26,29,30
м. Дніпропетровськ, просп. Кірова, 46/1	166	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Дніпропетровськ, вул. Мечникова, 7	113	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30
м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 10	160	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Дніпропетровськ, Набережна ім. Леніна, 29	153	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,26,27,28,29,30
м. Дніпропетровськ, вул. Калініна, 75	170	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,15,16,19,26,30
м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса, 39-а	110	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,14,15,16,17,18,19,20,26,28,29,30
Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Шолоховського, 7	177	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,26,28,29,30
м. Донецьк, просп. Ілліча, 100-а	55	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Донецьк, вул. Артема, 63	18	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
Донецька обл., м. Макіївка, пл. Радянська, 2	93	25.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,15,16,19,26,30
м. Донецьк, вул. Артема, 110	122	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
Донецька обл., м. Маріуполь, просп. Леніна, 35	87	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,13,29,30
м. Донецьк, вул. Університетська, 2-а	8	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Донецьк, просп. Миру, 59	145	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30
м. Донецьк, вул. Пушкіна, 20	85	23.06.1998 р.	1,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Донецьк, просп. Миру, 8	—	—	—
м. Донецьк, вул. Артема, 125	104	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,26,27,28,29,30
м. Донецьк, Ленінський просп., 4	182	23.06.1998 р.	1,4,8,9,12,30
м. Донецьк, просп. Ілліча, 109-а	—	—	—
м. Донецьк, просп. Титова, 8-б	155	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,12,15,16,19,28,29,30
Житомирська обл., м. Бердичів, вул. Нізгурецька, 15	74	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,16,19
м. Ужгород, вул. Волошина, 52	—	—	—
м. Ужгород, вул. Гойди, 10	105	23.06.1998 р.	1,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,29
м. Ужгород, вул. Б.Хмельницького, 2	172	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,12,26,28,30
м. Запоріжжя, вул. Сакко і Ванцетті, 3	126	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,15,16,19,26,29,30
м. Запоріжжя, просп. Леніна, 8	106	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,27,28,29,30
м. Запоріжжя, вул. Кремілська, 8	36	23.06.1998 р.	1,2,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30
м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 60-б	84	23.06.1998 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Запоріжжя, вул. Добролюбова, 19	69	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Запоріжжя, вул. Добролюбова, 22	42	23.06.1998 р.	1,2,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Івано-Франківськ, вул. Василянськ, 48	96	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Івано-Франківськ, вул. Незалежності, 67	101	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
—	—	—	—
м. Сімферополь, вул. Севастопольська, 4	139	23.06.1998 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,28,29,30
м. Феодосія, вул. Р.Люксембург, 4	—	—	—
м. Севастополь, вул. Реліна, 1	187	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,30
м. Сімферополь, вул. Крилова, 37	—	—	—
м. Сімферополь, вул. Гоголя, 9/16	95	23.06.1998 р.	4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,26,27,28,29,30
м. Сімферополь, вул. К.Лібкнехта, 5	120	23.06.1998 р.	1,2,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Севастополь, пл.Нахімова, 2	187	23.06.1998 р.	1,4,9,12,26,30
м. Сімферополь, вул. Куйбішева, 60/24	141	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,15,16,19,30
м. Севастополь, вул. Леніна, 25	—	—	—
м. Сімферополь, вул. Більшовицька, 24	164	23.06.1998 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,15,16,19,28,29,30
м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 14-а	150	23.06.1998 р.	1,3,4,7,8,9,10,11,12,13,15,16,19,26,29,30
м. Сімферополь, вул. К.Маркса, 30/9	123	23.06.1998 р.	4,8,9,12,30
м. Сімферополь, вул. Самокиша, 30	140	23.06.1998 р.	1,4,8,9,12,13,15,16,19,26,28,30
м. Севастополь, вул. Брестська, 13-а	163	23.06.1998 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,28,29,30
м. Ялта, вул. Руданського, 8	12	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,21,26,27,29,30
м. Луганськ, вул. В.В.Шевченка, 13-а	149	23.06.1998 р.	1,4,7,8,9,10,12,13,15,16,19,26,29,30
м. Луганськ, вул. Оборонна, 112-а	77	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,15,16,19,26,29,30
м. Львів, вул. Грабовського, 11	31	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Львів, пл. Галицька, 15	94	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,15,16,17,18,19,20,21,25,29,30
м. Львів, просп. Т.Шевченка, 17	54	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,19,26,29,30

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

167 (4)	Міжнародний банк "КАРПАТИ"	BAT	2 502 500	14.10.1991 р.	29
168 (5)	Комерційний банк "ГАЛС"	ТОВ	604 422	14.10.1991 р.	30
169 (6)	Акціонерний комерційний банк "ГАЛИЦЬКИЙ"	BAT	219 009	15.10.1991 р.	31
170 (7)	Акціонерне товариство "ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК" (АТ ЗУКБ)	BAT	7 321 568	31.03.1992 р.	96
171 (8)	Акціонерне товариство "ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК"	BAT	6 600 000	10.02.1993 р.	149
Миколаївська область					
172 (1)	Миколаївський комерційний акціонерний банк розвитку промисловості і соціальної сфери "МИККОМБАНК"	BAT	398 008	29.04.1992 р.	105
Одеська область					
173 (1)	Комерційний банк "ОДЕСА-БАНК"	ТОВ	3 600 000	17.10.1991 р.	38
174 (2)	Акціонерний комерційний банк "ПОРТО-ФРАНКО"	BAT	6 335 010	17.10.1991 р.	39
175 (3)	Акціонерний комерційний "ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	BAT	2 882 000	26.02.1992 р.	87
176 (4)	Акціонерний комерційний банк "ІНВЕСТБАНК"	ЗАТ	3 500 000	31.03.1992 р.	95
177 (5)	Комерційний банк "ФЕБ"	ТОВ	7 500 000	29.01.1993 р.	147
178 (6)	Комерційний банк "МІСТО-БАНК"	ТОВ	2 360 000	23.07.1993 р.	184
179 (7)	Акціонерний комерційний банк "АРКАДІЯ"	ЗАТ	2 260 000	11.08.1993 р.	192
180 (8)	Акціонерний банк "АРМАНД"	ЗАТ	2 355 000	05.11.1993 р.	206
181 (9)	Акціонерний комерційний "МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК"	BAT	11 814 000	05.11.1993 р.	207
182 (10)	Акціонерний банк "ПІВДЕННИЙ"	ЗАТ	7 000 000	03.12.1993 р.	218
183 (11)	Акціонерний комерційний банк "ФІНБАНК"	BAT	2 300 000	24.12.1993 р.	223
184 (12)	Комерційний банк "КОНТАКТ БАНК"	ТОВ	260 000	02.02.1994 р.	238
185 (13)	Акціонерний комерційний банк "ІМЕКСБАНК"	BAT	4 000 000	29.03.1994 р.	241
Полтавська область					
186 (1)	Полтавський акціонерний банк "ПОЛТАВА-БАНК"	BAT	5 500 000	16.10.1991 р.	37
187 (2)	Акціонерний комерційний банк "МТ-БАНК"	BAT	16 100 000	27.12.1991 р.	77
188 (3)	Акціонерний комерційний банк "АВТОКРАЗБАНК"	BAT	6 005 737	07.07.1993 р.	179
Рівненська область					
189 (1)	Комерційний банк "ЗОРЯ"	ТОВ	2 803 000	27.05.1992 р.	115
190 (2)	Комерційний банк "КНЯЖИЙ"	ТОВ	6 300 000	08.04.1994 р.	242
Сумська область					
191 (1)	Акціонерний комерційний банк "СЛОБОЖАНЩИНА"	BAT	7 193 665	06.02.1992 р.	84
Тернопільська область					
192 (1)	Акціонерний банк "ЄВРОЦЕНТР"	BAT	2 500 000	20.01.1994 р.	226
193 (2)	Акціонерний банк "ТЕРНАВА"	ЗАТ	20 000	31.01.1994 р.	235
Харківська область					
194 (1)	Акціонерний комерційний інноваційний банк "УКРСИББАНК"	BAT	90 000 000	28.10.1991 р.	57
195 (2)	Східно-Український енергетичний банк "МЕГАБАНК"	BAT	10 672 769	28.10.1991 р.	58
196 (3)	Акціонерний комерційний регіональний банк "РЕГІОН-БАНК"	BAT	7 800 000	28.10.1991 р.	59
197 (4)	Акціонерно-комерційний банк "РЕАЛ БАНК"	BAT	8 003 600	29.10.1991 р.	60
198 (5)	Харківський акціонерний комерційний ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	BAT	11 000 000	29.10.1991 р.	61
199 (6)	Акціонерний східно-український біржовий банк "ГРАНТ"	ЗАТ	7 000 000	29.10.1991 р.	62
200 (7)	Акціонерний комерційний банк "БАЗИС"	BAT	2 500 000	15.04.1992 р.	103
201 (8)	Акціонерний комерційний банк "МЕРКУРІЙ"	BAT	6 600 000	18.11.1992 р.	129
202 (9)	Акціонерний банк "ПРИВАТ-ЕКСЕЛ"	BAT	4 410 000	01.12.1992 р.	131
203 (10)	Інвестиційно-комерційний акціонерний банк "ЕРА"	BAT	6 476 776	21.01.1993 р.	144
204 (11)	Акціонерний комерційний банк "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	BAT	2 200 000	03.03.1993 р.	152
205 (12)	Акціонерний комерційний Український банк ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	BAT	6 000 000	23.03.1993 р.	156
206 (13)	Акціонерно-комерційний КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	BAT	21 351 500	10.08.1993 р.	190
207 (14)	Акціонерно-комерційний банк "ЗОЛОТІ ВОРОТА"	BAT	6 700 000	18.08.1993 р.	193
Херсонська область					
208 (1)	Акціонерний комерційний банк "ГАРАНТ"	BAT	2 300 000	24.03.1993 р.	157
Хмельницька область					
209 (1)	Акціонерний банк "ВІКТОРІЯ"	BAT	2 400 000	17.10.1991 р.	40
210 (2)	Акціонерний банк споживчої кооперації Хмельницької обл. "ПОДІЛЛЯ"	BAT	4 000 000	23.02.1993 р.	151
Черкаська область					
211 (1)	Комерційний банк "ЧЕРКАСИ"	ТОВ	21 195	10.08.1993 р.	188
212 (2)	Акціонерний банк "ЛЕВАДА"	BAT	2 825 760	31.01.1994 р.	234
Чернігівська область					
213 (1)	Акціонерний банк "ЧЕРНІПВБАНК"	BAT	3 650 000	30.10.1991 р.	64
214 (2)	Комерційний акціонерний банк "ДЕМАРК"	BAT	7 856 620	10.07.1992 р.	122
215 (3)	Акціонерний комерційний селянський банк "АГРОІНВЕСТБАНК"	BAT	1 290 000	04.12.1992 р.	132
216 (4)	Акціонерний комерційний банк "ЗАХІДІНВЕСТБАНК"	BAT	6 000 000	21.01.1993 р.	145
217 (5)	Акціонерний комерційний банк "СТРИЖЕНЬ"	BAT	100 295	05.11.1993 р.	209
218 (6)	Акціонерний комерційний банк "ПОЛІКОМБАНК"	ЗАТ	7 000 000	18.08.1994 р.	249
Чернівецька область					
219 (1)	Комерційний банк "БУКОВИНА"	ТОВ	2 129 600	21.05.1992 р.	114

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

м. Львів, вул. Окуєвського, 1	107	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,28,29,30
м. Львів, вул. Зелена, 149-а	—	—	—
м. Львів, вул. В.Гнатюка, 11	—	—	—
м. Львів, вул. Наукова, 7-а	43	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,25,27,28,29,30
м. Львів, вул. Пекарська, 23	99	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Миколаїв, вул. Р.Люксембург, 52	—	—	—
м. Одеса, просп. Адміральський, 33-а	159	23.06.1998 р.	1,2,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Одеса, вул. Пушкінська, 10	129	23.06.1998 р.	1,2,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,29,30
м. Одеса, вул. Єврейська, 4	—	—	—
м. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 2-б	98	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Одеса, просп. Академіка Глушка, 13	143	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,29,30
м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 11	173	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,26
м. Одеса, просп. Маршала Жукова, 83	162	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,14,26,27,29,30
м. Одеса, пл. Куликове Поле, 1	137	25.06.1998 р.	1,4,8,9,12,13,30
Одеська обл., м. Іллінівка, вул. Леніна, 28	66	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30
м. Одеса, Французький бульвар, 10	65	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,25,27,28,29,30
м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 4	121	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,26,27,28,29,30
м. Одеса, вул. Прохорівська, 45	124	23.06.1998 р.	1,4,8,9,12,15,16,17,18,19,20,21,22,30
м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 5-а	157	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,29,30
м. Полтава, вул. Паризької Комуни, 40-а	73	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,25,27,28,29,30
Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Бутиріна, 59	142	23.06.1998 р.	1,2,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Київська, 8	147	23.06.1998 р.	1,2,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,26,27,29,30
Рівненська обл., с. Зоря, вул. Сморгієвська, 45	—	—	—
м. Рівне, вул. Кавказька, 9-а	50	23.06.1998 р.	1,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,25,27,28,29,30
м. Суми, вул. Кірова, 4	169	23.06.1998 р.	1,4,5,7,8,9,10,12,13,15,16,19,26,28,29,30
м. Тернопіль, вул. С.Сталінової, 1	92	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,19,26,29,30
м. Тернопіль, вул. Лозовецька, 13	—	—	—
м. Харків, просп. Московський, 60	75	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Харків, вул. Артема, 30	163	23.06.1998 р.	1,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,28,29,30
м. Харків, вул. Дарвіна, 4	32	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Харків, просп. Леніна, 60-а	20	23.06.1998 р.	1,2,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Харків, вул. Чернишевського, 4	49	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,25,27,28,29,30
м. Харків, вул. Данилевського, 19	6	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Харків, вул. Сумська, 88	34	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,26,29,30
м. Харків, вул. Полтавський Шлях, 123	165	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,25,27,28,29,30
м. Харків, вул. Червоножовтнева, 90	37	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Харків, вул. Академіка Павлова, 120	146	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Харків, Набережна Красношкільна, 24	90	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,28,29,30
м. Харків, вул. Ключівська, 3	68	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Харків, вул. Лермонтовська, 23	119	23.06.1998 р.	1,4,8,9,12,15,16,17,18,19,20,21,22,30
м. Харків, просп. Леніна, 36	83	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30
м. Херсон, вул. Комкова, 76-а	154	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,14,26,28,29,30
м. Хмельницький, вул. Гагаріна, 5	76	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,26,29
м. Хмельницький, вул. Герцена, 10	64	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,30
м. Черкаси, вул. Гоголя, 224	—	—	—
м. Черкаси, бул. Т.Шевченка, 266/1	91	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,13,26,29,30
м. Чернігів, вул. Серьожникова, 5	133	23.06.1998 р.	1,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Чернігів, вул. Комсомольська, 28	47	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Чернігів, вул. Т.Шевченка, 103	—	—	—
м. Чернігів, вул. Леніна, 32	48	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,27,28,29,30
м. Чернігів, просп. Жовтневої Революції, 21	—	—	—
м. Чернігів, вул. Київська, 3	152	23.06.1998 р.	1,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Чернівці, вул. Шкільна, 1	175	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,26,28,30

Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших кредитно-фінансових установ (1991—1998 рр.)

За станом на 01.09.1998 р.

№ п/п	Назва банку*	№ реєстрації банку	Дата закриття банку	Підстава для закриття банку
1	"ПІВДЕННА УКРАЇНА"	102	24.06.1992 р.	Реєстрацію анульовано
2	"ДИСКОНТ"	116	27.11.1992 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
3	"ЕКОНОМІКА"	119	21.12.1992 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
4	"ЯНТАР"	106	05.03.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
5	"САМАРА-АГРО"	72	14.07.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
6	"ЗАХІДКООПБАНК"	48	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ № 80 від 27.09.1993 р.
7	"АГРОПОСТАЧБАНК"	109	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ № 80 від 27.09.1993 р.
8	"АГРОПРОГРЕС"	121	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ № 80 від 27.09.1993 р.
9	"ПАРТНЕР"	90	29.12.1993 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
10	"СУМИ-БАНК"	143	05.01.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 3 від 05.01.1994 р.
11	"ПРИКАРПАТТОРГБАНК"	117	21.01.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСІЛКА"
12	"ЕКОМЕДБАНК"	130	02.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 19 від 02.02.1994 р.
13	"УНІВЕРСАЛБАНК"	136	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 28 від 08.02.1994 р.
14	"НИВА"	137	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 27 від 08.02.1994 р.
15	"БЛАГОБАНК"	196	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 26 від 08.02.1994 р.
16	"ДОНБАС"	66	09.06.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 111 від 09.06.1994 р.
17	"КОЛОС"	111	30.06.1994 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
18	"ПЕРСПЕКТИВА"	35	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
19	"РІВНЕСПОЖИВСІЛКА"	200	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСІЛКА"
20	"АВУАР"	150	09.08.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
21	"ЕЛБІМБАНК"	230	26.01.1995 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
22	КБ "ВОРСКЛА"	224	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРСОЦБАНК"
23	КБ "ХЕРСОНІНВЕСТБАНК"	173	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК"
24	"ЕВІС"	237	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ № 82 від 09.07.1996 р.
25	"БУККООПБАНК"	185	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСІЛКА"
26	"ОЛЕВСЬКИЙ"	112	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
27	"ДНІПРОБАНК"	49	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
28	"ЄДНІСТЬ"	191	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ № 82 від 09.07.1996 р. (Рішення зборів)
29	"ЛЬВІВ-ВЕСТ"	76	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЕЛЕКТРОН"
30	АКБ "ПРУТ І К"	100	12.12.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЗУКБ"
31	КБ "ПРОМІНЬ"	56	26.12.1996 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 188 від 26.12.1996 р.
32	АКБ "КОНГРЕС"	176	26.12.1996 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 187 від 26.12.1996 р.
33	КБ "ХЕРСОН"	98	30.01.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 20 від 30.01.1997 р.
34	АБ "ВУГЛЕПРОГРЕСБАНК"	50	27.02.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 28 від 27.02.1997 р.
35	АКБ "ЛЕГПРОДБАНК"	141	27.03.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 58 від 27.03.1997 р.
36	КБ "ВІННИЦЯ"	42	27.03.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 57 від 27.03.1997 р.
37	АБ "ХАРКІВЛЕГБАНК"	55	27.03.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 56 від 27.03.1997 р.
38	КБ "ЕНЕРГІЯ"	107	27.03.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 55 від 27.03.1997 р.
39	КБ "КООПЕРАТОР"	174	27.03.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 54 від 27.03.1997 р.
40	АКБ "ХАРКІВ"	126	24.04.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 95 від 24.04.1997 р.
41	АКБ "ДНІПРОСЕРВІСБАНК"	113	03.07.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 135 від 03.07.1997 р.
42	АКБ "ЄВРОЦЕНТР"	176	30.10.1997 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 261 від 30.10.1997 р.
43	АКБ "ДНІПРО"	13	06.03.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 306 від 06.03.1998 р.
44	КБ "ПАРИТЕТ"	146	13.03.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 326 від 13.03.1998 р.
45	АКБ "РОСЬ"	85	13.03.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 325 від 13.03.1998 р.
46	КБ "ФДС"	244	26.03.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 345 від 26.03.1998 р.
47	КБ "ГЕОБАНК"	140	26.03.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 347 від 26.03.1998 р.
48	АБ "МОНОЛІТБАНК"	233	16.04.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 365 від 16.04.1998 р.
49	АБ "ЄВРОМЕТАЛБАНК"	208	25.06.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 394 від 25.06.1998 р.
50	АБ "ЕКОНОМБАНК"	34	25.06.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 393 від 25.06.1998 р.
51	АКБ "ФІАТБАНК"	97	30.07.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 400 від 30.07.1998 р.
52	КБ "ДНІСТЕР-БАНК"	32	30.07.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 401 від 30.07.1998 р.
53	АБ "ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	41	05.08.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 402 від 05.08.1998 р.

* Назви банків подано за орфографією реєстраційних записів.

Матеріал підготував Андрій Ільницький, економіст відділу досьє банків управління координації з питань банківського нагляду НБУ.

ТОЧКА ЗОРУ

Пріоритети кредитної політики комерційних банків

Протягом першого півріччя 1998 року відбулося незначне скорочення загальної суми залишків заборгованості за кредитами у національній валюті в портфелі комерційних банків. Це свідчить про формування негативної тенденції переливання банківського капіталу з реальної економіки у більш прибуткову нині сферу кредитування уряду. Хоча в принципі таке скорочення загальної суми залишків заборгованості за кредитами може бути обумовлене й випадковими і цілком природними коливаннями попиту й пропозиції на кредитному ринку України (на рівні банк — позичальник). Розглянемо структуру кредитного портфеля комерційних банків протягом останніх років та визначимо основні тенденції у її динаміці.

Одразу зауважимо, що об'єктом цього дослідження є тільки залишки заборгованості за кредитами комерційних банків суб'єктам господарювання і фізичним особам, тобто кінцевим споживачам кредитних ресурсів. Міжбанківські кредити в даному випадку залишаються поза розглядом, оскільки цей вид кредитування є, як правило, посередницькою ланкою між кредитором і кінцевим позичальником. Їх загальний обсяг коливається в межах банківської системи залежно від різних факторів (розширення чи скорочення кредитного портфеля окремих банків, стану їх платіжних календарів, обсягів непередбачених клієнтських платежів тощо). Отже, сукупний обсяг міжбанківських кредитів значною мірою залежить від сукупного обсягу кредитного портфеля комерційних банків, проте практично не справляє зворотного впливу на обсяги кредитування кінцевих позичальників.

Що ж стосується кредитування комерційними банками поточного дефіциту державного бюджету (придбання ОВДП), то цей фактор в останні роки вкрай негативно впливає як на обсяги виданих кредитів, так і на ціну кредитних ресурсів.

Проведений аналіз структури кредитного портфеля комерційних банків Ук-

раїни протягом останніх років дає змогу зробити кілька узагальнюючих висновків щодо пріоритетів кредитної політики банківського сектора економіки, а саме:

1. Комерційні банки кредитують позичальників переважно на короткий термін, проте останнім часом формується тенденція поступового зростання питомої ваги довгострокових кредитів.

2. Об'єктами кредитування є переважно юридичні особи, обсяги кредитів фізичним особам і підприємцям не перевищують 6% від загальної суми виданих кредитів.

3. Абсолютна сума виданих кредитів у іноземній валюті протягом останніх років стабільно зростає разом із питомою вагою цих кредитів у кредитному портфелі комерційних банків.

4. Динаміка розподілу загальної суми виданих кредитів між державними, колективними і приватними підприємствами в останні роки свідчить про пріоритетність для комерційних банків кредитування підприємств недержавної форми власності.

5. Кредитні ресурси комерційних банків спрямовуються переважно на фінансування поточної діяльності підприємств, експортно-імпортних і внутрішніх торговельних операцій. Кре-

дитування інвестиційної діяльності не перевищує 8% від загальної суми кредитного портфеля комерційних банків.

6. Структура кредитного портфеля за галузями економіки є розбалансованою внаслідок домінування кредитів, спрямованих у промисловість і торгівлю. Питома вага кредитів у будівництво, транспорт і сільське господарство в цій структурі становить від 3 до 4% на кожен галузь, що цілком відповідає стану глибокої економічної кризи.

7. Протягом першого півріччя 1998 року спостерігалось не лише відносне зниження питомої ваги наданих кредитів у національній валюті в кредитному портфелі комерційних банків, але й абсолютне скорочення обсягу цих кредитів.

8. На думку автора, кредитні ресурси комерційних банків, вилучені за цей період у позичальників-підприємств, були спрямовані на кредитування поточного дефіциту державного бюджету.

Отже, серед кредитів, що їх надають комерційні банки суб'єктам господарювання, домінують короткострокові (див. таблицю 1 і графік 1). Питома вага довгострокових кредитів протягом чотирьох років (1994—1997) залишалася на рівні 11%, і лише у 1998 році з'явилися перші ознаки тенденції до зростання цього показника, яка, найвірогідніше, є не випадковістю, а закономірністю — одним із результатів послідовного зниження темпів інфляції. При цьому, на мій погляд, значно більшого значення для строків кредитування набули не фактичні показники інфляції, а інфляційні очікування контрагентів кредитного ринку, які завжди мають інерцію протяжністю у кілька років.

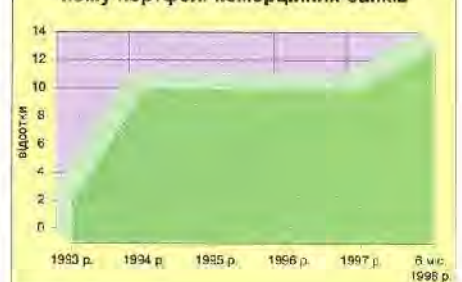
Несприятливі умови для приватного підприємництва, недосконалість законодавчого забезпечення іпотечного кредитування, низький рівень доходів фізичних осіб поряд з іншими негативними чинниками обумовили значну диспропорцію між кредитами фізичним і юридичним особам на користь останніх (див. графік 2).

Упродовж останніх років на кредитному ринку України спостерігається також стала тенденція зростання обсягу на-

Таблиця 1. Кредити, надані комерційними банками суб'єктам господарювання України, за строками погашення

На кінець періоду	Короткострокові		Довгострокові		Усього	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
1993 р.	396	98	11	3	406	100
1994 р.	1381	89	176	11	1558	100
1995 р.	3643	89	434	11	4078	100
1996 р.	4845	89	607	11	5452	100
1997 р.	6522	89	773	11	7295	100
6 міс. 1998 р.	6575	86	1059	14	7634	100

Графік 1. Питома вага довгострокових кредитів суб'єктам господарювання у кредитному портфелі комерційних банків

Таблиця 2. Кредити, надані комерційними банками суб'єктам господарювання України, за видами валют

На кінець періоду	У національній валюті		В іноземній валюті		Усього	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
1993 р.	385	95	21	5	406	100
1994 р.	1199	77	359	23	1558	100
1995 р.	3029	74	1049	26	4078	100
1996 р.	4102	75	1350	25	5452	100
1997 р.	5195	71	2100	29	7295	100
6 міс. 1998 р.	5104	67	2530	33	7634	100

даних кредитів у іноземній валюті. Стабільно зростає відносна частка цих кредитів у портфелі комерційних банків (див. таблицю 2 і графік 3). Пояснення цьому факту можна дати такі:

1. Лібералізація зовнішньої торгівлі й відмова від обов'язкового продажу валютних надходжень резидентів обумовили зростання активів підприємств на валютних рахунках в українських банках. Отже, з кожним наступним роком після початку економічних реформ загальна кількість іноземної валюти в Україні зростає. Механічне збільшення кількості грошей (у тому числі в іноземній валюті) в економічній системі обумовлює пошук шляхів їх обігу, зростання банківських пасивів, а це, у свою чергу, створює передумови для розвитку ринку валютного кредитування. До речі, збільшення грошової маси в Україні за рахунок іноземної

ставок за кредитами у національній валюті, що приблизно вдвічі перевищує рівень ставок за валютними кредитами.

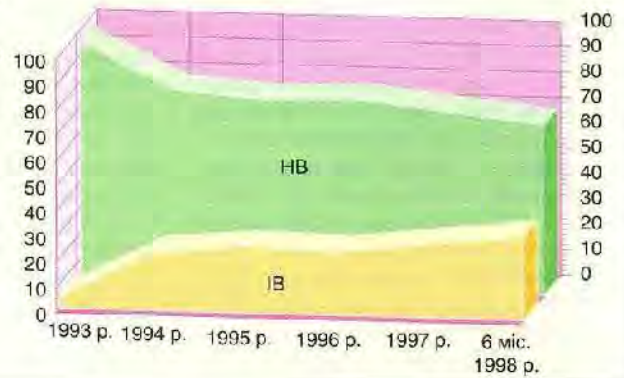
Зменшення питомої ваги кредитів комерційних банків державним підприємствам протягом останніх років (див. графік 4) пояснюється, на мій погляд, тим, що, по-перше, зменшується

Таблиця 3. Структура кредитного портфеля комерційних банків за галузями економіки
За станом на 01.07. 1998 р.

Галузь	млн. грн.	%
Промисловість	2846	37
Торгівля	2369	31
Сільське господарство	313	4
Будівництво	210	3
Транспорт	202	3
Фізичні особи	454	6
Інші	1240	16
Усього	7634	100

дач особистої довіри керівників банку до позичальника, часто-густо без належного забезпечення заставою, сподіваючись на те, що інфляція і відповідне зростання цасивів покриє можливі негативні наслідки несвоєчасного повернення кредиту, то починаючи з 1995 року ситуація кардинально змінилася. Адже в

Графік 3. Питома вага кредитів комерційних банків суб'єктам господарювання у національній (НВ) та іноземній (ІВ) валютах

Графік 2. Кредити, надані комерційними банками юридичним і фізичним особам
За станом на 01.07.1998 р.

валюти провокує своєрідну "валютну" інфляцію, тобто процес зростання практично всіх цін у валютному еквіваленті.

2. Процес економічної лібералізації торкнувся також банківської системи України. Кількість комерційних банків, що отримали ліцензії на операції з іноземною валютою, в тому числі на валютне кредитування, в останні роки зростала досить значними темпами.

3. Кредитування в іноземній валюті, незважаючи на досягнення останнім часом відносної стабільності національної грошової одиниці, залишається дієвим інструментом страхування інфляційних ризиків. Свідченням того, яким важливим для комерційних банків залишається фактор інфляційних очікувань, є рівень

абсолютна кількість державних підприємств унаслідок процесу приватизації, а, по-друге, зниження темпів інфляції радикально підвищило рівень відповідальності комерційних банків за прорахунки у формуванні власного кредитного портфеля. Це й обумовлює вибір комерційним банком позичальника між досить інертними й залежними від бюджетної кризи державними та більш динамічними колективними й приватними підприємствами на користь останніх.

Якщо в період 1992—1994 років, за значних темпів інфляції, комерційні банки надавали кредити переважно на заса-

дках порівняно низьких темпів інфляції кожен прорахунок у кредитній політиці уже реально загрожувало ліквідності й платоспроможності окремого банку.

Слід зазначити також, що свою позитивну роль у виборі банком позичальника в особі недержавного підприємства відіграла послідовна політика НБУ, спрямована на регулювання діяльності комерційних банків. Адже лібералізація багатьох видів банківської діяльності останнім часом поєднувалася з відповідним посиленням контролю НБУ за стабільністю банківської системи України.

Саме тому в умовах підвищеного кон-

Графік 4. Кредити, надані комерційними банками суб'єктам господарювання України, за формами власності

Графік 5. Напрями використання позичальниками кредитів комерційних банків
За станом на 01.07.1998 р.

тролю з боку НБУ комерційні банки були змушені відповідальніше формувати власну кредитну політику, уникаючи кредитних ризиків, у тому числі пов'язаних із нестabilitицю бюджетних джерел фінансування державних підприємств.

Структура кредитного портфеля комерційних банків за станом на 01.07.1998 р. відображає дисбаланс між різними видами економічної діяльності позичальників (див. графіки 5, 6 і таблицю 3), що склався останніми роками під впливом різноманітних чинників. Найбільш негативним для поточного й особливо майбутнього макроекономічного стану України є співвідношення між частками кредитів, що їх позичальники спрямовують на інвестиційну діяльність (8%) і на внутрішні й зовнішні торговельні операції (39%).

Однією з хрестоматійних ознак економічного поживлення в будь-якій країні є збільшення грошових надходжень на розвиток будівництва, транспорту і зв'язку. Розподіл кредитів комерційних банків України за галузями

Графік 6. Питома вага окремих галузей економіки в структурі кредитного портфеля комерційних банків
За станом на 01.07.1998 р.

Графік 7. Динаміка сукупної заборгованості держави із ОВДП, млн. грн. !

економіки свідчить про протилежну тенденцію кредитування переважно промисловості й торгівлі (див. таблицю 3 і графік 6). Кредитування ж сільського господарства на рівні 4% від загального обсягу кредитного портфеля в умовах значного скорочення бюджетних дотацій сільгоспвиробникам стає додатковим негативним чинником падіння виробництва в АПК.

У першому півріччі 1998 року відбулося порівняно незначне, проте перше (після багатьох років стабільного зростання) зменшення не лише питомої ваги виданих кредитів у національній валюті (порівняно з кредитами, виданими в іноземній валюті), але й абсолютної суми цих кредитів (див. графік 3). Іншими словами, протягом останніх років комерційні банки поступово збільшували обсяг кредитного портфеля як за рахунок надходження додаткових валютних коштів, так і за рахунок національних грошей, кількість яких збільшувалася за рахунок емісії.

Отже, в середині 1998 року ми вперше мали змогу спостерігати вплив кредитних коштів комерційних банків зі своєї основної сфери діяльності — кредитування підприємств і підприємств.

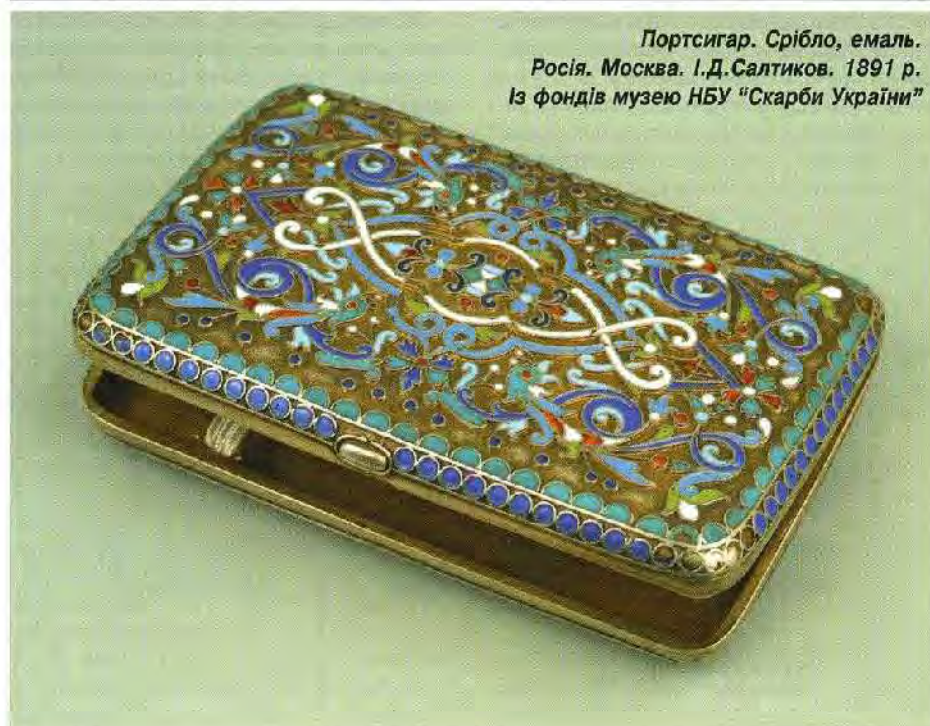
Динаміка параметрів внутрішнього державного боргу, оформленого у вигляді ОВДП, за цей період (див. графік 7) дає змогу зробити висновок, що кредитні ресурси комерційних банків, яких потребує реальна економіка, були спрямовані на кредитування уряду шляхом придбання комерційними банками додаткових пакетів ОВДП.

У найближчому майбутньому, при збереженні існуючих параметрів державного бюджету, процес переливання кредитних ресурсів із реальної економіки до державного бюджету триватиме.

Дмитро Гладких,

заступник начальника відділу економічного аналізу П'ятої київської філії АППБ "Аваль", постійний позаштатний оглядач кредитного ринку "Вісника НБУ".

Портсигар. Срібло, емаль.
Росія. Москва. І.Д.Салтиков. 1891 р.
Із фондів музею НБУ "Скарби України"

Іван Корякін,
начальник відділу Укресімбанку,
Кандидат економічних наук.

Розподіл функцій у кредитному підрозділі

Як свідчить статистика, розширення кредитних операцій українських банків відбувається на фоні збільшення абсолютних значень прострочених та пролонгованих кредитів. Так, на 1 січня 1998 року загальна сума наданих суб'єктам господарювання кредитів становила 9.3 млрд. грн., що на 38 відсотків більше, ніж роком раніше (6.7 млрд. грн.). У кредитному портфелі пролонговані кредити становили 11, а прострочені — 9%, при цьому обсяги перших зросли за рік на 218 млн. грн., а других — на 113 млн. грн. Характерно, що загальний обсяг прострочених та пролонгованих кредитів майже удвічі перевищив розміри прибутку банків за 1997 рік [1].

Зважаючи на таку ситуацію, вимоги Національного банку України щодо формування комерційними банками резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями стають дедалі жорсткішими. Лише у 1997 році за рахунок створених резервів ко-

мерційними банками України було списано 50 млн. грн. безнадійних кредитів. На жаль, 22% банків ще не створили потрібних резервів на покриття кредитних ризиків, причому сума резервів по всіх банках України на 1 квітня 1998 року мала б становити 665 млн. грн. [2].

Отже, кредитна діяльність дедалі більшою мірою стає "дорогою втхою". Очевидно, нині екстенсивність розвитку банківського ринку України поступається місцем інтенсивності, за якої важливого значення набуває якість кредитних операцій, оскільки саме вони приносять найбільшу частку прибутку комерційним банкам. Одним із засобів удосконалення кредитних операцій є спеціалізація кредитних функцій із метою максимального врахування потреб клієнтів та захисту банку від втрат.

Не можна сказати, що в українських банках немає спеціалізації кредитних операцій. Іноді вона набуває навіть абсурдних форм, коли існує по кілька кре-

дитних підрозділів, що спеціалізуються на особливостях джерел фінансування. Незважаючи на те, що зміна Плану рахунків із початку року практично усунула розподіл рахунків на валютні та гривневі, досі подекуди можна зустріти окремі валютні та гривневі кредитні відділи. Такий розподіл, можливо, і вигідний для обліку операцій у межах банку, але для клієнтів він незручний насамперед тому, що аби отримати кредит, вони змушені звертатися до кількох відділів, які застосовують різні процедури. При структуруванні кредитного підрозділу головним критерієм повинна бути організація максимального комфорту для клієнтів у їхніх стосунках із банком, на що впливають такі фактори:

- ◆ налагодження довірливих стосунків;
- ◆ доступність для клієнтів кредитного підрозділу;
- ◆ врахування особливостей кожної групи клієнтів;
- ◆ оперативний розгляд заяв;
- ◆ простота і зрозумілість процедур;
- ◆ прозорість процесу прийняття рішень;
- ◆ обґрунтованість висновків.

Визначаючи критерії спеціалізації кредитних функцій, слід враховувати максимальний захист банку від ризику можливих втрат.

Кредитування — процес складний, багатограний. Він потребує значної аналітичної роботи, виваженості у прийнятті рішень.

Щоб прийняти те чи інше рішення, банк накопичує та аналізує відповідну інформацію про клієнтів та ринки. Однак "...у взаєминах "кредитор — позичальник" існує певна асиметричність інформації: сторона, що надає позику, має менше інформації про сторону, що отримує її... Для того, щоб зменшити небажаний вибір, моральний ризик та ма-

Структура кредитного підрозділу

ти можливість здійснювати моніторинг, банки витрачають значні кошти на збір та аналіз інформації" [3].

Щоб уникнути цих витрат, банки часто застосовують консервативний підхід — активно кредитують лише перевірених часом клієнтів. За свідченнями відомих західних банкірів, історія відносин їхніх фінансово-кредитних установ із деякими клієнтами триває чи не сотню літ. На жаль, такі приклади не характерні для нашої країни, де внаслідок відомих причин подібні традиції були перервані, і протягом кількох десятиліть державний банк кредитував лише державні підприємства на засадах, далеких від принципів ринкової економіки. Нашим банкірам доведеться формувати цю традицію заново.

Одна із особливостей нинішньої економічної ситуації в Україні пов'язана з тим, що приватні підприємства та комерційні банки, створені 5—10 років тому (за західними мірками — початківці), вважаються "старожилами" на нашому ринку, а державні підприємства, історія діяльності яких налічує не один десяток років, останнім часом невідомо змінилися під дією ринкових перетворень та процесів роздержавлення. Тож результати кредитування особливо великою мірою залежать від уміння ефективно збирати і тлумачити необхідну інформацію, яку "генерує" клієнт протягом своєї діяльності.

Для проведення спеціалізації кредитних функцій на основі врахування потреб клієнтів та захисту банку від потенційних ризиків найліпше використати логіку послідовності кредитних операцій. Протікання кредитного процесу в часі може бути поділено на три основні етапи:

1. До надання кредиту — спілкування із заявником, під час якого слід отримати максимальний обсяг інформації про потенційного клієнта для подальшого аналізу.

2. Аналіз кредитних ризиків (зважування ймовірних доходів і витрат) та прийняття рішення про надання або ненадання кредиту.

3. Спілкування з позичальником після надання кредиту, в результаті якого клієнт постійно перебуватиме в полі зору банківських спеціалістів, а останні — отримуватимуть достовірну інформацію для негайного реагування.

Практика свідчить: якщо всі функції на цих трьох стапах виконуватиме одна особа — кредитний менеджер, — то результати можуть виявитися невтішними. Адже, зосередившись на питаннях аналізу отриманої інформації (а це робота "камерна"), кредитний менеджер навряд чи зуміє активно спілкуватися з клієнтами. І навпаки — постійно конта-

куючи з людьми, цей спеціаліст не завжди знайде час, щоб провести ґрунтовний аналіз.

Отже, відповідно до принципів розподілу кредитних функцій доцільно створити такі сектори: інформаційний, сектор аналізу, сектор супроводження (див. схему).

Працівники інформаційного сектора опрацьовують та упорядковують вхідну та вихідну інформацію; працівники сектора аналізу інтерпретують її, аргументуючи підстави для прийняття відповідних рішень; працівники сектора супроводження здійснюють нагляд за наданими кредитами.

Так починається співробітництво кредитора і позичальника. Провідний економіст відділу сприяння розвитку малого та середнього приватного підприємства Укрексімбанку Валентина Однєць проводить першу ознайомлювальну бесіду із клієнтом.

Отже, розподіл функцій у кредитному підрозділі реалізується шляхом створення спеціалізованих секторів, відповідальних за певні етапи кредитного процесу. Відповідно добираються й кадри.

В інформаційному секторі працюють менеджери інформації. Їхні обов'язки пов'язані з координацією, збором, обробкою та розподілом вхідної і вихідної інформації. Ці фахівці є посередниками між клієнтами, які ще не стали позичальниками, та банком. Менеджер інформації — єдиний представник банку, з яким клієнт має справу до надання кредиту.

До сектора аналізу входять експерти-аналітики. Вони оцінюють загальноекономічні аспекти діяльності заявника кредиту, специфічні особливості його проєктів, для фінансування яких потрібен кредит. Експерт-аналітик визначає платоспроможність заявника, дає оцінку фінансовому стану позичальника, визначає його кредитний рейтинг, встановлює можливості генерації грошових потоків, достатніх для повернення

кредиту та сплати відсотків. Він також уповноважений подавати замовлення клієнта на розгляд органу, який приймає рішення щодо доцільності фінансування. Крім того, після надання кредиту експерт-аналітик регулярно аналізує (шляхом вивчення звітності позичальника та руху коштів на його банківських рахунках) практичні результати діяльності клієнта, порівнюючи їх із прогнозними, і відповідним чином сигналізує у випадку виникнення проблемних ситуацій.

У секторі супроводження працюють кредитні менеджери — єдині посередники у відносинах клієнтів із іншими підрозділами банку. Кредитні менедже-

ри вирішують поточні питання, пов'язані із кредитуванням клієнтів: відкривають та ведуть кредитні справи позичальників, виконують та контролюють операції за відповідними рахунками, оформляють платіжні документи, перевіряють діяльність підприємств тощо. Кредитний менеджер є єдиною особою в банку, з якою позичальник має справу на стадії після надання кредиту. Це дає змогу максимально зосередити інформацію про клієнта.

Спеціалізація за функціями можлива також у межах кожного сектора, якщо це сприяє повнішому задоволенню потреб клієнтів.

Наприклад, спеціалізацію в інформаційному секторі можна було б провести за такими функціями:

1. Спілкування з новими клієнтами, роз'яснення умов кредитування — менеджер інформації 1 ("фронт офіс").

2. Збір документів заявниками — організація листування з різними установами — менеджер інформації 2 ("діловодство").

3. Зведення звітності щодо кредитних операцій, складання загальних планів діяльності підрозділу — менеджер інформації 3 ("синтез інформації").

Сектор аналізу за спеціалізацією функцій можна було б структурувати так:

1. Оцінка замовлень на кредити на термін до 1 року для поповнення обігових коштів — експерт-аналітик 1 ("короткострокові кредити").

2. Оцінка замовлень на кредити на термін понад 1 рік для інвестиційних цілей — експерт-аналітик 2 ("довгострокові кредити").

Варіант формування сектора супроводження:

1. Супроводження кредитів, наданих малим та середнім підприємствам, — кредитний менеджер 1 ("малі та середні підприємства").

2. Супроводження кредитів, наданих великим підприємствам, — кредитний менеджер 2 ("великі підприємства").

Подібна побудова кредитного підрозділу є доволі гнучкою і накреслює напрями подальшого структурування у випадку розширення обсягів кредитних операцій банку. Звичайно, спеціалізацію функцій кредитного підрозділу, враховуючи особливості кредитних операцій того чи іншого банку, можна провести і за іншими аспектами. Наприклад:

- ♦ кількість заявників або позичальників;

- ♦ групи клієнтів (нові чи старі, постійні чи епізодичні, великі чи малі компанії);

- ♦ галузева приналежність (торговельні чи виробничі підприємства);

- ♦ географічне розташування (центр або регіони);

- ♦ обсяги та види кредитів (більші чи менші, ніж визначено лімітом, кредитні лінії або одноразові кредити);

- ♦ терміни кредитів (довгострокові або короткострокові);

- ♦ послідовність операцій (первинний чи вторинний розгляд).

Слід мати на увазі, що розподіл функцій у межах кредитного підрозділу буде ефективним лише у тому разі, якщо існуюватиме тісна інтеграція спеціалізованих ланок кредитного процесу. Її можна досягти завдяки створенню відповідних механізмів процедур (у вигляді положень та інструкцій), а також за допомогою стандартних форм, які є по суті шаблонами певних дій і полегшують виконання операцій, що регулярно повторюються та у виконанні яких беруть участь кілька спеціалістів і служб. У підрозділі, відповідальному за проведення кредитних операцій, слід обов'язково передбачити підготовку таких інструкцій методичного характеру:

1. Положення про кредитний підрозділ.

2. Принципи кредитної політики банку.

3. Посадові інструкції для кожного працівника підрозділу.

4. Положення про порядок кредитного аналізу спеціалістами підрозділу та службами банку.

5. Положення про оцінку кредитних ризиків.

6. Опис послідовності процедур кредитування.

7. Інструкції про порядок заповнення стандартних форм, що застосовуються підрозділом.

На особливу увагу заслуговує розробка стандартних форм, у яких вміщується

у концентрованому вигляді інформація, необхідна для накопичення, обробки та передачі на всіх етапах кредитної процедури. Стандартні форми складаються у паперовому або електронному вигляді у формі таблиць, формулярів, анкет, які мають постійну структуру і призначені для введення змінної інформації. Отже, у роботі підрозділу слід використовувати такі стандартні форми:

1. Книга реєстрації та руху кредитних замовлень.

2. Комплект документів на отримання кредиту.

3. Бізнес-план або техніко-економічне обґрунтування окупності кредиту.

4. Кредитна оцінка.

5. Макет кредитної справи.

6. Звітні форми (стан кредитного портфеля, акт огляду застави, акт відвідин підприємства тощо).

Застосування методичних матеріалів та стандартних форм допомагає досягти узгодженості дій кількох спеціалістів, дотримуватися визначеного строку розгляду кредитних замовлень, сприяє досягненню максимальної ефективності, яку може дати спеціалізація кредитного процесу.

Література:

1. О. Потоцька. *Пятая колонна...* — *Бизнес*. — 1998. — №8. — С.20.

2. Ю. Герасименко. *Шляхом інтеграції у світовий банківський простір*. — *Вісник НБУ*. — 1998. — № 4. — С.6.

3. О. Грищенко. *Гроші та грошово-кредитна політика*. — *К.: Основи*, 1996. — С.80.

На прохання автора авторитетно перераховано у Пенсійний фонд України.

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ

Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.

відсотки

Показники	1998 р.	У тому числі за серпень
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, всього	51.0	80.6
У тому числі за:		
— аукціонними кредитами	—	—
— ломбардними кредитами	52.9	82.0
— операціями РЕПО	51.7	82.6
— іншими інструментами	38.5	51.0

Матеріал підготовлено емісійно-кредитним департаментом НБУ.

Леонід Хорін,
начальник відділу АСК "Енергополіс".

Важко спіймати в темній кімнаті чорну кішку. Особливо, якщо її там немає.

Конфугій.

ПРОБЛЕМА

Із 237 зареєстрованих в Україні страхових компаній 142 мають ліцензії на страхування відповідальності перед третіми особами (окрім відповідальності власників транспортних засобів), 113 — на страхування кредитів, 38 — інвестицій, 50 — гарантій і 123 — на страхування власне фінансових ризиків. Під останніми нами розуміються ризики невиконання завчасно оплачених зобов'язань (не лише перед банками, але й перед будь-якими іншими кредиторами, суб'єктами господарської діяльності загалом) [1]. Як бачимо, значна частина страхових компаній прагне займатися саме страхуванням фінансових ризиків. Це обумовлено високою рентабельністю їх страхування і надзвичайною поширеністю — окрім банківських операцій, які самі собою утворюють широке поле діяльності страховиків, фінансові ризики присутні у сфері лізингових операцій, практично в усіх видах біржових угод, під час виконання контрактних зобов'язань, в операціях продажу товарів у кредит, у системі вексельного обігу тощо.

Однак результати практичної діяльності вітчизняних страхових компаній у фінансовій сфері поки що, м'яко кажучи, скромні. За статистичними даними [2], ця діяльність у цілому по Україні є збитковою. За даними автора, з приблизно 80 страхових компаній, зареєстрованих у Києві, страхуванням фінансових ризиків реально займаються одиниці. Мабуть, не помилимося, якщо скажемо, що в інших регіонах справи йдуть не краще.

Динаміка ринку страхових послуг виявляє тенденції до зростання активності зарубіжних, здебільшого західних страхових компаній у сфері освоєння нових, професійно складних видів страхування (наприклад, комплексного банківсько-страхування, страхування факторингових ризиків тощо). На цьому тлі особливо впадає в око дрімучий консерватизм вітчизняних страховиків, значна частина яких традиційно зорієнтована на найпростіші види страхування, в основному на роботу з фізичними особами. Отже, спостерігається значне відставання вітчизняного ринку страхових послуг, яке дедалі посилюється.

ПРИЧИНИ

На думку автора, основна причина такого становища пов'язана з браком кваліфікованих фахівців чи нерациональним використанням тих, що є. Причому як практиків, так і теоретиків. Своєрідним підтвердженням цього є небажання західних страхових компаній приймати у перестраховування українські фінансові ризики, пов'язані, наприклад, з іноземними інвестиціями або лізингом. Водночас кредитувати українські банки зарубіжні фінансово-кредитні інститути беруться охоче. Саме через це, до речі, і виникла певна криза відносин між банками та страховими компаніями. Вона настанала після періоду їхнього активного співробітництва у сфері страхування кредитів, піднесення якого припало на першу половину 1990-х років.

Як це не парадоксально, діяльність вітчизняних страхових компаній у фінансовій сфері нині збиткова

Втрати обох сторін виявилися настільки значними, що призвели до взаємної недовіри, яка триває досі. Інший їх наслідок — обмеження масштабів співробітництва в обумовлених законодавством (а отже, обов'язкових для обох сторін) відносинах: депозитних — для страхових компаній [3] та у сфері страхування застави [4] — для банків.

Окрім низького (в середньому) професійного рівня наших практиків, явно недостатнім є наукове, законодавче, нормативне і методологічне забезпечення пропесу страхування фінансових ризиків.

У вітчизняній навчальній літературі ці види ризиків, як правило, лише згадуються, а в більшості підручників не згадуються взагалі. У Законі України "Про страхування" не зроблено поділу ризиків за видами, проте міститься вимога щодо обов'язкового виконання актуарних розрахунків у процесі визначення тарифів. При цьому не враховується, що для більшості фінансових ризиків репрезентативна статистика, яка потрібна для об'єктивних розрахунків, не може бути отримана в принципі (про причини — нижче). Внаслідок цього актуарні розрахунки для фінансових ризиків перетворюються на "освячене" законом шаманство. Його результати використовувати просто небезпечно (інакше не було б і згаданих вище проблем у відносинах між банками та страховими компаніями, а страхування фінансових ризиків автоматично перестало б бути збитковим, оскільки тарифи, визначені на основі повноцінної статистики, захищали б страхові компанії від втрат у разі страхування значної кількості ризиків).

Нормативна література [5] безпідставно "розмазує" фінансові ризики аж на чотири види: кредитні, інвестиційні, фінансові і гарантійні, між якими з точкою зору технології страхування і міні-

В Україні практично немає кваліфікованих спеціалістів зі страхування фінансових ризиків

мізації ризиків принципів відмінностей немає.

Правилами страхування, що використовуються вітчизняними страховиками, частіше не враховуються особливості фінансових ризиків. А у частині захисту інтересів страхової компанії згадані правила обмежені використанням фіксованого ліміту відповідальності (зазвичай у діапазоні 50–90% від вартості ризику) або поділом ризику на кілька складових. При цьому надається перевага страхуванню лише деяких із них — наслідків стихійних лих, пожеж, неправомірних дій третіх осіб та інших звичних видів. Означені прийоми в першому випадку не захищають страхову компанію від можливості значних втрат (приклад — сумнівний досвід страхування кредитів), а у другому — як правило, не задовольняють страховальників і по суті не є страхуванням саме фінансових ризиків.

На відміну від класичних, фінансові ризики не мають природних стабілізаторів рівня ризику. Особливу роль відіграє так званий людський фактор

Загальний і основний методологічний недолік названих тут підходів до страхування полягає в ігноруванні генези фінансових ризиків. Більшість із них є наслідком взаємовідносин між суб'єктами ризику — кредиторами та позичальниками, тобто виникають через так званий людський фактор. Враховуючи цю особливість, слід зробити висновок: на відміну від класичних ризиків (хвороба, смерть, стихійне лихо, пожежа тощо), фінансові ризики не мають природних стабілізаторів рівня ризику у формі об'єктивно існуючих природних або суспільних явищ, дія яких на параметри ризику не залежить від впливу суб'єктів ризику.

Цей висновок впливає хоча б із аналізу поняття "менеджмент ризику", який застосовується у практиці страхування фінансових ризиків і полягає у діях, спрямованих на зниження рівня конкретного ризику. Явно безглуздою є статистика ризику, величиною якого (а отже, і самою статистикою) можна управ-

ляти. Тож статистика фінансових ризиків за своєю природою повинна бути різноманітною і мінливою, що і підтверджується всією практикою страхування.

У термінах математичної статистики означена відмінність між класичними і фінансовими ризиками може бути виражена так: розподіл імовірностей настання страхової події для класичних ризиків описується нормальним (гауссовським) законом —

$$\varphi(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{x^2}{2}}, \text{ при } x \in (-\infty; +\infty).$$

Тобто цей розподіл є одномодальним; для фінансових ризиків він наближається до рівномірного —

$$p(x) = \begin{cases} c = \frac{1}{b-a}, & \text{при } x \in (a;b); \\ 0, & \text{при } x \notin (a;b). \end{cases}$$

Тобто з'являється можливість багатомодальності, а також залежність від часу (ці властивості у наведеній формулі не відображені).

Відсутність природних стабілізаторів рівня породжує вкрай небезпечну для страховиків властивість фінансового ризику — можливість зміни (як правило, зростання) рівня ризику після укладення договору страхування (механізм цього явища описаний у моїй статті "Проблеми страхування групових ризиків, що не мають природних стабілізаторів рівня" // *Финансовые услуги*. — 1998. — № 3 — 4. — С. 19—22).

Означені властивості фінансових ризиків різко знижують цінність статистичних даних і роблять їх фактично непридатними для використання з метою забезпечення беззбитковості цього виду страхування. Іншими словами, сукупність страхових параметрів фінансових ризиків є суто індивідуальною для кожного страховальника, характеризуючи притаманні тільки йому особливості: вид діяльності, її обсяг, конкурентне середовище, кваліфікацію страховальника, надійність партнерів тощо, і тому не може використовуватися як аналог для інших страховальників.

Зокрема, тариф у разі страхування фінансового ризику повинен вважатися не мірою середнього рівня ризику (і тому бути приблизно однаковим для всіх страховальників, як у випадках страхування класичних ризиків), а еквівалентом ринкової ціни за надання страхового захисту конкретному страховальникові, тобто має бути індивідуальним.

Цей підхід не є принципово новим. Подібна методика застосовується і в процесі страхування класичних ризиків, якщо виникає необхідність корекції тарифу відповідно до вимог ринку, а не

статистики ризику. Однак масштаби таких корекцій, як правило, є незначними і не враховують особливостей конкретного ризику.

МОЖЛИВОСТІ

Зазначені вище особливості фінансових ризиків не є принциповою перешкодою для їхнього беззбиткового страхування. Щоб цього досягти, страховик (принаймні щодо кредитних ризиків) повинен:

- Із самого початку не покладатися на будь-які статистичні дані як на об'єктивну основу для розрахунку тарифу (для конкретного фінансового ризику таких об'єктивних статистичних даних не існує).

- Відмовитися від спроб кількісного визначення тарифу як об'єктивної міри ризику (це неможливо через брак статистики, що характеризує фінансовий ризик у цілому або його складові, на відміну, наприклад, від поодиноких технологічних ризиків, щодо яких загальної статистики також немає, проте розрахункові величини конкретного ризику все ж можливі).

- Використовувати відомі статистичні дані і тарифи лише як довідковий матеріал для формування власних уявлень про орієнтовні параметри конкретного ризику і приблизний рівень ринкової вартості його страхування (використовувати ці ж дані для кількісних розрахунків щодо конкретного ризику не доцільно, оскільки неможливо встановити ступінь відповідності між його параметрами і параметрами ризиків-аналогів).

Слід пам'ятати: не існує статистичних даних, які могли б бути об'єктивною основою для обчислення тарифу конкретного фінансового ризику

- Величину тарифу вибирати за домовленістю зі страховальником у діапазоні, нижче значення якого обмежене ринковою кон'юнктурою, а верхнє — міркуваннями оптимальності. Адже надмірно високій тариф може перетворитися на непосильний фінансовий тягар для страховальника і призвести до збільшення ризику.

- Використовувати певний комплекс заходів, спрямованих на зниження ризику до рівня, який, на думку страховика, є допустимим. Основними із цих заходів є:

- а) аналіз початкового рівня ризику;

б) аналіз можливості мінімізації ризику;

в) аналіз можливості стабілізації рівня ризику (для компенсації відсутніх природних стабілізаторів);

г) аналіз можливості поточного контролю рівня ризику;

г) аналіз можливості забезпечення зобов'язань страхувальника.

Про особливості реалізації заходів, позначених пунктами "а", "б" і "г", можна прочитати у праці В. Коломєйка "Стисла пам'ятка для фахівця, який надає або страхує кредити" ("Україна — бізнес" — 1997. — №15) та у книзі В. Поповича й А. Степаненка "Управління кредитними ризиками позичальника, кредитора, страховика" (К.: Правові джерела. — 1996.).

Засоби стабілізації рівня ризику (пункт "в") залежать від його особливостей.

Для однорідних групових ризиків можна рекомендувати, наприклад, засіб стабілізації, що ґрунтується на врахуванні поточного рівня ризику і на його обмеженні заздалегідь заданою величиною. Цей засіб звільняє страховика від необхідності будь-яких активних дій і перекладає турботу про стабілізацію рівня ризику на страхувальника [6].

При стабілізації рівня індивідуальних ризиків може виникнути потреба активного втручання страховика у схеми руху товарів і грошей страхувальника з метою надання їм більшої надійності шляхом відповідної корекції або введення у ці схеми елементів поточного оперативного контролю (пункт "г"). У будь-якому випадку страховик не повинен бути пасивним спостерігачем еволюції ризику. Ризик має постійно контролюватися, а при необхідності регулюватися.

Ефективним засобом зменшення рівня фінансових ризиків є майнове забезпечення (пункт "г") зобов'язань страхувальника (за аналогією до забезпечення кредитів у банках). Причому із двох можливих варіантів страхування ризику (його прямого страхування або страхування відповідальності) останній краще захищає інтереси страховика у випадку реалізації права вимоги боргу внаслідок "коротших" юридичних відносин із потенційним винуватцем страхової події.

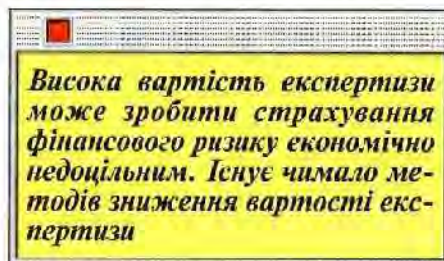
При обчисленні можливих втрат страховика необхідно врахувати, що оподаткування його прибутку у разі реалізації права вимоги боргу здійснюється за ставкою 30%, а не 3%, як для страхових платежів.

Перелік необхідних заходів і роль кожного з них у мінімізації ризику визначається індивідуально, залежно від

специфіки ризику, зважаючи на досвід і можливості страховика.

Найкраще, якщо заходи, спрямовані на мінімізацію ризику, і сам ризик взаємно симетричні. Тобто коли кожний компонент загального ризику протиставлено функціонально відповідний контрзахід (економічний компонент — економічний аналіз, юридичний компонент — юридичний аналіз тощо) і якщо питома вага складових ризику та відповідних контрзаходів співмірна.

Із цього випливає, що до попереднього знайомства з особливостями конкретного ризику не можна надавати перевагу жодному з можливих заходів, спрямованих на його мінімізацію, в тому числі — жодній із груп вузьких спеціалістів, які можуть бути причетними до аналізу ризику: службі безпеки, юристам, економістам, інженерам тощо.

На жаль, ця аксіома, як правило, не сприймається представниками спеціальних служб, особливо — безпеки та юридичної, які прагнуть домінувати у процесі аналізу, що, зважаючи на специфічні особливості страхування фінансових ризиків, не завжди доцільно.

Не заглиблюючись у тонкощі організації процесу мінімізації ризику, значимо — він вимагає залучення до справи фахівців різного профілю, є тривалим (у середньому — понад тиждень) і часто охоплює широкую географію.

ДОЦІЛЬНІСТЬ

Серйозною проблемою у сфері страхування фінансових ризиків є висока вартість їхнього аналізу. Через це принципова можливість страхування фінансового ризику (на відміну від страхування інших видів ризику) ще не свідчить про його доцільність.

Щоб краще відчувати гостроту цієї проблеми, розглянемо статистику кредитних ризиків. За оцінкою автора, вони становлять не менше 80% від усіх фінансових ризиків і тому багато в чому визначають їх видові властивості взагалі.

За даними Градобанку [7], які стосуються кредитування об'єктів малого і середнього бізнесу, що здійснювалося в рамках кредитної лінії Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР),

у 1996 році із 250 проектів було прокредитовано всього 11. Це становить близько 4% і характеризує якість проектів, які пропонуються для кредитування. Роблячи певну поправку на вимогливість стандартів ЄБРР, наведений показник можна вважати близьким до середнього (за неофіційними даними, аналогічний показник для вітчизняних кредитів становить 10—15%).

Витрати на експертизу середнього за складністю проекту (вартістю 0.1—1 мільйон доларів США) становлять, за оцінкою автора, приблизно 0.3—1.5 тисячі доларів. Якщо середній показник якості проектів вважати рівним 10% від їх загального числа, а вартості експертизи — 0.5% від вартості проекту, то сумарні витрати на експертизу одного якісного проекту (з урахуванням витрат на експертизу відхилених) становитимуть 5% від його середньої вартості, що в цілому ставить під сумнів економічну доцільність страхування кредитних ризиків. Очевидно, без застосування спеціальної стратегії, завдяки якій вдалося б суттєво зменшити вартість експертизи, цю проблему вирішити буде складно.

У цьому плані вітчизняні банки уже накопичили певний досвід. Основним елементом обраної ними "стратегії економії коштів", які потрібні були б для проведення експертизи, стала застава майна позичальників, яка й спонукає останніх до повернення кредитів. А оскільки повернення кредитів таким шляхом майже забезпечується, то фактично відпадає потреба й у проведенні дорогих експертиз...

Іноді банки застосовують гарантії страхових компаній, що рівнозначно використанню застави.

Очевидна пасивність фінансово-кредитних установ у пошуку інших методів зменшення витрат на експертизу пояснюється великим попитом на кредити, який значно перевищує пропозицію. Це дає змогу банкам ретельно відбирати позичальників і фактично диктувати їм свої умови. Страхові компанії таких можливостей не мають, оскільки не є обов'язковими учасниками кредитно-фінансових відносин, а якщо й беруть у них участь, то, як правило, у тих випадках, коли позичальник не має повноцінної застави, що вимагає від страхової компанії виконання ретельної експертизи проекту. Тож розробка методів зменшення витрат на експертизу проектів є для страховиків надзвичайно важливим та актуальним завданням.

На думку автора, експертиза повинна бути постійно спрямована на пошук та усунення зовнішніх і внутрішніх протиріч в інформації про проект. Умовно

протиріччя можна поділити на зовнішні і внутрішні.

Найпоширеніші серед зовнішніх протиріччя такі:

- невідповідність договорів, що додаються до проекту, юридичній формі, яка захищає інтереси виконавця проекту;

- невідповідність рентабельності проекту діючій процентній ставці за кредитом;

- невідповідність запланованих обсягів виробництва смислові ринку тощо.

Серед внутрішніх протиріччя можна назвати:

- невідповідність професійного досвіду виконавця проекту його складності;

- невідповідність графіка погашення заборгованості, пов'язаної з реалізацією проекту, із початком одержання прибутків; невідповідність термінів кредитування та окупності проекту тощо.

Послідовність усунення виявлених протиріччя повинна відповідати ступеню їх впливу на рівень ризику (за принципом "від складного — до простого"). Критерії ступеня впливу протиріччя на рівень ризику мають коригуватися в міру накопичення інформації про проект.

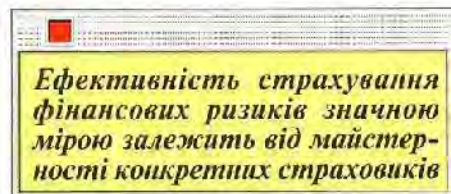
Знизити трудові затрати у процесі проведення експертизи можна шляхом звільнення експерта від необхідності обов'язкового аналізу менш важливих недоліків проекту до усунення страховальником серйозніших прорахунків. При такому підході експертиза неякісних проектів може бути завершена уже на її початковій стадії.

В окремих випадках доцільно відмовитися від стандартної вимоги до страховальника про одночасне надання всіх необхідних документів (їх здебільшого

10—20). Черговість надання документів повинна відповідати ступеню їхнього впливу на рівень ризику.

Практика свідчить, що в більшості випадків експертиза проекту може обмежитися ретельним аналізом документів досвідченим аналітиком (своєрідним "хакером" від страхування) без залучення інших спеціалізованих служб, зокрема служби безпеки, робота якої коштує досить дорого.

Великі витрати, пов'язані з аналізом

фінансових ризиків, обумовлюють межу вартості окремого ризику, за якою його страхування стає для страхової компанії економічно недоцільним. Зазвичай ця вартість становить десятки тисяч доларів США. Тож у сфері страхування фінансових ризиків ризик страхової компанії, як правило, виявляється досить високим.

Цим пояснюються певні особливості технології прийняття рішення про страхування фінансових ризиків, яка істотно відрізняється від технологій класичних видів страхування.

Як відомо, процедура страхування класичних ризиків настільки формалізована (стандартизовані поліси, договори, тарифи тощо), що майже ніколи не виникає потреби у проміжній участі в ній з боку вищого керівництва страхової компанії.

У сфері страхування фінансових ризиків, навпаки, усі принципові рішення щодо кожного ризику приймаються ви-

ключно вищим керівництвом компанії. Але функціональні обов'язки керівників компанії не передбачають оперативної діяльності. Окрім того, дається взнаки певна адміністративна "віддаленість" лідерів компанії від експертів. Це певною мірою знижує ефективність діяльності страхової компанії у сфері страхування фінансових ризиків.

Отже, перш ніж створювати організаційну структуру, зорієнтовану на страхування фінансових ризиків, слід зрозуміти суть та особливості цього виду страхування, підготувати чи підібрати відповідних фахівців, зважаючи на те, що це робота творча, яка потребує і професійних знань, і покликання.

Література:

1. Страхування ринку України (справочник) // *Фінансові послуги (спеціальний випуск)*. — 1998. — №2.
2. Страхування ринку України (справочник). — *Ліга страхових організацій України*. — 1997.
3. Закон України "Про страхування".
4. Закон України "Про застава".
5. Інструкція про порядок видачі суб'єктам підприємницької діяльності ліцензій на право здійснення страхової діяльності на території України. Умови і правила її здійснення та контроль за її виконанням. — *Ліцензійна палата при Міністерстві економіки України, Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю*. №ЛП—18/78, 1996.
6. Хорин Л. *Преимущества учета локальной вероятности наступления страхового события при страховании групповых рисков*// *Фінансові послуги*. — 1997. — №№4 — 5. — С. 44 — 49.
7. Омельяненко А. *Кредитные линии ЕБРР: 5% прибыли и международное признание* // *City*. — 1996. — 9 апреля. — С. 6.

Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті*

відсотки річних

Серпень 1998 р.	
На міжбанківському ринку:	
За кредитами, наданими іншим банкам	41.88
За кредитами, отриманими від інших банків	41.21
За депозитами, розміщеними в інших банках	35.24
За депозитами, залученими від інших банків	33.38
На небанківському ринку:	
За кредитами	57.07
За депозитами	22.98

* За щоденною звітністю банків.

Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування Національним банком України комерційних банків у 1998 р.

відсотки

Показники	1998 р.	У тому числі за серпень
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків, усього	100	100
У тому числі через:		
— кредитні аукціони	—	—
— ломбардне кредитування	25.4	25.1
— операції РЕПО	66.0	69.2
— інші механізми	7.6	5.7

Матеріали підготовлено емісійно-кредитним департаментом Національного банку України.

НОТАТКИ ЖУРНАЛІСТА

Ціна надмірного державного споживання

За сім років ринкових трансформацій на пострадянському терені чітко окреслився унікальний український феномен: країна, яка володіє потужним природним, виробничим і людським потенціалом, залишилася чи не єдиною, де триває економічний спад. Учасники проведеного в НБУ круглого столу "Надмірні державні витрати та реальне економічне зростання. Міжнародний досвід та уроки для України" ще раз довели: найвідчутніше процес реформування в Україні стримують надмірні державні витрати.

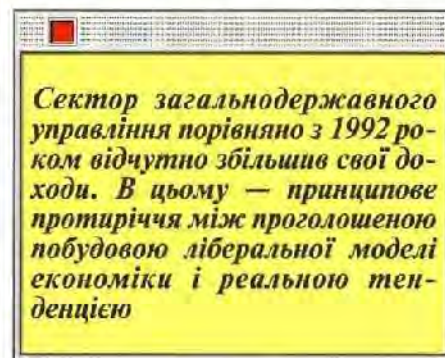
УКРАЇНЬСЬКА ГОЛОВОЛМКА

Символічно, що круглий стіл "Надмірні державні витрати та реальне економічне зростання. Міжнародний досвід та уроки для України" відбувся в Національному банку України практично в день, коли стало відомо про позитивне рішення МВФ щодо надання Україні кредиту розширеного фінансування. Дискусію вели представники Адміністрації Президента, Національного банку, Верховної Ради України, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Німецької консультативної групи з економічних питань при уряді України, Українсько-європейського консультативного центру з питань законодавства, Центру соціальних та економічних досліджень, Гарвардського інституту міжнародного розвитку та інших фінансово-економічних інституцій.

Поверхом нижче в НБУ представники уряду, банківської системи, біржового комітету УМВБ працювали над розробкою нових механізмів функціонування валютного і фінансового ринків відповідно до умов, які склалися в Україні та за її межами. У той же час уряд України і Верховна Рада готували проєкт бюджету 1999 року. Рішення стосовно витрат, податків, запозичень, які приймаються в ході цієї роботи, матимуть вирішальний вплив на українську

економіку як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді. Тож дуже важливо було показати, до чого спричинилася існуюча практика розподілу ресурсів і до яких наслідків може призвести її продовження.

Серед постсоціалістичних країн наша держава виділяється темпами падіння виробництва і зниженням життєвого рівня. Януш Ширмер (Гарвардський

інститут міжнародного розвитку) у своєму дослідженні зауважив: Україна створила прецедент, що суперечить стандартним економічним концепціям, згідно з якими обсяг виробництва та економічне зростання країни вимірюються її фізичним і людським капіталом. В Україні ці показники високі, однак продуктивність праці залишається низькою порівняно не тільки з країнами Європи, а й навіть Південної Аме-

рики. Її можна порівняти хіба що з малорозвинутими країнами Африки та Південної Азії, де "кількість" і "якість" людського та фізичного капіталу набагато нижчі. Розмір зарплатні висококваліфікованих спеціалістів в Україні нижчий, ніж у робітників невисокої кваліфікації у багатьох бідних країнах "третього світу".

ГІПОТЕЗА ТА ДОКАЗИ

Директор Інституту економічного прогнозування НАН України, академік НАН України Валерій Гець на великому статистичному матеріалі дослідив вплив індексу споживчих цін на зростання валового внутрішнього продукту. На такі дослідження наштовхнув приклад Чехії, Угорщини, Польщі, Естонії, де останнім часом відбувається помітне економічне зростання, яке розпочалося в цих країнах при значно вищих темпах зміни споживчих цін, ніж маємо сьогодні в Україні. Було висунуто гіпотезу про те, що зв'язок між темпами економічного зростання і темпами інфляції визначається критичним показником — рівнем державного споживання.

Аналіз, проведений щодо всіх країн світу з невисоким рівнем доходів на душу населення, виявив, що в країнах із 10-процентним рівнем загальнодержавного споживання темпи економічного зростання від 3 до 6% зустрічаються в 10 разів частіше, ніж у країнах із рівнем державного споживання понад 20% (таблиця 1). Такий же аналіз було проведено для групи країн із темпами економічного зростання від 0 до 3%. І теж простежується цілком однозначна закономірність (таблиця 2): у групі країн із рівнем державного споживання менше 10% навіть значна інфляція не могла перешкодити економічному піднесенню. Проте якщо рівень державного споживання становив понад 20%, зберегти ті ж темпи економічного зростання вдавалося лише за інфляції, яка не перевищувала 20%.

Якщо в цьому контексті простежити динаміку економічних змін в Україні (таблиця 3), то виявиться, що ступінь втручання держави в економіку залишився надзвичайно високим. Нефінан-

Таблиця 1. Залежність між рівнем інфляції, загальнодержавним споживанням і динамікою ВВП у країнах, що не входять до групи високорозвинутих (1985—1995 рр.)

Рівень загальнодержавного споживання, % від ВВП	< 10	10—14	15—19	20—25	> 25
Кількість спостережень, країно-років	181	289	232	112	60
Кількість спостережень, що підтверджують одночасний приріст ВВП до рівня понад 3%, а дефлятора ВВП до рівня понад 15%	60	87	41	12	6
Частка зазначених спостережень від їх загальної кількості, %	33.1	29.1	17.7	10.7	10.0
Середній приріст ВВП по групі, %	5.9	5.9	5.1	6.1	6.5
Середня величина дефлятора ВВП по групі, %	48.3	85.9	134.0	12.0	7.0

Таблиця 2. Залежність між рівнем інфляції, загальнодержавним споживанням і динамікою ВВП для країн із невисоким рівнем доходів по групі, де приріст ВВП становив 1–2,9% упродовж 1986–1995 років

Рівень загальнодержавного споживання, % від ВВП	< 10	10–14	15–19	20–25	> 25
Середній темп приросту ВВП, %	1.8	2.0	1.9	2.1	2.1
Середній темп приросту дефлятора ВВП, %	59.6	29.8	17.9	17.5	16.1

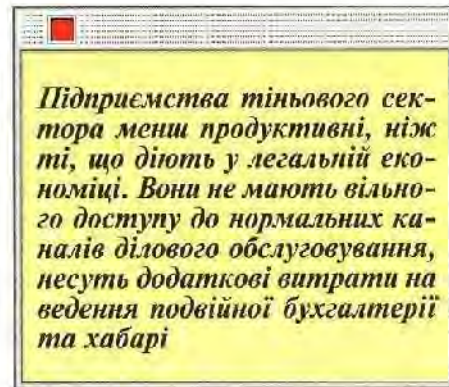
совий її сектор порівняно з 1992 роком має всього 5,4% реальних доходів; у фінансовому секторі, який у 1993–1994 роках одержував надзвичайно високі доходи, нині вони становлять усього 22% від рівня 1992 року. А от сектор загальнодержавного управління порівняно з тим же періодом у реальному обчисленні відчутно збільшив свої доходи. Отже, маємо принципове протиріччя між декларованою побудовою ліберальної моделі економіки, за якої ступінь державного втручання в економіку повинен знижуватися, і реальною — зовсім протилежною — тенденцією.

До такого висновку дійшли і фахівці НБУ (див.: В. Ющенко, В. Лисицький. Надмірне державне споживання — головний фактор фінансової нестабільності України // Вісник Національного банку України. — 1998. — № 8. — С. 3–10). У своєму добре аргументованому дослідженні вони показали, що одним із найпотужніших чинників кредитних емісій, які спровокували гіперінфляцію, знекровили виробництво і звели до мінімуму споживання найширших верств населення, є надмірні державні витрати. Джон Хансен (Світовий банк) також визнає, що надмірні державні витрати в Україні та монополізація урядом фінансових ресурсів призвели до збільшення грошової маси, інфляції, економічної нестабільності, зростання тіншової економіки і різкого скорочення інвестицій у виробничі активи, які конче потрібні Україні для відновлення економічного зростання.

Саме надмірне державне споживання створює бюджетну проблему. Значимо, що іноземні експерти виявили неабияку обізнаність із принципами формування бюджету “по-українськи”. Жерар Дюшен (Українсько-європейський консультативний центр з питань законодавства) на фактичному матеріалі показав, як за рахунок неплатежів та фіскальних привілеїв спотворюються звітні дані та створюється враження, що здійснюються заходи щодо обмеження видатків і зниження податкового тиску. Так, згідно з його розрахунками у 1996 році доходи бюджету від податків становили 38,2% від ВВП замість 56,5%, які належали зібрати. Різниця — 18,3% від ВВП — була подарована певним підприємствам і структурам у вигляді

субсидій, які формально до бюджету не було включено. Міжнародні організації, які надають допомогу Україні, наполягають на тому, щоб у бюджеті були представлені справжні цифри: 56,5% — доходів, 18,3% — витрат; привілеї слід розписати спочатку в дохідній частині, а потім — у витратній, із конкретним значенням тих, хто їх отримує. Інакше можна хибно констатувати, що витрати і податки скорочуються. Насправді ж тим, хто дійсно платить податки, доводиться нести завищений відносно декларованого податковий тягар, оскільки вони платять і за тих, хто користується пільгами. Система, на думку Жерара Дюшена, — несправедлива і нечесна. Тому цілком закономірно, що від неї тікають у тіншову економіку.

Представник консультативного центру зауважив: попри те, що в бюджет надходять податки, а про витрати на інвестиції — смішно говорити, — зборгованість щодо виплати зарплат і пенсій зростає. Куди ж зникають кошти? Ка-

жуть, що вони йдуть у “приватні структури”, які накопичують стартовий капітал. Погоджуючись із тим, що такий капітал прислужився б дієвим інструментом реформування й розвитку країни в майбутньому, іноземні кредитори спочатку воліли не говорити про це вголос. Проте тепер, сказав Жерар Дюшен, вони вже не вірять у цю схему і не бажають давати грошей, якщо в країні й надалі практикуватимуть такий підхід.

Марек Домбровський (Центр соціальних та економічних досліджень) у своєму виступі поставив за мету довести, що навіть за умов збалансованого бюджету, коли держава може знайти кошти для фінансування високих ви-

датків, не можна уникнути негативних наслідків.

При перерозподілі коштів через державу реалізується вкрай неефективна схема їх витрачання: чиновник купує не за свій коштів і не для себе, тож його не цікавить ні ціна товару чи послуги, ні їхня якість чи корисність. Зазвичай марнотратство супроводжується гучними лозунгами та специфічними проблемами, що виникають при взаємодії державного замовника і комерційного постачальника. Навіть із досвіду західних країн зі стабільною економікою відомо, що там, де розміри перерозподілу державою національного доходу дуже високі, а масштаб державних закупівель величезний, неминуче розквітає корупція.

НАСЛІДКИ

Марек Домбровський проаналізував ситуацію на мікро- та макроекономічному рівні. Високі державні видатки означають обмеження свободи вибору споживача: рішення стосовно використання частини його доходу приймає не він, а держава. Державне споживання значно програє за ефективністю індивідуальному, яке реалізується на ринкових засадах.

Високі видатки потребують високих надходжень, передусім за рахунок високих податків. Це призводить до деформацій у сфері розподілу ресурсів, зниження конкурентоспроможності економіки, зменшення зацікавленості в економічній активності, відходу в тіншову економіку. Енергія людей спрямовується не на те, щоб заробляти за рахунок виробництва товарів і надання послуг, а на лобювання своїх інтересів, тиск і паразитування на державі, яка розподіляє ресурси.

На макrorівні надмірні державні видатки призводять до бюджетного дефіциту, а це — інфляція, негайна або відстрочена, як сталося в Росії. Навіть при збалансованому бюджеті надмірні видатки означають, що знижується макроекономічна частка збереження ВВП, зростає частка його споживання, знижуються можливості розвитку економіки.

В Україні надмірне державне споживання, як показали Віктор Ющенко та Віктор Лисицький, радикально звузило відтворювальну здатність реального сектора економіки, згенерувало потужний розвиток тіншової економіки, призвело до монополізації державою кредитування та грошового обігу.

Надмірні урядові витрати, на думку Джона Хансена, призводять до бюджетного дефіциту, а відтак — до інфля-

ції. Зростає тягар обслуговування боргу, накопичується заборгованість щодо заробітної плати та пенсій, скорочуються інвестиції у виробничу сферу, зростає загроза економічної нестабільності.

У міру того, як уряд збільшує податковий тиск, аби фінансувати свої надмірні витрати, рентабельність підприємств, які сплачують податки, знижується. Багато з них переходить до тіньової економіки. Такі підприємства (попри те, що можуть бути прибутковими для своїх власників) менш продуктивні, ніж ті, які діють у легальній економіці. Вони не мають вільного доступу до нормальних каналів ділового обслуговування, фінансової і державної підтримки; несуть додаткові витрати на ведення подвійної бухгалтерії; платять хабарі як державним посадовим особам, так і мафіозним структурам.

Витрати уряду на споживання надто великі порівняно із сукупними державними витратами. Відтак унеможливаються державні інвестиції в активи, які б сприяли підвищенню ефективності національної економіки, поліпшенню якості життя громадян України, привабливості держави для інвесторів. Фінансування державного дефіциту витісняє довгострокові інвестиції у виробниче обладнання та інфраструктуру. Високі витрати на державні послуги можуть дозволити собі лише багаті країни, які вже мають ефективну виробничу інфраструктуру, — інакше б вони не були багатими.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Спектр заходів, які радили шонайшвидше запровадити іноземні та вітчизняні експерти, передбачає передусім проведення структурної, податкової та адміністративної реформ.

Стосовно зростання цін експерти вважають, що в Україні для цього немає економічних підстав. По-перше, якщо порівняти українські ціни зі світовими, курс гривні не є завищеним. По-друге, конкурентоспроможність українських виробів за девальвації гривні не зростає, а знижується, оскільки традиційний український експорт має великий імпортований компонент — імпортовані енергоносії.

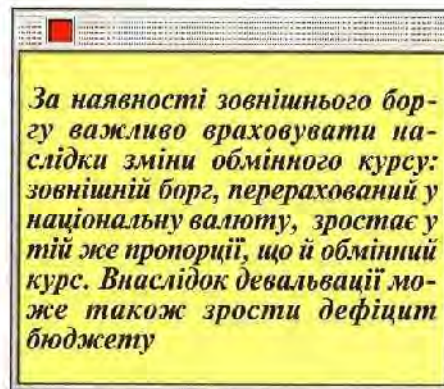
Меллерс Феліпітас (Німецька консультативна група з економічних питань при уряді України) зауважила, що за наявності зовнішнього боргу важливо враховувати наслідки зміни обмінного курсу: зовнішній борг, перерахований у національну валюту, зростає у тій же пропорції, що й обмінний курс. Внаслідок девальвації може також зрости і дефіцит бюджету.

Таблиця 3. Реальні зміни доходів по секторах економіки України (1992 р. — 100%)

Роки	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Нефінансовий сектор, %	100	43.9	24.2	10.8	4.4	5.4
Сектор домашніх господарств, %	100	56.4	44.4	47.7	41.9	42.3
Фінансовий сектор, %	100	233.3	131.6	17.8	13.9	22.8
Сектор загальнодержавного управління, %	100	130.6	143.1	136.5	124.7	112.5

З огляду на те, що Україна, на думку міжнародних спостерігачів, залишається переобтяженою боргами, бюджетні поточного та 1999 років мають бути бездефіцитними. Пан Султан із Гарвардського інституту радив перейти від бюджетного дефіциту до бюджетного надлишку, навівши приклад Мексики, яка в кризовій ситуації зуміла за один рік змінити ситуацію з 6% дефіциту на 2% надлишку.

Гостру проблему короткострокових боргів треба вирішувати шляхом їх

ефективної реструктуризації. Іноземні інвестори, які надали Україні позики під високі відсотки, йшли на серйозний ризик. Якщо тепер вони відмовлятимуться від реструктуризації, то можуть втратити не тільки очікуваний прибуток, а й вкладені кошти. Міжнародна спільнота, як заявили представники Українсько-європейського консультативного центру з питань законодавства, не збирається гарантувати ці операції, а МВФ за будь-яких обставин не надаватиме кредиту для погашення цих позик. На реструктуризацію мають погодитися й українські банки, які одержували високі прибутки за державними облігаціями.

Радник міністерства фінансів США в НБУ **Дарвін Бек** вважає, що в Україні треба на фундаментальному рівні розпочати податкову реформу. Необхідно організувати публічні обговорення того, чим повинен займатися уряд і які його дії варто фінансувати з бюджету. Потрібно визначити функції уряду, встановивши пріоритети: національна безпека, судова влада, освіта, охорона здоров'я, виплата пенсій, основні соціальні програми. Все інше можна пере-

дати приватному сектору. Коригування субсидій сільському господарству, вугільній промисловості тощо слід проводити поетапно; відповідним секторам економіки необхідно дати час для адаптації.

Серед рекомендацій **Віктора Юшенка** і **Віктора Лисицького** — значно скоротити всі невиробничі витрати, одночасно лібералізувавши підприємницьку діяльність.

Усі без винятку учасники круглого столу наголошували на необхідності прискорення процесу приватизації. Уряду і парламенту слід оприлюднити прозорий механізм приватизації та ініціювати швидку процедуру, яка не залишатиме місця для зволікань.

При проведенні податкової реформи експерти радили знизити податковий тиск, розширити базу оподаткування, скасувати невірні пільги.

Співробітники Українсько-європейського консультативного центру з питань законодавства впевнені: бюджетні проблеми можна вирішити таким чином, що властиво зменшити, а згодом і повністю ліквідувати заборгованість щодо заробітної плати, зберігши водночас видатки на освіту, пенсії, охорону здоров'я та державну безпеку на нинішньому рівні, не збільшуючи дефіциту бюджету. Зменшення видатків можна і треба досягти шляхом скорочення субсидій, скасування недоцільних і численних податкових пільг. Податкова заборгованість недопустима взагалі. При цьому наголошувалося, що надзвичайні заходи, до яких вдавався український Прем'єр-міністр, слід розцінювати лише як виняток.

Круглий стіл завершився створенням комісії з опрацювання та узагальнення рекомендацій, які вона має найближчим часом видати і запропонувати відповідальним особам уряду та парламенту.

Учасники круглого столу висловили впевненість у тому, що Україна має реальну можливість стати на шлях стабільного зростання, ринкових реформ, зміцнення демократії та соціального прогресу. Для цього слід об'єднати зусилля Президента, Верховної Ради, уряду, всього народу.

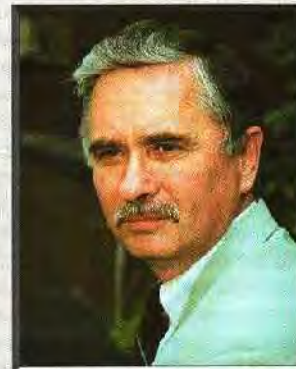
Олег Бакун,
"Вісник НБУ".

Олег Вербінський,
головний економіст українсько-американського проекту "Продаж землі підприємствам в Україні".

Віктор Туракевич,
менеджер українсько-американського проекту "Продаж землі підприємствам в Україні".

КОНЦЕПЦІЯ

Продаж землі підприємствам: чому це вигідно всім

Приватизацію землі підприємствами України нині багато хто розцінює як ключовий символ українських економічних реформ. Після роздержавлення та акціонування великих і середніх підприємств наступним логічним кроком є приватизація землі. З багатьох причин її продаж підприємствам розглядається як стратегічне питання, що має важливе значення для населення та економіки країни. Отож варто проаналізувати, чим вигідна приватизація.

Українське законодавство (а саме: Конституція України (стаття 14) та Указ Президента України "Про приватизацію та оренду земельних ділянок несільськогосподарського призначення" від 12 липня 1995 року) дозволяє підприємствам, що перебувають у приватній чи колективній власності, приватизувати надані їм земельні ділянки несільськогосподарського призначення. В умовах нестачі бюджетних коштів уряд України повинен розглядати приватизацію землі підприємствами як важливе джерело надходжень до бюджету. На користь такого підходу свідчить і досвід інших країн, що розвиваються.

Вважаємо, що настав час серйозно, на найвищому рівні посприяти програмі приватизації землі підприємствами. З огляду на це зупинимось на деяких позитивних для уряду України результатах продажу земельних ділянок підприємствам, особливу увагу зосередивши на оцінці обсягів можливих надходжень до бюджету. Ілюстрацією слугуватиме один із регіонів України, де ми провели невелике дослідження, — Тернопільська область.

ПРИВАТИЗОВАНІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПОТЕНЦІЙНІ ПОКУПЦІ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Відповідно до зазначеного указу Президента України свої земельні ділянки можуть приватизувати такі категорії несільськогосподарських підприємств:

- ◆ існуючі чи новостворені приватні підприємства;
- ◆ повністю приватизовані державні підприємства;
- ◆ приватні компанії чи фізичні особи, які стали власниками об'єктів неза-

вершеного будівництва.

На Тернопільщині, площа якої становить 2.28% від загальної площі України, а населення — 2.29% від її населення (див. таблицю), налічується 263 великих та середніх підприємства, що підлягають приватизації. Це 2.52% від загальної кількості подібних підприємств в Україні. Крім того, область має 299 об'єктів незавершеного будівництва, які підлягають продажу на аукціонах або конкурсах¹. Сучасний стан приватизації та темпи продажу акцій підприємствами Тернопільщини можна відобразити за допомогою діаграми.

Як бачимо, з 263 підприємств 42 (34 — несільськогосподарських та 8 — сільськогосподарських) продали 100% своїх акцій, 116 — понад 70%, 65 — менше 70%, репта 40 підприємств перебуває у процесі підготовки до приватизації. Із 299 об'єктів незавершеного будівництва у приватну власність продано лише 16.

З наведених у таблиці даних випливає, що підприємства Тернопільщини загалом займають близько 4500 гектарів землі, яку вони можуть приватизувати по завершенні процесу акціонування. Частка цієї землі становить 0.3% від загальної площі області.

Отже, принаймні 50 повністю приватизованих підприємств (34 — несільськогосподарських та 16 об'єктів незаверше-

¹ Інформацію подано за статистичними даними Фонду державного майна України.

Таблиця 1. Характеристики Тернопільської області

Населення, тис. чол.		1200
Загальна площа, кв. км		138000
Великі та середні підприємства, що знаходяться в процесі приватизації	Кількість	263
	Площа, га	4100
Об'єкти незавершеного будівництва, що підлягають приватизації	Кількість	299
	Площа, га	400

ного будівництва) можуть уже сьогодні приватизувати свої земельні ділянки. Це приблизно 340 гектарів. Щоб підрахувати обсяг надходжень до бюджету від приватизації цієї площі, лишається з'ясувати середню ціну 1 гектара несільськогосподарських земель на Тернопільщині.

ЦІНА ЗЕМЛІ

В Україні, де ринкові відносини в земельній сфері ще не набули належного розвитку, співіснують дві методики оцінки земель: грошова, яка здійснюється в рамках розрахункового ціноутворення на підставі уявлень про оптимальне використання земель, та експертна, яка ґрунтується на ринкових принципах. В основі грошової оцінки — капіталізація рентного доходу. Тобто ціна землі за цією методикою визначається як поточна вартість щорічного прибутку, який можна отримати від використання земельної ділянки. Грошова оцінка — це, власне, нормативна оцінка, яка формується на відмінних від ринкових засадах. Поза увагою лишаються такі, скажімо, фактори, як конкретні обставини майнової угоди, попит і пропозиція на земельні ділянки певної категорії в тому чи іншому регіоні, умови інвестування тощо. Тому доцільніше застосовувати експертну оцінку, яка, враховуючи всі ці чинники, дає змогу об'єктивно визначити вартість ділянки.

Щоб об'єктивно оцінити вартість землі та можливий обсяг надходжень від продажу 340-гектарної площі в Тернопільській області, ми визначили ринкову ціну несільськогосподарської землі

в цьому регіоні. Розрахунки, проведені експертами проекту "Продаж землі підприємствам в Україні", засвідчили, що середня ціна 1 квадратного метра землі на Тернопільщині — орієнтовно 11.25 гривні. Тобто вартість 340 гектарів землі, яку можна приватизувати, становить **38 млн. 250 тис. гривень**. Цих коштів вистачило б, аби впродовж 15 місяців виплачувати заробітну платню всім учителям Тернопільщини, або профінансувати прокладання 1700 кілометрів газопроводу, або більш як на чверть оновити тракторний парк області². Зауважимо, що зазначені 340 гектарів — це якихось 0.02% від загальної площі Тернопільської області, отже, обсяг надходжень може бути значно більшим, якщо врахувати цілий ряд підприємств, які мають право на приватизацію своїх земельних ділянок, — тобто існуючі й новостворювані приватні підприємства на зразок комерційних банків, автозаправних станцій тощо. Із 1994 року повністю приватизовано 1217 об'єктів, які теж є потенційними покупцями своїх земельних ділянок. Коло потенційних покупців повсякчас зростає, а відтак зростає імовірність залучення до бюджету країни додаткових коштів, пов'язаних із продажем землі підприємствам.

Зважаючи на прийняту Верховною Радою України державну програму приватизації на 1998 рік, можна передбачити, що до кінця поточного року в Тернопільській області буде стопроцентно приватизовано приблизно 160 підприємств.

ВИСНОВКИ

Однією з нагальних проблем української економіки є нерозвиненість земельного ринку. Більшість підприємств майже не має майна, яке вона могла б заставити, щоб одержати кредитні позики. За відсутності приватної власності на землю в Україні швидко створюються умови нестачі капіталів. Це призводить до того, що ефективні підприємства не мають змоги розширитися, а менш ефективні скорочують виробництво. В умовах ринкової економіки, коли земля є товаром, яким можна вільно торгувати, формується тенденція поступового переходу землі у власність рентабельних підприємств, які в змозі придбати або орендувати землю. Це, безсумнівно, сприяє економічному

зростанню країни в цілому. Отож на даному етапі урядові України варто всіляко сприяти приватизації підприємствами їхніх земельних ділянок.

Крім позитивного впливу на економіку країни взагалі, цей процес містить низку конкретних позитивних моментів, серед яких слід врахувати, зокрема, такі:

1) кошти, отримані від продажу земельних ділянок, сприятимуть здійсненню програм соціально-економічного розвитку;

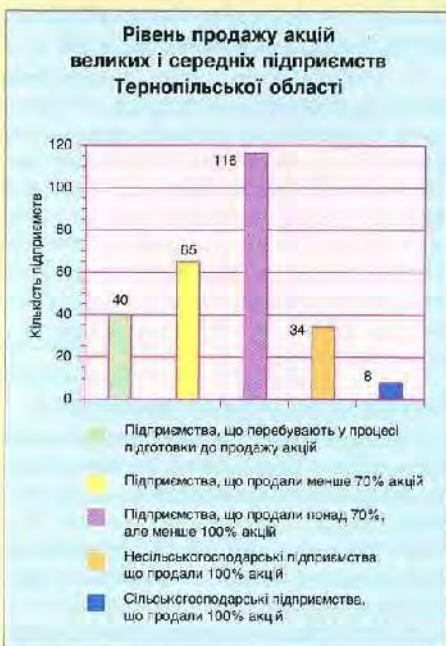
2) податок на землю, продану підприємствам, — надійніше джерело надходжень до бюджету, ніж орендна плата за неї. Земельний податок дає змогу органам місцевого самоврядування здійснювати моніторинг якості землі та змінювати залежно від інфляції ставки податку шляхом щорічних переоцінок нерухомості, що не завжди можливо за угод про її оренду;

3) політика, орієнтована на розвиток підприємств, сприяє економічному зростанню регіону в цілому. Підприємства, які володіють землею, можуть інвестувати більше коштів на власний розвиток. Їх можна використати не лише на розширення виробництва, а й для підвищення якості земель, створення робочих місць у регіоні;

4) розвиток ринку нерухомості допомагає стабілізувати ринкові ціни продажу та оренди. Коли ринок стабільний, місцева влада має кращі можливості для диференціації податку на землю і може точніше оцінити вартість землі в різних економічних зонах.

Стимулювання приватизації земельних ділянок несільськогосподарського призначення безпосередньо впливатиме на поліпшення економічної ситуації в країні, оскільки кошти, одержані від їх продажу підприємствами, можуть допомогти уряду вирішити проблеми щодо виплати пенсій, заробітної плати працівникам бюджетної сфери, обмежити інфляцію, підтримати національного товаровиробника. Згідно зі статистичними даними Фонду державного майна України нині повністю приватизовано 16454 малих та 4700 великих і середніх підприємств. Вони є потенційними покупцями своїх земельних ділянок, і за рахунок їхніх коштів можна значно зменшити дефіцит бюджету та забезпечити національну економіку інвестиціями.

Насамкінець зауважимо: щоб усе зазначене вище вдалося здійснити, оцінка вартості землі має ґрунтуватися на ринкових принципах. Це забезпечить найвірогіднішу ціну, а відтак стимулюватиме підприємств до викупу своїх земельних ділянок.

² Згідно з інформацією Тернопільського обласного управління освіти річний бюджет зарплати вчителів області становить 23 млн. 300 тис. грн.; заданими ВАТ "Тернопільгаз", прокладання одного метра газопроводу коштує 18 грн.; 8000 тракторів потрібно для повного відновлення парку тракторів по області в цілому (інформація Тернопільської державної адміністрації).

“Продаж землі підприємствам в Україні. Посібник”

Під такою назвою в рамках українсько-американського проекту “Продаж землі підприємствам в Україні” (УКРелс) вийшов двотомний посібник, у якому подано юридичне обґрунтування продажу землі підприємствам, механізми приватизації землі, форми необхідної документації тощо. Пропонуємо короткий огляд посібника. Докладнішу інформацію та сам посібник можна отримати в головному (Київ, 252054, вул. Богдана Хмельницького, 55-б, тел. (044) 246-89-14, 246-89-17) та регіональних офісах УКРелс (у Харкові, Львові, Донецьку).

Проект

Проект “Продаж землі підприємствам в Україні” здійснюється компаніями “Рикавери Груп” та “Кемонікс Інтернешнл” за підтримки Адміністрації Президента України, Державного комітету України по земельних ресурсах, Державного комітету з будівництва, архітектури та житлової політики України, Фонду державного майна України, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Мета проекту:

- ◆ допомога територіальним громадам у започаткуванні процесів приватизації землі підприємствами;
- ◆ допомога підприємствам у придбанні землі та продажу її надлишків приватним власникам;
- ◆ навчання персоналу з економічних, юридичних та практичних аспектів приватизації землі підприємствами задля сприяння розвитку ринку землі в Україні.

Загальні засади

права власності на землю

Ефективне землекористування. Власники землі завжди прагнуть використати свою землю якнайкраще, запровадити на ній ефективне господарювання.

Зниження обсягів витрат на господарювання. Розвинутий та ефективний ринок землі знижує витрати на господарювання для всіх, хто працює з нерухомістю, за рахунок зниження ризику та легшого доступу до інформації.

Збільшення обсягів офіційної економіки. За умови надійності прав власності та активної діяльності ринку нерухомості угоди, пов'язані із землею, стануть значно прозорішими, тому в суб'єктів господарювання знизиться зацікавленість у тому, щоб брати участь в оборудках тіньового сектора економіки.

Переваги від продажу землі підприємствам для територіальних громад

Отримання одноразового доходу від продажу землі. Кошти від продажу земельних ділянок спрямовуються на здійснення місцевих програм соціально-економічного розвитку.

Стабільність надходжень коштів від продажу землі. Податок на землю, продану у власність підприємствам, — стабільніше джерело надходжень до бюджету, ніж орендна плата за ту ж ділянку землі.

Прискорення економічного розвитку. Продаж землі сприятиме зниженню управлінських витрат органів місцевої влади, оскільки ця функція перейде до нових власників.

Переваги для підприємств від придбання землі у власність

Придбання землі поліпшує доступ до капіталу. Оскільки земля є капіталом, який із часом не втрачає вартості, її придбання підприємством підвищує його можливості щодо залучення капіталу:

1) за рахунок поліпшення його балансу, оскільки вартість позики з часом зменшується пропорційно зростанню вартості основного капіталу;

2) завдяки можливості використовувати основний капітал як спосіб забезпечення зобов'язань.

Придбання землі поліпшує умови для управління та інвестування. Власники та іноземні інвестори роблять інвестиції наперед у нерухомість, яка знаходиться у власності підприємств.

Земля збільшує свою вартість. Приватні підприємства, які володіють землею, господарюватимуть на ній так, щоб її вартість зростала.

Юридичні засади і законність приватизації землі підприємствами

Правовою основою для приватизації земельних ділянок підприємствами (юридичними особами) є Конституція України як акт найвищої юридичної сили.

Згідно зі статтею 14 Конституції України право власності на землю набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно на засадах закону.

У Земельному кодексі України юридичні особи не згадуються як суб'єкти права власності на земельні ділянки (за винятком недержавних сільськогосподарських підприємств). Тому його необхідно узгодити з Конституцією України.

Права власності на землю юридичних осіб визначено також в Указах Президента України:

◆ “Про приватизацію об'єктів незавершеного будівництва” від 14 жовтня 1993 року (з наступними змінами щодо права власності іноземних юридичних осіб на землю в Україні);

◆ “Про приватизацію автозаправних станцій, що реалізують пально-мастильні матеріали виключно населенню” від 29 грудня 1993 року;

◆ “Про приватизацію та оренду земельних ділянок несільськогосподарського призначення для здійснення підприємницької діяльності” від 12 липня 1995 року.

Правові засади оцінки земель в Україні

Правові засади плати за землю і грошової оцінки земельних ділянок визначені у таких законах та підзаконних актах:

◆ Земельний кодекс України від 13 березня 1992 року;

◆ Порядок оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів від 27 листопада 1997 року.

Згідно зі статтею 23 Закону “Про плату за землю” грошову оцінку земельної ділянки проводить Державний комітет України по земельних ресурсах за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України.

Закріплений у Законі України “Про плату за землю” єдиний порядок і спосіб оцінки земельних ділянок відповідно до затверджених методик не виключає можливості застосування експертної оцінки земельних ділянок із використанням ринкових способів оцінки у процесі приватизації землі та укладення цивільно-правових угод на вторинному ринку землі.

Принципи і методи оцінки міських земель в умовах переходу до ринкової економіки

У країнах із ринковою економікою існують загальновизнані підходи до оцінки землі. В Україні, де ринкові відносини в земельній сфері ще не набули розвинутого характеру, співіснують два способи оцінки земель: грошова оцінка, яка здійснюється в рамках розрахункового ціноутворення на підставі уявлень про оптимальне використання земель, та експертна оцінка, яка базується на ринкових принципах.

Порядок продажу землі підприємствам

Право на придбання земельних ділянок несільськогосподарського призначення у власність мають усі юридичні особи України, якщо:

- ◆ в їхньому статутному фонді відсутня будь-яка частка майна, що перебуває у державній власності;
- ◆ відповідно до законодавства України

про приватизацію вони є покупцями розташованих на земельній ділянці об'єктів, що приватизуються.

В Україні не можуть бути суб'єктами права власності на земельні ділянки:

- ◆ казенні підприємства;
- ◆ іноземні юридичні особи.

Об'єкти права власності

Об'єктами приватизації можуть бути:

- ◆ земельні ділянки для здійснення підприємницької діяльності, не пов'язаної з сільськогосподарським виробництвом;
- ◆ земельні ділянки, які знаходяться під об'єктами, що приватизуються або вже приватизовані;
- ◆ земельні ділянки під об'єктами незавершеного будівництва;
- ◆ земельні ділянки під автозаправними станціями, що реалізують пально-мастильні матеріали виключно населенню.

Стаття 4 Земельного кодексу України визначає категорії землі, яка не підлягає приватизації.

Органи приватизації земельних ділянок

Право управління землею належить місцевим радам або їхнім виконавчим органам. Повноваження органів місцевого самоврядування щодо передачі за плату земельних ділянок визначено у статтях 9—14 Земельного кодексу України. Ради або їхні виконавчі органи мають право:

- ◆ затверджувати перелік земельних ділянок, які пропонується передати у власність юридичних осіб за плату;
- ◆ вилучати земельні ділянки, що перебувають у користуванні юридичних осіб і громадян, із метою їх подальшої приватизації;
- ◆ визначати способи та умови приватизації земельних ділянок;
- ◆ затверджувати ціни продажу земельних ділянок підприємствам;
- ◆ укладати договори купівлі-продажу земельних ділянок;
- ◆ реєструвати права власності підприємств на землю;
- ◆ припиняти право власності на земельну ділянку або її частину в порядку, передбаченому чинним Земельним кодексом України;
- ◆ вирішувати земельні спори у межах своєї компетенції.

Способи придбання земельних ділянок у власність

- ◆ Купівля-продаж земельної ділянки юридичною особою України для підприємницької діяльності, не пов'язаної із сільськогосподарським виробництвом.
- ◆ Приватизація земельної ділянки несільськогосподарського призначення разом із приватизацією об'єкта, що знаходиться на ній.
- ◆ Приватизація земельних ділянок

несільськогосподарського призначення, на яких розташовані вже приватизовані підприємства.

Право власності на земельну ділянку можна придбати шляхом цільового продажу або на конкурентних засадах через проведення земельних аукціонів, комерційних конкурсів тощо.

Приватизація земельних ділянок під автозаправними станціями здійснюється лише через аукціон.

Придбання у власність земельних ділянок, які знаходяться під об'єктами, що приватизуються, здійснюється у той же спосіб, що й приватизація розташованих на них об'єктів.

Порядок придбання земельних ділянок для підприємницької діяльності

Рішення про продаж земельних ділянок для здійснення підприємницької діяльності приймає відповідна рада. Щоб забезпечити доступність і відкритість процесів передачі земельних ділянок у власність юридичних осіб, рада має опублікувати своє рішення у засобах масової інформації.

Заява та інші необхідні документи на придбання земельної ділянки

Заява на придбання земельної ділянки для підприємницької діяльності подається до відповідної місцевої ради або її виконавчого комітету.

Рада або виконавчий комітет на підставі пропозицій управління земельних ресурсів приймає рішення щодо продажу землі підприємству. Рішення ради або виконавчого комітету є підставою для укладення договору купівлі-продажу земельної ділянки. Укладений договір купівлі-продажу земельної ділянки підлягає нотаріальному оформленню з оплатою державного мита у розмірах, визначених Законом України "Про державне мито".

Зареєстрований у управлінні земельних ресурсів договір купівлі-продажу земельної ділянки є документом, що засвідчує право власності юридичної особи на земельну ділянку.

Особливості придбання земельних ділянок під приватизованими об'єктами

Якщо підприємство має державний акт на право постійного користування землею та проект відведення земельної ділянки, рада приймає рішення про відчуження земельної ділянки у власність підприємства.

Укладений договір купівлі-продажу земельної ділянки підлягає реєстрації.

Особливості придбання земельних ділянок у процесі приватизації підприємств

Земельні ділянки несільськогосподарського призначення, які знаходяться під

об'єктами, що приватизуються відповідно до законодавства України, можуть бути приватизовані разом із цими об'єктами.

Особливості придбання земельних ділянок під об'єктами незавершеного будівництва

Право на приватизацію земельних ділянок разом із об'єктами незавершеного будівництва мають юридичні особи України, у статутному фонді яких відсутня частка державної власності. Інші особи можуть отримувати земельні ділянки під об'єктами незавершеного будівництва на умовах оренди.

Приватизація земельної ділянки разом із об'єктом незавершеного будівництва здійснюється шляхом їх продажу на аукціоні або за конкурсом.

Обмеження щодо використання землі

Законодавство України накладає певні обмеження на використання землі у зв'язку з її місцем розташування і такими факторами, як охорона здоров'я, збереження природи, пам'яток історії та культури, технічна безпека.

Як вибрати земельну ділянку для викупу?

Підприємства, які хочуть скористатися можливістю придбання земельних ділянок у власність, повинні:

- ◆ з'ясувати, чи належать вони до підприємств, які мають право на придбання землі у власність;
- ◆ визначити, яку земельну ділянку вони хотіли б придбати у власність;
- ◆ з'ясувати, чи можна цю ділянку приватизувати;
- ◆ з'ясувати, чи можна цю ділянку використати для мети, в якій зацікавлене підприємство;
- ◆ з'ясувати всі обмеження щодо її використання;
- ◆ прийняти за встановленим порядком рішення про придбання цієї ділянки у власність;
- ◆ завершити процес приватизації відповідно до чинних місцевих правил.

Додаткову та конкретнішу інформацію можна отримати у регіональних офісах проекту УКРелс.

Підприємствам необхідно спочатку приватизувати землю, а потім продавати будівлі

Якщо підприємство продасть будівлю, земля під нею вже не буде вважатися урядом "ділянкою землі під приватизованим підприємством" і, отже, не може бути приватизована цим підприємством.

Після того, як підприємство отримає права власності на землю, будинок можна продавати разом із земельною ділянкою.

□

НОТАТКИ З КОНФЕРЕНЦІЇ

Необхідність, продиктована часом

"Адміністративна реформа в Україні. Проблеми підвищення ролі Міністерства фінансів України і Національного банку України як інститутів регулювання економіки". Під такою назвою в НБУ відбулася науково-практична конференція, організована Державною комісією з проведення в Україні адміністративної реформи, Міністерством фінансів, Національним банком, Науково-дослідним фінансовим інститутом при Міністерстві фінансів за участю Верховної Ради, Адміністрації Президента, Кабінету Міністрів України.

Мета конференції — визначення шляхів створення ефективної системи державного регулювання економіки нашої країни у процесі проведення адміністративної реформи та підвищення ролі Міністерства фінансів і Національного банку України як провідних інститутів цього регулювання.

Участь у представницькому зібранні взяли провідні фахівці з питань державного управління, високі урядовці, банкіри, досвідчені політики, відомі вчені та експерти.

Упродовж двох днів було розглянуто три блоки проблем. Перший стосувався адміністративної реформи в Україні та теоретичних проблем державного регулювання економіки.

З доповіддю на відкритті конференції виступив голова Державної комісії з проведення в Україні адміністративної реформи **Леонід Кравчук**. Він зокрема сказав, що без ефективного управління держава не може розвиватися. Це особливо відчутно, коли суспільство переживає фундаментальні зміни, а тим більше, коли ці зміни проходять складно і суперечливо. Аналізуючи наш, ще невеликий досвід державотворення і, очевидно, власну роль у цьому процесі, Л. Кравчук визнав, що зразу ж після здобуття незалежності слід було утвердити нові державні управлінські інститути, спроможні адекватно реагувати на найдраматичніші події. Те, що цього не було зроблено своєчасно і кваліфіковано, спричинилося до відставання системи управління в нашій країні від потреб життя та поглиблення кризових явищ. Із трьох важелів, які використовує будь-яке суспільство для руху вперед, ми зосередилися лише на економічній реформі, а проблеми удоскона-

лення управління і політична інституалізація нашого суспільства відійшли на другий план. Це помилковий підхід — усі важелі слід застосовувати комплексно.

Ми отримали у спадок дуже серйозну бюрократичну систему, в якій, мов у кривому дзеркалі, негативно відобразилися особливості нашого життя, психологія людей. У цьому зв'язку Леонід Кравчук зауважив, що звичне для нас гасло "більше влади" вже давно належить роздумувати як "більше ефективності й відповідальності влади".

Формулюючи суть майбутніх змін, доповідач зазначив, що запропоновано суттєво іншу філософію, нові підходи до організації центральної та місцевої влади. Основним, визначальним інструментом проведення управлінської політики й самого управління по праву має стати міністерство. Жодна з інших існуючих ланок, і апарат управління Кабміну в тому числі, не повинна ні дублювати, ні паралельно здійснювати функції міністерства й міністра, який є основною фігурою в уряді.

Уряд має будуватися блоками. Передбачається, що він складатиметься з комітетів, очолюваних віце-прем'єр-міністрами, які координують відповідні сектори. Нам слід навчитися адекватно оцінювати урядові інститути, зробив висновок доповідач. Було б помилкою сліпо слідувати за західною філософією обмеженого управління і покладатися лише на ринкові саморегулюючі механізми: по-

перше, ринок у нас ще далеко не сформовано, а по-друге, нашим інститутам управління ще належить організаційно зміняти, набути досвіду. І не того досвіду, яким ми володіємо історично і який полягає у тому, як виконувати. Треба вчитися виробляти стратегію.

Ще однією прикрою помилкою Л. Кравчук вважає те, що в молодій державі вітчизняна наука опинилася осторонь. Не можна шукати консультантів лише за межами нашої країни, адже, незважаючи на доволі складні умови для роботи, наукова думка в Україні живе і працює.

Ключовим напрямом адміністративної реформи є створення сучасної системи державного регулювання економіки в Україні — передусім ефективної системи управління фінансами. А з другого боку, самі фінанси мають стати потужним інструментом державного управління.

У Концепції адміністративної реформи зазначено особливу роль таких провідних економічних та управлінських інститутів, як Національний банк України і Міністерство фінансів. На жаль, у нас є чимало лю-

Підготувати реформу — означає провести насамперед теоретичний аналіз та обговорити адміністративну ситуацію, виробити й затвердити концепцію та програму реформування

дей, які хотіли б керувати Національним банком. Вони сушать голову над тим, кому б його підпорядкувати, роблять усе, щоб НБУ й надалі виконував лише касову роль — давав або не давав гроші. Відводячи у Концепції адміністративної реформи належне місце Національному банку України, ми тим самим, підкреслив доповідач, проголошуємо його важливим управлінським інститутом держави, а отже, держава повинна вчитися ефективно його використовувати.

Доповідач висловив сподівання, що за підсумками конференції буде вироблено рекомендації, спрямовані на поглиблення основних положень Концепції адміністративної реформи, зокрема стосовно фінансів. Цей документ, пояснив Л. Кравчук, уже затверджено Державною комісією з проведення адміністративної реформи і розглядається Адміністрацією Президента. Наступним кроком має бути підготовка програми реформування. Остання, цілком вірогідно, з нинішньої осені вже втілюватиметься у життя.

На основних напрямках адміністративної реформи в Україні зосередився глава Адміністрації Президента України,

У короткому тлумаченні адміністративна реформа — це створення нової структури, вироблення принципово іншої стратегії і тактики, реалізувати яку покликані спеціально підготовлені професіонали

заступник голови Державної комісії з проведення адміністративної реформи в Україні Євген Кушнар'єв.

Головною метою реформи він вважає поетапне створення такої системи державного управління, яка забезпечила б становлення України як високорозвинутої правової європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії. Метою адміністративної реформи є також формування системи державного управління, наближеної до потреб і запитів людей, а головним критерієм її діяльності — служіння народowi, національним інтересам. Така система державного управління є підконтрольною народowi, прозорою, побудованою на наукових засадах.

Є. Кушнар'єв підкреслив, що в результаті адміністративної реформи має сформуватися абсолютно новий, цілісний суб'єкт державного управління, пристосований до ефективних дій у новому суспільному середовищі. Для цього потрібно переосмислити сучасну роль державних управлінських органів, відповідно до нових завдань і функцій визначити структуру, механізми та процедуру державного управління. Очевидно, що результатом успішного здійснення адміністративної реформи, крім розробки і схвалення концепції, комплексного плану дій, має бути створення необхідних умов і чітких механізмів її впровадження, також організаційних, правових, економічних, наукових, технічних засад і безумовної підтримки населення.

Зокрема, Є. Кушнар'єв акцентував у схваленому проєкті Концепції адміністративної реформи в Україні на першочергових завданнях, які необхідно розв'язати для досягнення мети, а саме:

- ♦ забезпечити формування ефективної організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління;
- ♦ запровадити дієву систему контролю у сфері державної влади та управління;
- ♦ завершити формування державної фінансової системи;
- ♦ забезпечити формування сучасної системи місцевого самоврядування;
- ♦ розробити й забезпечити раціональний адміністративний устрій;
- ♦ створити ефективну систему управління державним сектором економіки;
- ♦ запровадити нову ідеологію функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування як діяльності щодо надання державних та громадських послуг;

- ♦ забезпечити організацію на нових засадах державної служби та служби в органах місцевого самоврядування;

- ♦ створити сучасну систему підготовки та перепідготовки управлінських кадрів.

Є. Кушнар'єв особливо наголосив, що матеріально-технічне забезпечення адміністративної реформи має бути функцією кількох структурних утворень державного управління, у тому числі Міністерства фінансів та Національного банку України. Необхідно визначити першочергові заходи матеріально-технічної сфери, реалізація яких дасть змогу визначити шляхи забезпечення адміністративної реформи фінансовими та іншими ресурсами.

Велике значення має створення правової бази для повноцінного запровадження в Україні такої форми контролю за виконавчою владою, як адміністративна юстиція. Найбільшою проблемою адміністративної реформи є перебудова організаційних структур виконавчої влади. Це, безумовно, квінтесенція реформи.

Після проголошення державної незалежності в Україні обсяги управлінської діяльності зросли в деяких сферах у десятки разів. З урахуванням цього характерний для радянських часів метод реформування апарату лише шляхом його скорочення сьогодні вже неефективний. Тому потрібен насамперед системний функціональний підхід, який дасть змогу визначити оптимальну для нашої держави структуру органів виконавчої влади. Практика системних перетворень в Україні висвітила проблеми організації виконавчої влади нового типу — нинішня структура нашого уряду є однією з головних перешкод на шляху до економічної стабілізації та зростання.

Отже, в адміністративній реформі особливої уваги потребує насамперед центральний рівень державного управління. Наслідком адміністративно-командної системи, вважає Є. Кушнар'єв, стала наявність значної кількості слабо координованих міністерств і відомств із розподіленою відповідальністю та дублюванням функцій. Так, значною мірою дублюються функції апарату Кабміну, Міністерства фінансів та Міністерства економіки. Самостійна політична роль міністерств знижена, а то й атрофована, тоді як адміністративне втручання в усі сторони

життя і виробництва, навпаки, гіпертрофоване й надмірне. З урахуванням цього необхідно знайти оптимальні співвідношення обох засад діяльності міністерств і відомств, зокрема, функціонального й галузевого принципів. Важливо здійснити деконцентрацію і децентралізацію повноважень та відповідальності апарату Кабінету Міністрів, міністерств та відомств, забезпечити їх спроможність виробляти політику та впроваджувати стратегічні рішення.

Безумовно, потрібно послідовно вести лінію на розмежування функцій державного й господарського управління. Це означає, що в центральних органах державного управління слід змістити акценти з оперативного-тактичного управлінської роботи на загальностратегічну діяльність. Відповідно в центральних органах виконавчої влади необхідно створити і посилити структури, які б займалися переважно стратегією та політикою, зокрема, економічним розвитком, бюджетно-фінансовим процесом, нормативно-правовим регулюванням, соціальним захистом. Потрібні підрозділи з аналізу та розробки політики. Стратегія, аналіз, оцінка, прогнозування, планування мають стати основними напрямками діяльності уряду. Важливо також подолати практику бюрократичних зволікань, културності, надмірної централізації у прийнятті рішень. Процес прийняття управлінських рішень має бути максимально спрощеним, відкритим, зрозумілим для громадян. Деякі управлінські функції, зокрема, в галузі гуманітарної, соціальної, бюджетно-фінансової, інвестиційної політики варто децентралізувати й передати на регіональний та місцевий рівень.

Темі розбудови Національного банку, його місця й ролі в Україні присвятив свою доповідь Голова Національного банку України Віктор Ющенко. Він зупинився на деяких аспектах функціонування головного банку держави та його статусі, закріпленому у чинному законодавстві. Зокрема, йшлося про функції і завдання центрального банку, механізм погодження, вироблення й контролю за проведенням монетарної політики; управління Національним банком (модель дворівневої системи); банківський нагляд як одну з найважливіших складових виконавчої функції; питання фінансової незалежності Національного банку, пов'язані з ідеологією формування його бюджету та управління ним

В.Ющенко зокрема сказав, що центральний банк як суспільний продукт створюється у конкретний історичний проміжок часу — на ґрунті системних відносин між різними політичними силами. Можна виокремити кілька його моделей: за однією з них центральний банк країни є абсолютно незалежним — рішення приймає лише Правління, і ніхто їх не має права відмінити. Адже основне спрямування його діяльності — забезпечення стабільності національної валюти — поза політикою. Центральний банк поставлено на сторожі національного стандарту — стабільних грошей. І він ревно виконує свою основну функцію за будь-якої політичної ситуації. Завдання ускладнюється тим, що центральний банк виконує не лише цю, хоч і найголовнішу, функцію. Він не один у просторі: поруч, справляючи відчутний вплив, діє фіскальна система. Часом доводиться розв'язувати конфліктні, протилежні за суттю завдання.

Іншою моделлю передбачено, що функції центрального банку спричиняються до зміни його статусу: контролюючи та підтримуючи стабільність національних грошей, він виконує ще й функцію кредитної підтримки базової економіки — національної економіки у найширшому розумінні цього поняття, здійснює нагляд за економічною безпекою діяльності банківської системи, реалізуючи задля підтримання надійності банківської системи вже емісійні права. Такий центральний банк підпорядкований законодавчій владі. Він також може бути складовою частиною виконавчого органу.

У прийнятому в першому читанні проекті Закону "Про Національний банк України", підкреслив В.Ющенко, продекларовано наше бачення ролі й функцій Національного банку та механізмів управління ним. У Конституції України закладено основи правового статусу Національного банку, його наділено правом законодавчої ініціативи та визначено як центральний банк держави, основною функцією якого є забезпечення стабільності грошової одиниці.

Водночас відповідно до Конституції значно підвищено відповідальність Національного банку, оскільки його зобов'язано розробляти основні засади грошово-кредитної політики та здійснювати контроль за її проведенням. Найголовніше надбання, на думку доповідача, — те, що монетарна політика є виключно функцією Національного банку України. Вона здійснюється не для уряду і не для влади — у тому, щоб ця політика була правильною, однаково зацікавлені і простий громадянин, і бізнесмен, і міністр як посадова особа. Оскільки гроші — це універсальний продукт, який цікавить

Успіх супроводжуватиме адміністративну реформу за умови, що вона не буде перетворена на чергову кампанію чи не сприйматиметься як перерозподіл влади. Це, однозначно, спосіб радикального поліпшення державного управління суспільними процесами, мета якого — забезпечити підвищення рівня життя громадян України

дуже багатьох учасників ринку (представників і державного, і приватного секторів), справедливо, що механізм управління монетарною політикою зосереджується у руках саме Національного банку. І Державна комісія з проведення в Україні адміністративної реформи серйозно сприйняла таку доктрину.

Фінанси люблять порядок, сказав на закінчення В.Ющенко. Порядок у свою чергу забезпечується прийняттям рішень і відповідальним ставленням до його виконання. Ми, пообіщав він, надамо комісії ґрунтовний матеріал щодо діяльності структур, наближених до Національного банку, стосовно ідеології і роботи скарбниці, управління золотом та дорожчими металами в Україні. Доповідач закликав діяти нарешті підсумку в багаторічній дискусії стосовно того, хто ці проблеми має розв'язувати і за допомогою яких інструментів.

Висвітлюючи питання взаємодії Міністерства фінансів, Національного банку України та підвищення їх ролі як державних інститутів регулювання економіки в умовах ринку, а також стосунки обох структур із урядом, директор Наукково-дослідного фінансового інституту при Міністерстві фінансів України, кандидат економічних наук, професор Григорій П'ятаченко багато уваги приділив у своїй доповіді здобуткам зарубіжних країн із тим, щоб порівняти і зважити, що ми маємо і що можемо запозичити. Особливу увагу він звернув на досвід тих країн, які зусиллями держави й науки свідомо і цілеспрямовано трансформували ринкову економіку в соціально орієнтовану та інтегрували її у світовий економічний простір, значно підвищивши рівень життя своїх громадян.

Доповідач згадав, що загальна хара-

ктеристика вдосконалення правової регламентації статусу НБУ повинна визначатися межами його незалежності як інституту регулювання економіки в умовах ринку з урахуванням світового досвіду. Г.П'ятаченко загострив увагу присутніх на проблемах взаємодії уряду, НБУ та Мінфіну України. Перша і найголовніша з них — те, що жоден із урядів, які ми мали, не вживав заходів щодо створення і реалізації конкретної програми державного регулювання економіки, як того вимагає Президент України. Друга полягає в тому, що не напрацьовано наукових рекомендацій щодо правового статусу, насамперед Мінфіну та НБУ як інститутів регулювання економіки в умовах ринку. Третю проблему професор Г.П'ятаченко вбачає в тому, що немає науково обґрунтованого, законодавчо затвердженого визначення моделі ринку, який ми будемо в себе, не з'ясовано, чий досвід беремо на озброєння.

На думку доповідача, потрібен незалежний науковий експертний центр держави, який би аналізував та оцінював проекти рішень різних інститутів уряду щодо розвитку економіки в умовах розбудови ринку. Центр у першу чергу мав би розглянути такі проблеми: структура грошової маси, швидкість її обороту, рівень монетизації і пов'язані із цим явища в економіці; платіжна криза та фактори, що її обумовили; бартеризація у розрахунках та ліквідація пририв, що її породжують; зменшення граничного перерозподілу ВВП через бюджет до 30% в аспекті того, чи сприятиме воно збільшенню частки зарплати у структурі ВВП.

Другий блок розглянутих на конференції питань стосувався проблем діяльності та шляхів підвищення ролі Міністерства фінансів у системі державного регулювання економіки. Доповідачі зосередили увагу на основних напрямках розвитку інструментів державного регулювання економіки — бюджетної, податкової, соціальної, кредитно-грошової, інвестиційної, структурної політики та на ролі Міністерства фінансів у її реалізації.

Третій блок доповідей було присвячено проблемам визначення статусу та функцій Національного банку України як інституту регулювання економіки. Провідні спеціалісти НБУ та комерційних банків висвітлили низку питань щодо ролі НБУ у проведенні грошово-кредитної, валютно-курсової політики, регулювання діяльності комерційних банків, розглянули макроекономічні умови стабільності банківської системи, проблеми регулювання готівкового грошового обігу в Україні, формування платіжного балансу.

Світлана Компанієць,
"Вісник НБУ".

РУБРИКУ ВЕДЕ ЮРИДИЧНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ НБУ

Чи є правомірною зміна строків виплати відсотків у кредитних договорах?

Чинне законодавство та нормативні акти Національного банку України не містять заборони щодо зміни умов кредитного договору, в тому числі і строків виплати відсотків, до закінчення його строку. Проте слід мати на увазі, що такі зміни здійснюються лише за погодженням сторін договору — одностороння зміна його умов відповідно до статті 162 Цивільного кодексу України не допускається, за винятком випадків, передбачених законом.

Які операції може здійснювати філія комерційного банку?

Комерційний банк, який має ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій, звичайно, може передавати своїм філіям право на проведення цілої низки банківських операцій. Філії здійснюють ці операції згідно з Положенням про філію та в межах дозволу, наданого банком — юридичною особою. Банк, у свою чергу, має право надавати філіям дозвіл на проведення банківських операцій у межах отриманої ним ліцензії та згідно з переліком, передбаченим пунктом 10.2 Положення про порядок видачі банкам ліцензії на здійснення банківських операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України № 181 від 06.05.1998 р. і зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 10.06.1998 р. за № 373/2813. У зазначеному дозволі й перелічуються операції, які має право здійснювати філія. Такий дозвіл виписується на бланку комерційного банку, підписується головою

правління або заступником та засвідчується печаткою.

Чи можна вважати підприємництвом діяльність засновника підприємства та акціонера?

Одразу необхідно зазначити, що безпосередня діяльність фізичної особи як засновника підприємства і діяльність особи, яка вкладає кошти в акціонерне товариство та володіє акціями, має різний правовий статус. Відповідно до законів України “Про підприємництво”, “Про цінні папери та фондову біржу” вкладення особами коштів у акціонерні товариства, володіння акціями та отримання дивідендів, встановлених акціонерам, не вважається підприємництвом. Якщо ж особа є засновником підприємства, то в такому разі її діяльність слід розглядати як підприємницьку, оскільки з часу державної реєстрації підприємства засновник набуває статусу підприємця згідно зі статтею 8 Закону України “Про підприємництво”.

Який встановлено термін виплати дивідендів за акціями?

Відповідно до чинного законодавства України встановлено річний термін виплати дивідендів. Цей порядок регламентовано законами “Про цінні папери і фондову біржу” та “Про господарські товариства”.

Так, статтею 9 Закону України “Про цінні папери і фондову біржу” встановлено, що дивіденди за акціями виплачуються за підсумками року в порядку, передбаченому статутом акціонерного товариства.

У статті 37 Закону України “Про гос-

Ніна Кривошеєва,
начальник відділу систематизації законодавства і реєстрації нормативних актів юридичного департаменту Національного банку України.

подарські товариства” прямо зазначається, що статут акціонерного товариства має містити відомості про види акцій, їх номінальну вартість, строк та порядок виплати частки прибутку (дивідендів) раз на рік за підсумками календарного року.

Як проводиться розрахунок за кошти, отримані працівником на відрядження за кордон?

Підприємства, установи та організації, які відряджають службовців за кордон, повинні забезпечувати їх коштами у національній валюті країни, до якої від'їждить працівник, або у вільно конвертованій валюті — у вигляді авансу на поточні витрати — у розмірах, обумовлених реальними потребами в країні перебування відповідно до встановлених норм.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 1046 від 10.07.1998 р. “Про внесення змін і доповнень до Постанови Кабінету Міністрів України від 05.01.1998 р. № 10 “Про норми відшкодування витрат на відрядження в межах України та за кордон” залишок коштів понад суму, використану згідно з авансовим звітом, працівник має повернути до каси підприємства, установи та організації у грошових одиницях, в яких було видано аванс, не пізніше трьох робочих днів після повернення з відрядження.

У разі застосування корпоративних пластикових карток міжнародних платіжних систем — не пізніше 10 днів, а з дозволу керівника (за наявності поважних причин) — 20 робочих днів. Якщо працівник не повернув залишок коштів до каси підприємства, установи чи організації, відповідна сума стається бухгалтерією в установленому законодав-

ством порядку. У разі відшкодування працівникові витрат власних коштів в іноземній валюті під час відрядження за кордон виплата має здійснюватись у грошовій одиниці України за офіційним обмінним курсом гривні щодо іноземних валют, встановленим Національним банком України на день виплати зазначених коштів. Такий порядок регламентовано Правилами використання готівкової іноземної валюти на території України, затвердженими постановою Правління Національного банку України № 119 від 26.03.1998 р. і зареєстрованими в Міністерстві юстиції України за № 245/2685 від 15.04.1998 р.

Яким документом регулюється порядок залучення коштів фізичних осіб на строкові депозитні рахунки?

Відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" банки в установленому порядку можуть виконувати операції щодо залучення і розміщення грошових вкладів.

Операції щодо залучення коштів на вклади (депозитні операції) здійснюються банками за договором, який має бути укладений письмово. Депозитні рахунки банк може відкривати як у національній, так і в іноземній валюті.

Постановою Правління Національного банку України № 250 від 30.06.1998 р. затверджено Правила здійснення депозитних операцій для банківських депозитів, які визначають загальний порядок залучення комерційними банками коштів юридичних і фізичних осіб на депозитні рахунки, в тому числі й депозити на визначений строк, та основні вимоги щодо укладення цього договору. Відповідно до строкового депозитного договору комерційний банк має право управляти залученими коштами вкладників і зобов'язаний виплатити суму вкладу та нараховані проценти на умовах, передбачених договором.

Зауважимо, що особливості залучення вкладів банками на строкові депозитні рахунки регулюються їхніми внутрішніми документами.

Які встановлено вимоги щодо створення комерційними банками резервів для покриття можливих збитків за кредитними операціями?

Щоб забезпечити надійність і стабільність банківської системи, захист кредиторів і вкладників, комерційні банки зобов'язані формувати резерви для покриття збитків, яких може бути завдано

внаслідок їхньої кредитної діяльності.

Порядок створення і використання резервів регулюється Положенням про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків у редакції, затвердженій постановою Правління Національного банку України № 122 від 27.03.1998 р.

Зокрема, комерційні банки зобов'язані створювати резерви для відшкодування можливих втрат за основним боргом (без процентів та комісій) за всіма видами кредитів у національній та іноземній валютах, включаючи надані депозити, кредити іншим банкам і суб'єктам господарювання (овердрафт, враховані векселі, факторингові операції, фінансовий лізинг), а також наданими гарантіями та поручительствами.

Не нараховуються резерви за бюджетними кредитами, а також за кредитами та депозитами між установами в системі одного комерційного банку.

Розмір резерву визначається залежно від загальної суми всіх кредитів, класифікованих за ступенем ризику і з урахуванням коефіцієнтів ризику, відповідно до Положення про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків.

У разі нестачі коштів для формування резерву або порушення порядку його створення і використання до комерційного банку застосовуються санкції, передбачені статтею 48 Закону України "Про банки і банківську діяльність".

З метою неухильного виконання комерційними банками вимог Національного банку щодо створення резервів на покриття їхніх можливих втрат за кредитними операціями постановою Правління НБУ № 242 від 23.06.1998 р. банкам, які не сформували резервів на покриття можливих збитків за кредитними операціями, рекомендовано до часу їх сформування прийняти у встановленому порядку рішення стосовно призупинення виплати дивідендів акціонерам та обмежити витрати на інвестиційну діяльність, господарські операції, утримання апарату, в тому числі й соціальні витрати, забезпечивши необхідний обсяг резервів за рахунок зазначених витрат та прибутку минулого року.

У разі невиконання комерційними банками цієї постанови за результатами їхньої звітності на 01.01.1999 р. буде розглянуто питання щодо застосування до них відповідних заходів впливу.

Як оформити векселем безнадійну заборгованість установи зі збору на обов'язкове державне пенсійне забезпечення?

У зв'язку з тим, що в державі ускладнилася ситуація з виплатою пенсій, грошової допомоги, заробітної плати працівникам бюджетної сфери, Кабінет Міністрів України розробив і запровадив додаткові заходи, спрямовані на погашення заборгованості з обов'язкових платежів до державного та місцевих бюджетів, недоїмки до Пенсійного фонду і Фонду ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення. Оскільки основною причиною зростання заборгованості є несплата підприємствами, установами та організаціями збору на обов'язкове державне пенсійне страхування та обов'язкові платежі до бюджетів, постановою Кабінету Міністрів України № 1251 від 11.08.1998 р. передбачено погашати заборгованість шляхом проведення вексельних розрахунків. Зокрема, Пенсійному фонду доручено у двомісячний термін провести суцільне оформлення векселями безнадійної заборгованості платників збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, а також забезпечити залучення авансових платежів до фонду через вексельні розрахунки.

Механізм сплати заборгованості визначено Порядком погашення заборгованості підприємств, установ та організацій зі збору на обов'язкове державне пенсійне страхування шляхом оформлення її векселями та внесення авансових платежів зі збору на обов'язкове державне пенсійне страхування шляхом вексельних розрахунків, нову редакцію якого затверджено вищезгаданою постановою Кабінету Міністрів України. Цим актом урегульовано також порядок оформлення векселями безнадійної заборгованості. Зазначимо, що оформлення здійснюється органами Пенсійного фонду за умов, що заборгованість прострочена більш як на рік від дати виписування переказного векселя і що протягом цього терміну вживалися передбачені законодавством заходи безспірної стягнення боргу і є відповідні підтвердження про неможливість її стягнення.

За наявності безнадійної заборгованості орган Пенсійного фонду складає акт перевірки боржника та розрахунок заборгованості, виписує в установленому порядку та надсилає боржникові переказного векселя (або кілька векселів), який той зобов'язаний акцептувати і повернути органам Пенсійного фонду протягом трьох робочих днів із часу його одержання.

Який порядок прийняття рішення державним податковим органом про застосування до підприємств, установ та організацій фінансових санкцій?

Згідно зі статтею 11 Закону України "Про державну податкову службу в Україні" керівники органів державних податкових служб і їх заступники мають право застосовувати до підприємств, установ та організацій фінансові санкції і стягувати до бюджетів та державних цільових фондів донараховані за результатами перевірок суми податків, інших платежів, недоїмок за податками й платежами. Ці санкції застосовуються на підставі відповідного рішення державного податкового органу, яке приймається не пізніше десяти днів із часу складання акта перевірки. Рішення має відповідати формі, встановленій Інструкцією про порядок застосування і стягнення фінансових санкцій органами державної податкової служби, яку затверджено наказом Головної державної податкової інспекції України № 28 від 20.04.1995 р. та зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 06.05.1995 р. за № 127/663 (з відповідними змінами і доповненнями), і оформляється у двох примірниках. Перший примірник в установленому порядку надається керівнику або головному бухгалтеру перевіреного підприємства, другий — відповідному структурному підрозділу державної податкової служби, який робить відповідні записи у картках особових рахунків платників податків і здійснює контроль за надходженням сум донарахованих податків та інших стягнених у результаті фінансових санкцій платежів до бюджетів і державних цільових фондів.

Копії з рахунку підприємства на погашення недоїмки і фінансові стягнення, як зазначено у роз'ясненні президії Вишого арбітражного суду України № 02-5/98 від 19.03.1998 р., у всіх випадках мають стягуватися на підставі рішення органу державної податкової служби, підписаного керівником цього органу або його заступником. Інкасоване доручення (розпорядження), яке складається відповідно до статті 6 Декрету Кабінету Міністрів України "Про стягнення не внесених у строк податків", рішенням податкового органу вважати не можна, оскільки воно є розрахунковим документом.

На яких підставах може бути закритий кореспондентський рахунок банку-резидента?

Порядок відкриття та ведення в уповноважених банках України кореспондентських рахунків банків-резидентів та

банків-нерезидентів в іноземній валюті та в гривнях визначено Декретом Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" та нормативними актами НБУ.

Зокрема, Положення про відкриття та функціонування в уповноважених банках рахунків банків-кореспондентів в іноземній валюті та в гривнях, затверджене постановою Правління Національного банку України № 118 від 26.03.1998 р. та зареєстроване у Міністерстві юстиції України 10.04.1998 р. за № 231/2671, регулює закриття кореспондентського рахунку банку-резидента. Відповідно до пункту 5.2 цього положення кореспондентський рахунок банку-резидента закривається:

- за рішенням Національного банку України про ліквідацію комерційного банку або банку-кореспондента, в якому відкрито кореспондентський рахунок;
- за рішенням арбітражного суду про ліквідацію комерційного банку або його банку-кореспондента чи визнання одного з них банкрутом;
- за рішенням загальних зборів акціонерів (засновників) одного з банків-кореспондентів про його реорганізацію чи ліквідацію;
- у разі позбавлення банку-резидента відповідного пункту ліцензії на право здійснення операцій із валютними цінностями;
- у разі скасування угоди про встановлення кореспондентських відносин;
- на інших підставах, передбачених чинним законодавством України чи угодою між банками-кореспондентами.

Чи має право уповноважений банк приймати готівкову вільно конвертовану валюту від повноваженого представника юридичної особи-нерезидента як платіж за товари?

Згідно з Правилами використання готівкової іноземної валюти на території України, затвердженими постановою Правління Національного банку України № 119 від 26.03.1998 р. і зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 15.04.1998 р. за № 245/2685, уповноважений банк (за умови подання пакета відповідних документів) може приймати як платіж за товари від повноважено-

го представника юридичної особи-нерезидента в касу банку (для подальшого зарахування на розподільчий рахунок в іноземній валюті резидента) готівкову вільно конвертовану валюту у сумі до 10 000 доларів США або еквівалентну цій сумі іншу вільно конвертовану валюту за офіційним обмінним курсом, встановленим Національним банком України на день зарахування коштів. Перелік, встановлений пунктом 4.2 згаданих вище Правил, передбачає наявність таких документів:

- експортного договору (контракту), в якому передбачено повну або часткову оплату у готівковій іноземній валюті (загальна сума, прийнята за одним договором (контрактом), не повинна перевищувати 10 000 доларів США);
- оригіналу митної декларації про ввезення нерезидентом в Україну іноземної валюти та довідки банку-нерезидента про зняття іноземної валюти з рахунку нерезидента. При цьому в митній декларації та на довідці банку роблять позначку про зарахування готівкової іноземної валюти на рахунок (копія митної декларації, довідка банку-нерезидента і дані паспорта нерезидента (або документа, який його замінює) залишаються в уповноваженому банку);
- повноважень, наданих фізичній особі-нерезиденту юридичною особою-нерезидентом відповідно до умов контракту (договору).

Матеріал підготовлено за станом на 25.09.1998 р.

Євангеліє. Росія. Калуга. 1766 р. Із фондів музею НБУ "Скарби України".

Літопис українських грошей

Історія національних грошей: від давнини до сучасності

М.Ф. Дмитрієнко, В.А. Ющенко, В.М. Литвина, Л.В. Яковлева. Гроші в Україні. Факти і документи. — К., 1998. — 454 с.

Древнє латинське прислів'я говорить: *Habent sua fata libelli**. Ідеться, звичайно, про монументальні видання, потреба в яких викликана духом і настроями доби, а також — необхідністю теоретико-методологічного, наукового і філософського осмислення певного феномена в історії людства. До таких видань належить книга, яка нещодавно побачила світ: "Гроші в Україні. Факти і документи", рекомендована до друку Вченою радою Інституту історії України.

Національні гроші і ті, що функціонували на території України, як явище суспільно-політичного, соціально-економічного, культурно-мистецького життя держави є у виданні об'єктом ґрунтовного наукового осмислення і вивчення. Авторський колектив в особі М.Дмитрієнка (голова), В.Ющенка, В.Литвина, Л.Яковлевої поставив перед собою складне завдання: представити читачеві перший в Україні систематичний нарис з історії обігу паперових грошей на території нашої держави. Мети, безперечно, досягнуто, а національний і світовий книжковий процес поповнився дослідженням, у якому на фаховому рівні з'ясується генезис і внутрішня природа грошей, їх суть і призначення у людському суспільстві як феномена, що значною мірою визначає приналежність певної держави до цивілізаційної стадії у процесі людського розвитку. Такий підхід до визначення суті грошей зумовлює як загальну структуру книги (історико-хронологічний принцип розташування матеріалу), так і напрям й методологію аналізу грошової системи у різні часи й епохи.

У книзі досліджуються й аналізуються найдавніші джерела народження ідеї монети, що є однією з основ формування держави як суспільно-політичного й соціально-економічного феномена. На основі студіювання величезного масиву фактографічного матеріалу визначено традиційні функції грошей доби цивілізації: міри вартості, засобу обігу, засобу платежу, засобу нагромадження, репрезентанта зовнішньої атрибутики держави, символу "її величі та могутності, суверенітету, носія провідних ідей офіційної ідеології, тогочасної політичної доктрини" (с. 9), своєрідного барометра, який точно і безпомилково визначає економічний стан держави.

Видання містить велику кількість невідомого фактографічного матеріалу, документів та ілюстрацій. Структура книги логічна і чітко продумана. Кожен із 14 розділів присвячений окремій проблемі, а також включає ряд блоків із додатковими фактичними матеріалами.

Розділ 1 "Гроші — джерело пізнання минулого" присвячено історії грошового обігу в Україні. Особливу увагу приділено тут родоводові гривні, джерела походження якої сягають у часи Київської Русі та ви-

пливають у подіях сучасності. На основі ґрунтовного дослідження історії гривні авторський колектив робить висновок, що "монетні гривні є економічним феноменом, притаманним тільки Русі X—XV ст. Нідє більше в середньовічному світі такі зливки не використовувалися" (с. 13). У дослідженні подано детальну характеристику всіх відомих нині типів гривні: київської, новгородської, псевдокиївської, чернігівської тощо. Цікавим у розділі 1 є короткий науково-популярний нарис з історії становлення і розвитку баністики як науки.

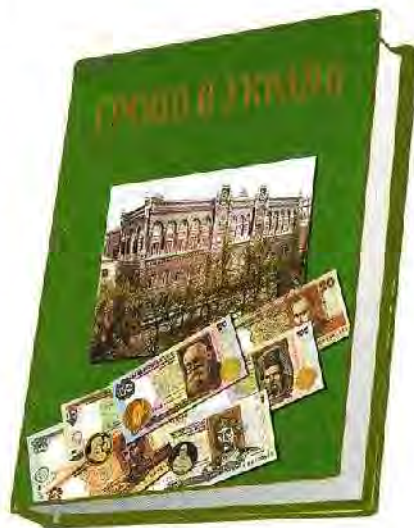
У виданні послідовно дотримується важливий методологічний принцип — грошові знаки аналізуються не лише як інструмент економіки, а й як самобутнє і неординарне історичне джерело, що репрезентує культурні традиції епохи і потреби суспільства. Такий підхід до матеріалу робить книгу цікавою для найширшого кола читачів — від фахівця фінансиста і науковця до студента, кожного, хто цікавиться історією свого народу.

Наступні розділи видання зображають окремі етапи в історії української гривні. Так, у розділі 2 "Доба Української Народної Республіки.

Карбованці і гривні у грошовій системі держави" йдеться про перші кроки запровадження в Україні національної валюти, процес народження її у найширших суспільних колах: політичних, урядових, фінансових, мистецьких тощо. Тут відображено роль митців у створенні українських грошових знаків, зокрема Г.Золотова, В.Кричевського, М.Мазалевського, Г.Нарбути, а також подано детальні і колоритні описи українських грошових знаків часів УНР. Так, перший грошовий знак номіналом у 100 крб. із зображенням емблеми Київської Русі — тризуба — став першим кроком на шляху до політичної і фінансової незалежності України. Вже сама назва української валюти — гривня — засвідчує відродження славних традицій предків, апелюючи до джерел української державності.

У розділі 3 "Гетьманська держава: грошові емісії крізь призму фінансової політики" показано процес введення урядом в обіг гривні, а також розглядаються такі цікаві з точки зору формування теорії національної

банківської справи питання, як банківська система тогочасної Української держави, державний бюджет України тощо. Зацікавить цей розділ і мистецтвознавців, оскільки значну увагу тут приділено високій якості державних паперів УНР, що здобули визнання в Європі. Акцентована увага на купюрах роботи Г.Нарбути, зокрема державному кредитному білету у 100 гривень — шедевр новітньої української графіки, — який у Франції разом із купюрами номінальною вартістю 10 і 500 гривень вважався яскравим і промовистим прикладом втілення традицій національної культурно-мистецької спадщини у модерних пошуках графічного зображення. Час гетьманської держави характеризується авторами як період створення власної грошової системи, захисту внутрішнього ринку від інтервенції іноземних валют, зокрема російської, розробки основ

* Книги мають свою долю.

національного бюджету.

Розділ 4 присвячено історичному значенню і ролі національної валюти 1919—1920 рр., збита часів Директорії

Багатий фактичний і теоретичний матеріал чотирьох перших розділів книги доводить, що за період існування різних політичних устроїв українська валюта не тільки успішно виконувала свої фінансові функції, але й була своєрідним символом національної державності. Крім того, головною причиною зникнення українських грошей з історичної арени стали не внутрішні причини в їх функціонуванні, а суто зовнішній фактор — порозка армії Директорії і втрата Україною незалежності.

У розділі 5 "Гроші Криму" висвітлено найдавніші факти появи та обігу грецьких і римських монет на території України, а також наголошується на характерних рисах та особливостях грошового обігу у Криму перших десятиліть ХХ століття.

Маловідомий і цікавий матеріал уміщено в розділі 6 "Місцеві та приватні випуски бан 1917—1920 рр.", де характеризується феномен так званого місцевого "грошотворення" як своєрідне емісійне явище. Автори звертають увагу і на таку цікавинку, як гроші-шаржі, — так звані "карикатурні" випуски грошей-аіток, гроші "батька Махна" та ін., вносячи таким чином у досить складний матеріал елемент поживлення.

Автори дали належну наукову оцінку ролі і значенню російського рубля на території України з перших років його введення (розділ 7 "Грошовий знак уряду Радянської України. Рік 1919"). Нарешті з'ясовано роль цього складного феномена в економіці і фінансовій системі України, що був символом ідеї централізації та об'єднання органів державного управління. Особливу увагу приділено спробі України блокувати фінансовий тиск із боку Росії шляхом запровадження національної валюти. На жаль, ця спроба була невдалою.

Розділ 8 "Біфони ОУН-УПА" присвячено місцевим випускам грошових документів ОУН-УПА, які відігравали помітну роль в українському русі опору під час Другої світової війни та у підпіллі за радянської доби, майже до 1955 року. Зважаючи на те, що ці грошові знаки — рідкісні історичні реліквії, матеріал даного розділу з його багатим фактичним та ілюстративним матеріалом є внеском у розвиток історичної науки, зокрема у розширення її джерельної та архівної баз. Враховуючи подвійну функцію біфонів — фінансову і фінансово-пропагандистську, — представлений нарис про біфони ОУН-УПА дає корисну інформацію з історії української суспільно-політичної думки, зокрема ідеології ОУН-УПА, джерел для вивчення якої обмаль.

Характеристиці окупаційних грошей в Україні часів Першої та Другої світових воєн присвячено розділ 9 "Підступна зброя загарбників". На особливу увагу заслуговує теоретичний висновок авторів про суть новітнього засобу експансії — іноземної валюти або ерзац-валюти — як знаряддя не тільки підпорядкування народного господарства поневолених народів, але й поширення чужинецьких норм і правил на їхню культуру, пабут і національне життя.

Нову добу з історії грошей в Україні — час функціонування радянських грошей — авторський колектив характеризує як таку, головною ознакою якої стало панування інших із найважливіших атрибутів незалежної держави, символом її самоствердження на міжнародній арені. Створення власної грошової системи характеризується у виданні як комплексна економічна проблема, що в Україні вирішувалася в умовах глибокої фінансової кризи, зростання інфляційних процесів, прогресуючого спаду виробництва, розриву традиційних економічних зв'язків між регіонами як СРСР, так і в межах України. Законом України "Про банки і банківську діяльність" від 20 березня 1991 року на Національний банк покладено завдання здійснювати єдину державну політику у галузі грошового обігу, кредиту, зміцнення гро-

шової одиниці. НБУ було надано монопольне право на введення в обіг національних грошей. Це значною мірою прискорило кроки України на шляху до власної валюти. Нині, через кілька років, автори осмислюють цей процес, роблячи теоретичні висновки та узагальнення, які вже стали надбанням економічної і правової наук. Так, у дослідженні "Гроші в Україні" виділяється кілька етапів запровадження національної валюти. Першим кроком, який розпочав цей складний процес, було введення у січні 1992 року купонів багаторазового використання. Незважаючи на всю складність тогочасної соціально-економічної ситуації, купони виконали, як підкреслюють автори, свою основну функцію — захистили український ринок від руйнівних наслідків підвищення цін і гострого дефіциту товарної маси. Другим кроком було припинення функціонування рубля на території України та запровадження тимчасової грошової одиниці — українсько-го карбованця, чим було закладено вагомі правові основи для створення національної грошової системи.

Проведенню грошової реформи в Україні 2—16 вересня 1996 року присвячено розділ 12. Особливу увагу автори приділяють науковому аналізу концепції реформи, у процесі розробки якої були використані матеріали чотирьох міжнародних науково-практичних конференцій, присвячених вивченню досвіду проведення грошових реформ у зарубіжних країнах. Наголошується на основному положенні концепції — реалізації прозорого варіанта і безконфіскаційного типу проведення грошової реформи, що сприяло забезпеченню повної довіри населення до нової національної валюти і як результат — довіри до політики уряду і його економічних реформ.

У книзі подано загальну характеристику усіх гривневих банкнот і характеристику основних захисних елементів національної валюти.

Цікавою для кожного читача буде і хронологія випуску пам'ятних та ювілейних монет України, подана в розділі 13. Дана акція НБУ має велике політичне і культурно-представницьке значення для нашої держави, оскільки монети репрезентують світові як історичну пам'ять і культурні традиції предків, так і сучасну політику молодого демократичної держави.

У книзі читач знайде і розповідь про те, як в історії кожної із республік колишнього СРСР почався шлях до фінансової незалежності.

До видання включено велику кількість документів і матеріалів фондів ЦДАВО, Поточного архіву НБУ, Відомостей Верховної Ради України, які охоплюють хронологічний проміжок часу у 80 років. Більшість документів вводить у науковий обіг уперше, що робить видання першоджерельним та унікальним. Характерно, що документи публікуються згідно з правилами видання історичних документів, мовою оригіналу, з науково-довідковим апаратом. Такий підхід до історичного матеріалу ставить книгу в один ряд із високопрофесійними науковими публікаціями. Крім того, видання містить біографічні довідки про державних діячів, урядовців, митців, які брали участь у створенні національної валюти української держави у 1917—1920 рр. (М.Грушевський, В.Винниченко, С.Петлюра, П.Скоโรปадський та ін.), а також подано інформацію про фундаторів сучасної української валюти (Л.Кравчук, Л.Кучма, В.Ющенко, В.Пустовойтенко, В.Гетьман, В.Пинзеник, В.Терпило, Н.Дорофєєва та ін.). Значну увагу автори приділяють ролі митців попередніх років у створенні національної валюти: О.Богомазова, В.Кричевського, І.Мозалевського, Г.Нарбута, Х.Раковського, Н.Хасевича, і наших сучасників — В.Лопати, Б.Максимовича.

У виданні вміщено понад 450 колоритних ілюстрацій і світлин, які зображують грошові знаки, що функціонували на території України і країн СНД. Подано також каталоги і зведені таблиці державних грошей України, емісій центральних урядів 1917—1920 рр., місцевих і приватних емісій, емісій місцевих і приватних бан 1917—1920 рр., різновидів назв бан місцевих і приватних випусків, а також основних характеристик ювілейних і пам'ятних монет України. Корисним для кожного фахівця стане і список основної літератури з баністики.

Як бачимо, нове видання "Гроші в Україні" за кількістю поданої інформації і високим рівнем її осмислення можна цілком правомірно назвати літописом національної валюти. Продовжуючи най-

кращі традиції дослідження феномена грошей в історії держави, автори книги формують і вводять у науковий обіг власні теоретико-методологічні і методичні підходи і принципи. Водночас книга містить багато живого захоплюючого матеріалу, цікавого не лише для фахівця чи науковця, а й для кожного, хто трагне більше дізнатися про історію, культуру, суспільно-політичне і соціально-економічне життя свого народу за допомогою непересічного і неординарного посередника — грошей.

Вдалою є й сама назва книги — "Гроші в Україні", що дає змогу говорити про всі грошові знаки, які перебували в обігу на території України. Безперечно, головний акцент автори роблять саме на українських, себто національних грошах, роль яких у становленні фінансової системи України є визначальною.

Українська баністика отримала видання, яке суттєво поповнило не тільки її джерельну базу, а й теоретичні розробки. Проблема наукового осмислення феномена грошей, які перебували в обігу на території України, даним виданням фактично розв'язана. Безперечно, в усі часи свого існування наука прагнула знайти абсолютну істину і досягти повноти, але завжди щось залишалася для наступників. Досліджен-

ня проблеми грошей в Україні, очевидно, мало б включати також угорські, румунські, чеські, польські, німецькі грошові знаки, які функціонували на території Західної України, зокрема Закарпатті і Волині, до 1939-го, а подекуди — і до 1945 року. Специфіка їх полягала у тому, що це не були окупаційні гроші, їх певною мірою пристосовували до соціально-економічної ситуації території обігу, вони відображали політичні орієнтації їх користувачів.

Спектр порушених у виданні питань надзвичайно широкий: історико-культурологічні, суспільно-політичні, соціально-економічні, фінансові, мистецькі, що розширює читачку аудиторію і таким чином кожного із нас залучає до роздумів над сутністю і призначенням феномена грошей в історії української державності.

Побожаймо цій книзі щасливої дороги до читачів. Відомо, що гроші — це престиж держави, її імідж. Як видно, зокрема, з книги "Гроші в Україні", престиж української держави — високий, її імідж — непересічний і неординарний, вартий нашого патріотизму і любові. □

Оксана Сліпушко.

"Вісник НБУ". Кандидат філологічних наук.

Комплексне видання, присвячене соціально-економічному розвитку України

Б.Ф. Заблоцький, М.Ф. Кокошка, Т.С. Смовженко. Економіка України: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. — Львів: Львівський банківський коледж Національного банку України, 1997.

Україна дедалі частіше стає об'єктом наукових досліджень як самостійна держава, політична, територіальна, економічна одиниця. Суспільствознавці намагаються науково осмислити багатоаспектність її розвитку, висвітлити питання, які до праглоголення незалежності лишилися поза сферою офіційної науки.

На початку 1990-х років побачили світ перші фундаментальні наукові дослідження, в яких Україна розглядається як єдине національне, географічне та господарське ціле. Серед них — праці вчених Львівського університету, зокрема "Географія України" професора Ф.Зостовного, "Соціально-економічна географія України" за нашою редакцією та інші. У цих роботах комплексно висвітлено територіальні, демографічні, соціально-економічні аспекти України в ракурсі передусім географічної науки.

Приємно відзначити, що інтерес до України поширюється й на інші аспекти досліджень. У 1997 році з'явився цікавий підручник за редакцією професора Є.Качана "Розміщення продуктивних сил України", в якому автори — київські й тернопільські вчені — висвітлюють економічний потенціал країни, його територіальне розміщення і концентрацію, спеціалізацію виробництва українських регіонів.

Природно-ресурсний потенціал нашої держави досліджено у нещодавно виданій монографії професора В.Руденка.

Наприкінці минулого року вийшов у світ підручник "Економіка України" Б.Заблоцького, М.Кокошка і Т.Смовженко, який є першим комплексним виданням, присвяченим соціально-економічному розвитку України. Підручник — нетрадиційний. Річ у тому, що автори передусім відходять від поняття "народне господарство" й обґрунтовують поняття "національна економіка". На їхню думку, — це економічно й організаційно єдина система взаємопов'язаних галузей і сфер діяльності, яким властива відповідна пропорційність, взаємозумовлене

розміщення на території, обмеженій державними кордонами. Ознаками національної економіки є передусім національна політична незалежність, власність на ресурси і результати виробництва, національні фінансово-кредитна, митна системи, суверенне управління та регулювання економіки.

Національна економіка України розглядається як єдина економічна система незалежної держави, що формується наприкінці ХХ століття. Цікавим є те, що автори досліджують її кризу призму функціонально-галузевих і міжгалузевих аспектів. Використовуючи макроекономічні категорії, вони характеризують механізм функціонування української економіки, пояснюють причини її нинішнього кризового стану тощо. У книзі розглядаються основні положення теорії ринкових відносин, зокрема виробничі, соціальні критерії національно-економічної збалансованості та стабільності.

У цілому в підручнику охоплено широкий спектр питань стосовно єдиної господарської системи України, таких, як національна економіка у структурі суспільства, історичні особливості її розвитку, чинники виробництва, аналіз виробництва та функціонування соціальної інфраструктури, інтеграція України в системі світових господарських зв'язків.

Поява праць на зразок рецензованої засвідчує, що Україна є цікавим об'єктом досліджень із точки зору багатьох сучасних суспільних і природничих наук. Увага учених-економістів до вивчення України є надзвичайно актуальною. Такі роботи конче потрібні для виховання нового покоління громадян вільної і процвітаючої України. □

О.Шаблій,

професор, доктор географічних наук, м. Львів.

Подписной индекс **40388**

ФОНДОВЫЙ РЫНОК

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ
ЕЖЕНЕДЕЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ

- новости в мире бизнеса и политики;
- статистические данные, аналитические обзоры и экономические прогнозы;
- практические рекомендации по работе на фондовом рынке;
- сводные таблицы котировок ценных бумаг;
- информация о банковских ставках, состоянии валютного рынка и сертификатных аукционах

Адрес редакции:

г. Киев-32, ул. Жилянская, 87/30, корп. 105

E-mail: red@fondrn.kiev.ua

Тел. редакции:

(044) 225-50-55; 225-72-45; 221-38-03; 221-38-56

Увага!

"Ринок золота України"

Ексклюзивне видання

Вийшов друком випуск 9 додатка до журналу "Вісник НБУ" – "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності". Це спеціальний випуск, присвячений ринку золота України. Загальний обсяг уміщених матеріалів – 13 друкованих аркушів.

У зв'язку з прийняттям Закону України "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними", а також новими правилами торгівлі банківськими (монетарними) металами групою фахівців під керівництвом доктора економічних наук Олександра Шарова на замовлення Національного банку України проведено дослідження у галузі сучасної практики організації торгівлі золотом та іншими дорогоцінними металами.

У матеріалах дослідження йдеться про організацію торгівлі на головних світових ринках (Лондон, Цюрих, Нью-Йорк, Гонконг) та внутрішніх ринках понад 30 країн (у тому числі США, Франції, Туреччини, Росії), а також подано інформацію про законодавство окремих країн стосовно даної галузі, роль і функції центральних банків, міністерств фінансів та інших державних органів. У збірнику вперше зібрано всі законодавчі і нормативні акти, що стосуються ринку банківських (монетарних) металів України.

Усі, кого цікавлять ці матеріали, доповнені новими правилами здійснення операцій із банківськими металами та порядком їх ліцензування, можуть замовити їх електронною поштою за адресою: 26 REDP@U1H0.

Довідки за телефоном: 267-30-27.

Законодавчі та нормативні акти, аналітичний огляд